

సంస్కృత మహా భారతము

15230

కాకినాడ వ్యవసాయ విజ్ఞాన గ్రంథమండలి

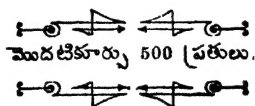
ద్వితీయకుసుమము.

సంపూర్ణమహాభారతము.

వ్యాసాచార్య. త్రికృష్ణాచార్యులు, వసుంధర, విహరలీల
మొదలగు పదివాటకముల వ్రాసి శ్రీయరవిందఘోషగారి
యొగపరిచయము తిరుమాచేశ్వరి

మహావీర చార్తాబాదా గోపాలకృష్ణారావు, B. A.,
గారిచే రచింపబడి ప్రకటింపబడియె.

కాకినాడ :

సిటీ ముద్రణాలయమున ముద్రింపబడినది.

1932.

కాకినాడ రిజర్వ్]

[వెల రు 1-0-0]

కీస

ఈనాటకమును మొదట ప్రదర్శించుటకు బహుశ్రమ
పడినవారు మహారాజశ్రీ పల్లె వెంకటహనుమంతరావుపంతులు
గారు. మ॥ రా॥ శ్రీ సింగితపు అబ్బాయిగారు స్వర్గస్తులయి
చిదప వీరు నాట్యకళాపోషణకు కాకినాడపురమున 1908 మొ
దలు శ్రమపడి ఆంధ్రనేవాసంఘమునకు సరస్వతీభవన నిర్మాణ
మొనరించి కారణాంతరమున శ్రీ విజయభారతసభకు కార్య
దర్శులైరి.

155778

నాట్యకళా విజ్ఞాన గ్రంథమండలి.

రాజపోషకులు:—

- 1 మ॥రా॥రా యన్. బలరామమూర్తి నాయుడుగారు,
బి. ఏ.. బి. యల్., చెన్నపట్టణం.
- 2 ,, వారణాసి సీతారామయ్యగారు, బి. ఏ.,
సబ్ మేజిస్ట్రేటు, గన్నవరం.
- 3 ,, శీలంశెట్టి వెంకటరత్నంనాయుడుగారు డి. పి. డబ్లి
యూ అసిస్టాంటు ఇంజనీరు. పెన్షన్ లింగారెడ్డిపాలెం.

పోషకులు:—

- 4 ,, పైడా శ్రీరామకృష్ణయ్య బిదర్లు,
జమీందార్లు, కాకినాడ.
- 5 ,, వారణాసి బాపయ్యగారు. బి. ఏ., క్యాపియరు,
డి. కో. బ్యాంకి, చెన్నపట్టణం.
- 6 ,, ముత్యాల సత్యనారాయణమూర్తిగారు,
రామచంద్రపురం.
- 7 ,, అంగర వెంకటసుబ్బారావుపంతులుగారు. డిటో
- 8 ,, మాజేటి మునెయ్యగారు; బి. ఏ., బి. యల్.,
రాజమండ్రి.
- 9 ,, ముత్తా సత్యప్రసన్నం బిదర్లు, బ్యాంకర్లు,
కాకినాడ.

- 10 „ దేవులవల్లి విశ్వనాథంగారు, ఆకివిల్లి.
- 11 „ వెలమూరి కుటుంబరావుగారు, అవనిగడ్డ.
- 12 „ చిత్రపు సుబ్బారావుపంతులుగారు,
తహశీలుదారు, అవనిగడ్డ.
- 13 „ చిర్రావూరు కామేశ్వరావుగారు, అవనిగడ్డ.
- 14 „ ఘాటిపాళ్ల వెంకటరత్న గారు, గ్రామమునసబు
పురుషోత్త పట్నము.
- 14 „ దర్బా వెంకటశివరామరాన్ బి. ఏ., బి. యల్.,
కాకినాడ.
- 16 „ చెలికాని రామస్వామిబాబుగారు,
అసిస్టెంటుయింజనీరు, సామర్లకోట.
- 17 „ సర్పాదా శేషగిరిరావుపంతులుగారు, కాకినాడ.
- 18 „ అంగర వెంకటకృష్ణారావుపంతులుగారు స్త్రీడరు
కాకినాడ.
- 19 „ కొత్త వెంకటరత్నంగారు, Officer De Acafinee.
Chenaliar do & Sclelr Nares de. Beeni Cocanada.
- 20 „ దసిగె వెంకటేశ్వరావుగారు, గుడివాడ.

ఉ పో ద్ధా త ము :

సంపూర్ణమహాభారతపురాణమున పెక్కునాటకములకుఁ దగిన విషయములు గలవు. అట్టి మహాపురాణమును మూఁడంకముల నాటకముగా వ్రాయుటకు సాహసించితిని కథ పోకుండ ముఖ్యాంశముల నెన్నుకొని నాటకరచనకుఁ బనికివచ్చు సందర్భములనే ప్రదర్శనార్హమగునట్లు నిర్ణయించితిని. ఈనాటకమున పదునెనిమిది రంగములు కలవు. భారతమునకు నాయకుఁ డితఁడని నిర్మించుట కష్టసాధ్యము. కనుక రంగమున కొకని నాయకుని జేసి సవరసభరిత మగునట్లు ద్రాక్షపాకమున పద్యగద్యముల రచించితి. ప్రస్తుతరంగస్థలమున కనుగుణ్యముగా నీ నాటకరాజము రచింపబడినను, త్వరితముగా ప్రదర్శించిన నాలుగు గంటల కాలమ నకన్న నెక్కువ బట్టకున్నను పాత్రబాహుళ్యమును జూచి యెందఱో నటులీనాటకమును ప్రదర్శించుటకు భయపడిరి. కాని కాకినాడ విజయభారతసభకు కార్యదర్శియు నాట్యకళాపోషమునకు కంఠముకట్టుకొని మహానాటకముల ప్రదర్శనకై జీవితమంతయు ధారపోసిన మహారాజశ్రీ పల్లె వెంకటహనుమంతరావువంతులుగారు రాత్రింబవల్లెన్ని యోమాసములు శ్రమపడి యీనాటకమును మొదట 24-11-1930 కాకినాడలో ప్రదర్శించిరి. పితాపురమందును మరల కాకినాడయందు ప్రదర్శించిరి. వీరికి గ్రంథకర్త సదావిధేయుఁడు.

24-11-1930 లేదీని యీనాటకమును మొదట ప్రదర్శించిన శ్రీ విజయభారతసభవారి నటశిఖామణులనీ నామముఁ గ్రిందఁ జేర్చి నుచున్నాడ.

కా కి నా డ }
11-8-32 }

చాల్తాబాదా గోపాలకృష్ణారావు, బి. ఏ.

శ్రీకృష్ణుడు—	మ॥రా॥	ఉష్మాక కామేశ్వరరావుగారు
ధర్మరాజు—	„	మద్దాలి శేషగిరిరావుగారు
భీముడు—	„	దేవశ్య సుబ్బన్నచౌదరీగారు
అర్జునుడు—	„	దేవులపల్లి పద్మనాభశాస్త్రిగారు బి. ఎ బి. ఇణ్ణి.
అభిమన్యుడు—	„	ఇమ్మిడి సత్యనారాయణగారు
భీష్ముడు—	„	కూచిమించి సత్యనారాయణగారు
ధృతరాష్ట్రుడు—	„	గోవిందరాజుల వీరభద్రరావుగారు
దుర్యోధనుడు—	„	మారేమండ నరసింగరావుపంతులు గారు టి. ఎ.
దుశ్శాసనుడు—	„	శొంతి సత్యనారాయణగారు
కర్ణుడు—	„	క్రొవ్విడి విశ్వనాథంగారు
శకుని—	„	పెద్దిభాట్ల లక్ష్మీనారాయణగారు
విదురుడు—	„	రాచకొండ ఆంజనేయులుగారు
వికర్ణుడు—	చిరంజీవి	నేమాని వెంకట్రావు
ద్రోణుడు—	మ॥రా॥	జానకిరామయ్యగారు
పరమేశ్వరుడు—	„	ముప్పిడి జగ్గరాజుగారు
శిశుపాలుడు—	„	పల్లె వెంకటహనుమంతరావుగారు డి. సి.
కీచకుడు—	„	సయ్యద్ జాన్ సాహెబుగారు
దృష్టమ్యముడు శల్యుడు	„	అల్లంరాజు వెంకటరావుగారు
ద్రాపది—	„	కొత్త శ్రీహరిరావుగారు
ఉర్వశి—	„	నేమాని సోమశేఖరంగారు
పార్వతి—	„	డి. వి. సుబ్బారావుగారు

సంపూర్ణ మహాధారతము.

నాం ది.

ఉ. శ్రీకృష్ణ! శ్రీకృష్ణ! నీ శ్రీకృష్ణ! నీ శ్రీకృష్ణ! నీ శ్రీకృష్ణ!
 ప్రాంతానంద! వానశ్రీ! వానశ్రీ! వానశ్రీ!
 సుందర! సుందర! సుందర! సుందర! సుందర!
 పంచమ! పంచమ! పంచమ! పంచమ! పంచమ!

విజ్ఞానము.

౧. ఆహుతి! ఆహుతి! ఆహుతి! ఆహుతి! ఆహుతి!
 కృష్ణ! కృష్ణ! కృష్ణ! కృష్ణ! కృష్ణ!
 యశస్వి! యశస్వి! యశస్వి! యశస్వి! యశస్వి!
 విజయ! విజయ! విజయ! విజయ! విజయ!

మొదటి యంకిము — మొదటి యంకిము.

కావ్యములు లా నానాము. పురాణములు ప్రవేశము.

పురాణములు — (పురాణము) నిరంకుశ! నీ సంకల్పము
 లక్షణములు. నీ లక్షణములు. నీ ప్రభుత్వములు.
 .ము. సమస్తములు మరల గాము. నీ ప్రభుత్వములు.

సంపూర్ణమహాభారతము.

కాని, పులి మేకల నొక రేవున నీరుఁ ద్రాగించుచున్నావు. అబ్బా! నీష్టజ్ఞ! ఎట్టి స్వతంత్రాభిమానులనైనఁ బాదాక్రాంతుల నొనరించి, వివిధసేవకవృత్తుల రోతజనించుఁ బెరుసేచమార్గములఁ గింకరులఁ జేసి త్రిప్పుచున్నావు. ఎట్టి మదోన్మత్తులకైన, నెట్టి ధనమదాంధులకైన, నెట్టి రాష్ట్రగర్వాన్వితులకైన నీశాసన మంకుశమని విలపింపుచుంటివి. కాని, నీయున్నతపదవినుండి, నీయధికారమహాన్మతభిఖరమునుండి యెన్నఁదోయొకనాఁడు పడకఁ దప్పదు. కాలగతిచే నోడలు బండ్లుగా బండ్లొడలుగా మారును. కాలచక్రభ్రమణమున నీచస్థానగతమగు చక్రనేమి యుచ్ఛస్థానముఁ బొందక తప్పునా? అట్టి యున్నతస్థానమునిత్యమని తలుపవచ్చునా? అఃపతనము దానివెంట నంటియున్నది సుమా. ఎందఱు రాజాధిరాజు లెందఱు చక్రవర్తులు పదవిచ్యుతులు కాలేదు ?

ఉ. రావణుఁ డీల్గఁడే ! ననూపఁ రాజుఁ డేమియుఁ చావకుండనే ?
పావనులైన దేవతల • బాధలఁ బెట్ల హిరణ్యకశ్యపుఁ
డావనజాక్షుచేఁ బడఁడే ? • యామహిమాసురుఁ డంతమొందఁడే ?
చావు నిరంకుశప్రభుల • చక్కినిఁ బాయకఁ గాచియుండదే ?

ఓ సుయోధన చక్రవర్తి ! సజ్జనుల నీ నెట్టి మాయోపాయముల నణగఁగ్రదొక్కుచున్నను శిష్టులకుఁ దోఁడు దైవ మున్నాఁడు. పాండవుల నెట్టి యిక్కట్టులఁ బాలుచేసితివి ! భీమనిబలమునకు సహింపలేకఁ బాశంబుల బంధించి గంగలోఁ బడవేసితివికదా ! అంతటితోఁ దృప్తిఁ గాంచితివా ? నిరపరాధులగు వారిని భుజింప రప్పించి యారగింపనున్న యన్నముతో విషముఁ బెట్టించితివే ! అంతటితో సంతృప్తిఁ జెందితివా ? నీజ్ఞాతివైరము జల్లారెనా ? నీయాశాపిశాచమునకు నైవేద్యము జెల్లెనా ? అందఱగుమిఁగూర్చి యీలాక్షాగృహంబున మాతాసహితంబుగ సంతమొందింపఁ జూచుచుంటివా ! సేవకవృత్తి యెంత నిర్భరమైనది ! యుద్ధభూమిని యోధాగ్రేసరులతోఁ బోరాడు నేనేడ ! ఈగృహంబునకుఁ జిచ్చిడి నిర

పరాధులఁ జంపుటేడ? అయ్యో ! నాత్తుకు ! దైవమా ! నన్నీ
గతికిఁ దెచ్చివా? తప్పదు ! చేయకదప్పదు. రాజాజ్ఞ మీరఁ
గలనా ? అదే కీరాతస్త్రీ వచ్చుచున్నది. ఈవాటన దాగి సమయ
మునకు వేచియుండెద.

(నిష్క్రమించును.)

[కీరాతస్త్రీ యెదుగురుపిల్లలతోఁ బ్రవేశించును.]

కల్లుపాట.

కీరాతస్త్రీ—

1. కలెతె బల్మేలురా. ఈలోకమంత కలెతె బల్సోకురా॥

అహకల్లు ! బహోకల్లు ! ఈతకల్లు ॥క॥

2. ఇల్లువాకిళ్లల ! కల్లుతో నింపక

నీళ్ల చేశాడొ ! నల్లకాటిబామ్మ ॥క॥

3. కల్లుసూడనివాడు ! కలనై నఁగానరాడు

కల్లుత్రాగనివాడు ! కలికానికే లేడు ॥క॥

బామ్మదేవరా ! నీకు నాలుగు నోళ్లే ! మదిర సవి సూడ వేమి ?
నీనోళ్లు పెవులుతోసిన నక్కవలె తెగవాగుటకా ? కల్లురుసిసూడ
వేమి ? కీకొంపకూల ! నీల్లెందుకయ్యా ! బిడ్డలారా ! ఇదుగో !
స్వర్గలోకంనీరు. త్రాగి చిరుజీవులుకండి. (పిల్లలుత్రాగి పడిపోవు
చున్నారు.) పురోచనుడు కుంతెమ్మను బిడ్డలఁగనిపెట్టుమని నన్నం
పినాడు. పండుకొని కసిపెట్టెదను.

(త్రాగి పడిపోవుచున్నది.)

[కుంతి ధర్మరాజు భీమార్జున నకుల సహదేవులు ప్రవేశము.]

కుంతి—కుమారులారా !

గీ. పాండుభూవిభుఁ డేగినఁ ♦ బంచతుండుఁ

జేరితిమి కద ! తెరవేదొ ♦ చెవుడు మనకుఁ

గృహవృత్తినీ గృహిణీగృహముఁ గట్టి
యొడఁ బంచెను దయ చాల • నుండినటుల.

ధర్మ—తల్లీ ! దుర్యోధనుడు మనల మోసపుచ్చఁదలచినాడు. స్వప్త
ముఁ ఈభవనమో !

ఉ. దూలము గట్టిలేదు, తల • దూలిన సర్వముఁ గూలు నేలపై,
నీలపుగోడపై గన • నేర్పునఁ బెట్టినఁ జందముప్పదే;
మూలలఁ దావటంపుపని • మోసము వెల్లడిచేయుచుండె, యీ
వాలకమంతఁ బూడ నని • వార్కము ఘోరమటంచు దోచదే.

భీము—అన్నా ! ఓదండ్రినేల ? వేరుగృహంబునఁ బ్రవేశింతుమా.

ధర్మ—రాజాప్రేషణముఁ దప్పించుకొనఁ గలమా ? మనల వంచింప
వేరుమార్గములఁ బన్నకుండునా ?

గీ. పాటిపోయినఁ దప్పునా ? • పట్టుఁబడక
దూరఁ దావేది ? వెతుకఁజే ? • దొడ్డదొరకు
హద్దులున్నవె ? దేశంబు • లలనివగుటఁ
జిక్కుకుందుమే ? యెచ్చటఁ • జిక్కునుఖము.

పాటిపోయిన ఘల మేమి ? ఇందుండి వారి యూహల నిరర్థకములఁ
జేయవలయు.

[ఖనకుడు ప్రవేశము.]

ఖన—పాండవులకు జయము, జయము. దేవా ! రహస్యము. పరులు
లేరుకద ? ఈపగుండిన వారెవరు ?

కుంతి—బిచ్చమెత్తి జీవించు కిరాతస్త్రీ. నిద్రించియుండును.

ఖన—కాదు. కాదు. మీరహస్యములఁ గనిపెట్టఁ బురోచనుఁ డంపిన
చారిత్ర. నిద్రించికది. విదురుఁడు నన్ను మీకడ కంపె.

క. లక్కతో నిర్మించినదట
మక్కువఁ బుట్టించు నట్టి • మందిర మిందున్
జిక్కితి రీరోజుననే
చెక్కెదరట వస్త్రా నిందుఁ • జెప్పగఁ బనిచెన్.

ధర్మ—నిదురుఁడు తండ్రివలె నదా మమ్ముఁ గాపాడుచుండు.

ఖన—నేలఁ ద్రవ్వటకు నారెడ్డి సూకర మూషికాది యంత్రములు వేలకొలది కలవు. ఒకత్రుటితో నీమందిరంబునుండి వెలికి సురంగమార్గముఁ జేసెద. ఈమందిరము వీతిహోత్రున కర్పించి సురంగమార్గమున నిర్గమింపుడు.

(మార్గముచేయఁ జోపుచున్నాఁడు.)

కుంతి—బిడ్డలార ! దుర్యోధనున కేమి యపకార మొనరించితిమి ? చలముఁబట్టి పల్లార్చుచున్నాఁడే.

అర్జు—అమ్మా ! దుష్టులకుఁ గారణములతోఁ బనిలేదు. తేలునకుఁ గొండివినరుట, పామునకుఁ గాలువేయుట యెట్లో యట్లే యపకారమొనరించుట దుర్జనులకు స్వభావము.

ఖనకుండు—(ప్రవేశించి) ధర్మరాజా ! దారిసిద్ధమైనది. త్వరపడుము.

భీము—గీ. తొల్లినాయన్న లంకనుఁ ♦ దోకతోడఁ
గాల్చినట్టులఁ గాల్చెద ♦ కరగి నేలఁ
గూలఁబడుఁగాక, వేవేగఁ ♦ గురుకులంబు
చెడుట కిదియెపో మొదటిదౌ ♦ చిస్త్తమనగ.

సోదరులారా ! మనయమ్మను ముండిడికొని బిశమార్గమున నిర్గమింపుడు. నేనిదే చిచ్చుఁబెట్టి, కారవేశ్వరుని వైభవవివాళమునకు మొదటిసూచనయనసీకృతిమగ్నహమును దహించి మీవెంట నంటి వచ్చెన.

(పాండవులు బిశమార్గమునఁ జోపుచున్నారు భీముండు నిష్క్రమింపబెట్టి పారిపోవుచున్నాఁడు.)

కిరాతస్త్రీ—బాబో-చస్తిమి. ఇదేరుటో ! బాబయ్యో ! నాయనో !
చస్తిమి - చస్తిమి. (కాలి పడిపోవుచున్నారు.)

రంగము పూరి.

సోపానముహాభ్యంతరము.

మొదటియంకము—రౌడవరంగము.

ద్రాపదీస్వయంవరము. మత్స్యయంత్రము.

[ద్రాపదీ దృష్టద్యుమ్నలు, శిశుపాలాదులు, బలరామకృష్ణులు
ప్రవేశము.]

కృష్ణ—

కీర్తన.

1. వినుతదివ్యతేజా | యగ్నిజా || వినుత||

వేడుక నీయదె | విమలసుయోజా |

వికచనయనజలజా || అగ్రజా || వినుత||

2. దోషములేనిదె | ద్రుపదతనూజా |

దురితరహిత కులజా | అగ్రజా || వినుత||

బల—అగ్నిహోత్రమున నుద్భవించిన యీపవిత్రగాత్రికఁ దగిన వరుఁ
డెవఁడై యుండు. కృష్ణా ! మత్స్యయంత్రముఁ గొట్టి యీనిర్మల
చరిత్రనుఁ బాశ్చాత్యహాణంబొంద మనయర్జునుఁడే తగినవాఁడు. పాండ
వులజాడ తెలియరాదేమి ?

కృష్ణ— అన్నా ! బలరామ ! ఆ రహస్యముఁ దెలుపమందువా ? వినుము.

సీ. విదురుఁ డంపినవార్త ♦ వినిపాడునందనుల్

లాక్షాగృహంబున ♦ లయముగాక

బల—బ్రతికియుండిరా ?

కృష్ణ—బలుని హిడింబుని ♦ బరిమార్చి వనమందు

మారు వేషములతో ♦ మనస్సినారు

బల—ఇప్పుడెచ్చటనున్నారు ?

కృష్ణ—ఏకచక్రపురము ♦ వీరకతోఁ జేరిరి

బకదైత్యుఁ జంపిరి ♦ బాహుబలిమి

భిక్షాంబున ♦ బీదలై యూహారుఁ

దిరుగుచున్నారయ్య ♦ దిక్కులేమి

బల—అయ్యో !

కృష్ణ—గీ. పుడమిసురవేషములఁ దాల్చి ♦ పొట్టఁబోసి
కొనుచు నీవీట మనయత్త ♦ కంటిఁగూడి
తిరుగుచున్నారె హలపాణి ! ♦ దివ్యమతులఁ
బాండవేయులఁ జూతువు ♦ పెండ్లిలోన.

బల—పాండునందనులఁజూచుటకు నామచస్స వేగిరఁబడుచున్నది. పెండ్లిమంటపముఁ జేరఁబోదము రమ్మ. (సమీపింతురు.)

దృష్ట—మహావీరులార ! ఈతలోదరి నాముద్దుచెల్లెలు. సకలసుగుణా
ధ్య. నవయావనభరిత. ఈమత్స్యయంత్రమును నీట లక్ష్యమిడి
యీధనువుచే నైదుబాణముల నేసిన వాసకీమెనిచ్చి పరిణయంబొన
రించెదము.

వెంకయ్యనాథానులు—సుబ్బానాథానులు ! ఒకచెయ్యి చూస్తావాయే
మి ? వాతంనొప్పిచేత నాకాలు లేవకున్నది. యంత్రం గింత్రం
యొంటికాలితోఁ గొట్టనా !

సుబ్బానాథానులు—నాకు మహాచకములోఁ గింట్లోఁ బుట్టేసి దృష్టి
తగినది. లేకున్న బాణం గీణం యెందుకు ? తేరఁబారి పైఁజూస్తే
యంత్రం తెగి క్రిందకూలదా ?

వెంక—పుల్లయ్యశాస్త్రీ ! ఒకడెబ్బ తీస్తావాయేమి ? ఎట్టగా పుల్లగా
బుట్టముక్కు బాగున్నదోయి

పుల్లయ్యశాస్త్రీ—గోడదాటి దొడ్డిలోకివెల్లినానని, వీడికడుపుడక, సు
బ్బానాథానులు నానడుం విరుగఁగొట్టినాడు. నడుం లేవనివ్వదు.
లేకుంటేనా ? విల్లెందుకు ? కృష్ణాష్టమీనాడు పుట్టికొట్టినట్లు
యంత్రం యెగిరి కొట్టనా ?

శిశుపాలుఁడు—

చ, ధనువన నెంత ? పాదమునఁ ♦ దన్నిన యోజనమేగుఁ జేతులకా
బెనగుటయేల కాలివని ♦ పెంపు వహించున చేతఁజేయగా ?
మనసిజబారిఁ జిక్కిరిని ♦ మానినిఁ గాంచినదాదినుండి యీ

ధనువుననేసి యంత్రమిటఁ • దన్వినెజేకొనిఁ పోదునింతలో.

ఎడనుచేతనె ల్లిచూచెద. అబ్బా ! కుడిచేతికిఁ బనిఁగల్పించినదే ! అబ్బో ! రెండుచేతులు కావలెనా ? — ఛీ ! పండుకోతివలెనున్న యీ కాంత నాకేల (లేచిపోవుచున్నాఁడు.)

వెంక—శిశుపాలుఁడు పచ్చజారినట్టు జారుచున్నాఁడు.

జరా—చేతఁగాక శిశుపాలుఁడు పారిపోవుచున్నాఁడు. ఈగదాధారి, జరాసంధుఁడు కాంతను విడిచిపోవువాఁడు కాఁడు. ఈమత్స్యయంత్రమునెంత. గోట మీటనా ? త్రాడు లొగిచూచెద. ఉహు ! తాదేమి ? (చతికిలఁబడి) సముము వరుసుచెల్లిన నాకేటికి వివాహము. (పోవుచున్నాఁడు.)

వెంక—జరాసంధుఁడు జండాపాకి నడచుచున్నాఁడు.

దుర్యో—గీ. చేదినాథుఁడు పురికేగెఁ • జేతఁగాకఁ
బోయె నీజరాసంధుఁడు • పాలల విడచి
కార్ముకం బెంత ! యంత్రముఁ • గలచుటెంత !
మనుజులొకము చూడుడీ • మహిమనాదు.

అయిదు బాణములేల ? ఒక్క శరముతో యంత్రముఁ బడఁగొట్టనా ?

(మోకారించి) అబ్బా ! ఎంతబరువుగా నున్నది. (ఎక్కిడలేక) నాబలము నిర్ధరము. నాకేల వివాహము. మదర్ధాంగలక్ష్మీయగు భానుమతీపవిత్రతంత్రాక్షేష శోచితంబులగు నీబాహువల్లరీ నిచయంబు మరియొక తన్వినె గౌఁగలించనోవవు. ఏకపత్నీదీక్షాపరుండగు నీదుర్యోధన సార్వభౌముఁడు ద్రాపదీసాందర్య పాశబంధంబునకుఁ గలుపడఁడు.

వెంక—చక్రవర్తిగారి నెత్తికిఁ జేతులు వచ్చినవి.

కర్ణ—గీ. సూదిమొన మోపునంతటి • చోటులున్న
సూటి దప్పక నేతు నా • సునిసితశర
కోటులు ప్యర్థమెపోవు • కొట్టి యంత్ర
మతివఁ గొంపోదుఁజూడనీ • యవనిపతులు.

వెంక—రారాజులకే నది. మంత్రిగారిపాట్లు జూడవలెను.

కర్ణ—ధనువులావు (జెబ్బవేయఁ దప్పిపోవును.) కార్ముకముల వెన్నిటి నో కాంచితి. ఇట్టిదానిఁ గనియుండలేదు. (వైతొలగును.)

వైక—పద పద. రథంతోలుటకాదు.

[అర్జునుఁడు బ్రాహ్మణవేషముతో లేచి ధనువునమీపించును.]

వెంక—నుబ్బవధానులు ! చూడవోయి ! వీడిలావు ! వీడినీఁటు ! వీడిగోటు ! వీడి యెడుఱ్ఱొమ్ము గ్రామదేవత పీఠమంతయున్నది. ఎక్కడిదక్కడఁ నమర్చినట్లున్నది దేహం- ఎక్కడివాఁడు ? ఎవరి నుపుత్రుఁడు ? నుపుత్రః కొంపవీకరా యని రాజులకు మాకుఁ గల హం పెడుతావా యేమి ?

ద్రాపది—గీ. గర్వితులుగారె ! రాజులు ♦ ఘనతఁ జెప్పు
కొనుటతోసరి; కార్యము ♦ గూడఁ బడదు.
బాఁపఁ దీతనిఁ గాంచినఁ , బంచబాణ
వశతమేన్పొంగె దీరునా ♦ వాంఛితములు ?

అర్జు—ద్రుపదరాజకమారా ! ఈ యంత్రము క్షత్రియులు మాత్రమే కొట్టవలెనా ? బ్రాహ్మణులుసహితము గొట్టవచ్చునా ?

దృష్ట—బ్రహ్మక్షత్రియు లెవరైనఁ గొట్టవచ్చును. యంత్రముభేదించు వానికి నాసోదరినిత్తము.

వెంక—నుడుకువాడే ! ఏమగునో ? (అర్జునుఁడు విల్లెత్తి యెక్కిడు చున్నాఁడు.)

వెంక—నుబ్బవధానులు ! పుల్లయ్యశాస్త్రీ ! రారేమోయి ? రారే మోయి ? బ్రాహ్మణులొట్ట నేతిలోబడినది. తెండి ! తెండి ! కట్ట ! బుడిచెంబు- కాపీనఁకట్టి యెత్తండ్రియి- బుడిచెంబులజెండా ! ఎత్తవోయి ! అహ ! హా ! హా ! (నవ్వి) బ్రాహ్మణాధ్వజం-
(జెండాయెత్తి యర్జునుని వెనుక నిలుచును.)

కృష్ణ—అర్నా ! బలరామ !

ఉ. వచ్చినవాఁడు, చూడు మదె ♦ వానవపుత్రకుఁగర్జునుఁడు కే

వచ్చెడివాడు వాయుజుడు, • వారికి వెన్నను నిల్పువాడె యా
సచ్చరితుండు ధర్మజుడు, • చాటున నుండిన వారి లేకవల్
చిచ్చున జావుదప్పి కడుఁ • జిత్రను చేరి పెండ్లికూర్చిన్.

బల—యంత్రమర్జునుడు వేయఁగలడా ?

కృష్ణ—అనుమాన మొదుకు ? (అర్జునుడు మొదటిశాసముననే యం
త్రముగొట్టెను.)

మోక— ఏమోయి ! సుబ్బవధారులు ! పడ్డది ! పడ్డది ! రావోయి !
రావోయి ! బ్రాహ్మణులు కోటలోపాగావేసినారు. (జండా యెత్తి గం
తులు వేయుచున్నాడు.)

ద్రౌప— గీ. జన్మసార్థికమయ్యె నీ • జనులమధ్య
నవతరించిన విష్ణుడో ? • యమరవిభుడో ?
తమ్మిచూలియొ ! శూలియో ? • తరమె యొరున
కీధనువు నెక్కబెట్టఁగా • నిహమునందు.

ఈవిశాలవత్సనందు నామనస్సు లగ్నమగుచున్నది. (పూల
హారముమెడలో వేయుచున్నది.)

మోక—(అశీర్వాదము) మేలు. మేలు. రాజులనోట గడ్డ ! బ్రాహ్మణుల
పేర సలిపినావు. జయం. జయం. హ హ హ. (నవ్వుచున్నాడు.)

దుర్యో— అంగరాజ ! ఇట్టి యవమాన మొదైన గలదా ? నమస్త
భూచక్రము నేకచక్రాధిపత్యముక్రింద నేలుచున్న దుర్యోధనచక్ర
వర్తి యిట్టి పరాభవంబు నహించఁగలడా ?

కర్ణ—ద్రుపదుఁడు స్వయంవరమిషంబెట్టి గ్రాజుల నవమానించినాడు.
ఈ బాహువయ్య మనల నిర్జించికదా కాంతనుఁ జేబట్టవలయు. వీని
వధించెద. రాజులవరింపకున్న ద్రౌపది నగ్నిలోఁ బడవేతము.

ఉ. బాహు ! పారిపోకనిలు • భామచుగెల్పెనందు గర్వివై
మూఁపునఁ గార్మకంబిడి ప్ర • మోదముఁజెందెదు కాంతదక్కెనే?
కాపురమంపువాడ నిదె • కాలుఁడు వాసముచేయు భూమికిన్
భూపతులుండతే ? మగువఁ • జోవగనితురె భూసురాధమా ?

వెంక—నుబ్బావనానులు ! అంగవస్త్రం బుడిచెంబునకు కట్టు. తెగ
వాగుచున్నాడు. సిద్ధం. బుడిచెంబుల యుద్ధం.

అర్జు—బ్రాహ్మణోత్తములారా ! శాంతింపుడు. నేనుండ మీకీ శ్రమ
యేల ?

ఉ. బాడబులార ! నామనవిఁ ♦ బాలనఁ జేయుడు శాంతినొందరే !
వాడిశరంబులేసి రిపు ♦ వాహినీ గూల్పెద దేవదానవుల్
కూడిన, రాజసంఘములు ♦ కోటులు చేరినఁ గోటమీటనే !
వీడొక లక్ష్మ్యమేమునకు వేడుకఁ ♦ జూపెద నిల్చియుండరే !

వెంక—తొండముదిరి వీనరవల్లియైనది. కర్ణుడే తెక్కలేదట. శహ
బాష్. శహబాష్. బ్రాహ్మణులపంట వండినది.

భీము—గీ. అంగవిభునకు మంగళ ♦ హార తెత్తి
పురికఁ బంపుము శరములఁ ♦ బూచజేసి
శల్యశల్యముల్ పిండిగాఁ ♦ జమరి నేను
బంపుచున్నాడ రారాజు ♦ బలములడచి.

వెంక—పుల్లయ్యశాస్త్రీ ! బ్రాహ్మణులపుట్ట పగిలినది. వీడవడు ?
పులిమీడబుట. ఆ. హా. హా. (సవ్వచున్నాడు.)

అర్జు—రాధేను ! శూరుడవని గర్వింపకుము. మత్కోదండ నిర్గత
శరవిన్యాస మెరింగెదవు గాక. (బాణములేయుచున్నాడు.)

కర్ణ—అబ్బా ! వీడి శరవేగము ! శరీరము తూట్లు పడుచున్నది.
వీడు సామాన్య బ్రాహ్మణుడుకాడు. వానప్రణో ! వానవపు
త్రుణో కావలయు.

కృష్ణ—దుర్యోధనాది మహావీరలారా ! బ్రాహ్మణుల బోషించుట తు
త్రియులకుఁ గర్తవ్యము.

వెంక—యంత్రము గొట్టినాడు. పసివాడు. సంతరింపకఁ జేతఁగాక
పైఁగా నిక్కుచున్నారు. దేవాదిదేవుండవగు నో శ్రీకృష్ణ ! నీవు
చెప్పుము.

కృష్ణ—భూసురులతోఁ గయ్యము సంపదలకు హానికరము. మాని మీ

పుకబులకుఁ జనుడు. (అందరు నిష్క్రమింతురు. అరుసునిఁ గృష్ణుఁ
డు సమీపించి) బ్రాహ్మణవీరునకు శుభంబవుఁగాఁత. కళ్యాణీ !
నీవు త్రిలోకవిక్రముఁ జేఁబట్టితివి.

అర్జు—త్రిలోకేశ్వరా !

గీ. నీవు ! దయఁజూడఁ బెరుగుట ♦ నీరజాక్ష !
యజ్ఞురమె ! లోకవందిత ! ♦ యమరవినుత !
కాంచినారము కన్నులఁ ♦ గఱపుఁదీర
విమలతేజోనిధి వివేక ♦ వీర్యశరధి.

బల—మాయత్తు కుంతి తేమమా ?

అర్జు—బావలు మీదయయుండ తేమముగాక మరేమగును ?

ద్రావ—వీరు పాండవులు కారుకద ? ఇతఁడరునుఁడా యేమి ? మాన
సమా ! వేగిరిఁబడకుము. త్రిలోకవిక్రమునిఁ జేఁబట్టితివని శ్రీమ
న్నారాయణుఁడు పలుకుచున్నాఁడు. కుంతీదేవి తేమము బలరా
ముఁ డడుగుచున్నాఁడు. బావలని వీరు వరుసఁ దెచ్చుకొనిరి.
వీరు పాంతునందనులే. నేకస్యూరాల - ధన్యురాల ! ద్రుపదభూ
విభుని బ్రయత్నము ఫలించినది.

కృష్ణ—పాంచాలవిభుని దర్శించి పరిణయంబై యిందుఁ గొంతకాల
ముండుడు. మేముపోయి వచ్చెదము. (నిష్క్రమింతురు.)

మొదటి యంకము — మూడవ రంగము.

ఇంతప్రసపురంబున శ్రీకృష్ణునివిడిది.

[శ్రీకృష్ణుడు, రుక్మిణి, సత్య, ద్రౌపది ప్రవేశము]

కృష్ణ—

కీర్తన.

1. పరధన వనితా - సంగ విహీన
మాన్యులు - ధన్యులు - గారె జగాన॥ పర॥
2. ధర్మమె - చేయన్ - గలుగు సుఖాళి
వేరుగఁ జెప్పన్ - యేల బుభాళి॥ పర॥
3. కనుగొన లేదే - సురముని సమునిన్
ధర్మసూతిన్ - గెలువఁడె రిపులన్॥ పర॥

గనుక—

గీ. కష్టములకోర్చి ధర్మముఁ ♦ గానురేనిఁ
గాచుధర్మము మిమ్ములఁ ♦ గాతలార !
ధర్మదేవత యనఁవగు ♦ ధర్మజుండె
తగిన తార్కాణమిందుకుఁ ♦ దరుణులార!

లేకున్న విమాగ్ని జలంబులఁబడి బ్రతుకువారు కలరా ?

ద్రౌప—అన్నా ! శ్రీకృష్ణ !

గీ. ధర్మసంస్థాపనార్థముఁ ♦ దనువుఁ జాల్చు
నీప్రసాదము లేకున్న ♦ నీలవర్ణ !
నడుచునా ? జగము- విభుఁడు ♦ నడుపుఁగాక-
పురుషుఁ డేమి చేయఁ గలఁడు ♦ పూనికలను ?

సత్య—మారడనక ! శిష్టులఁ బోషింప, దుష్టుల సంహరింపఁ గంకణముఁ గట్టుకొంటివి. ధర్మ మేల నడువకుండు.

రుక్మి—అదిదేవుడవు- సర్వేశ్వరుడవు- సర్వసముడవు. నీకు వారు వీరనుఁ దారతమ్యము లున్నవా.

[హరిదాసు ప్రవేశము]

హరి —

కీర్తన.

1. సురాళి సేవిత - పుగారి వందిత - సురాసురాఖల పావనా
రసూరమణ మది - సదా సమ్మితి - పరాకేల ఫణిమర్దనా॥ సురా॥
2. విరాళి జెందిన - సరోజనేత్రల - బరామర్మ సీవుఁ జేయవా
విరోధులకు దయ - మహాపదంబు - నిరాటంకముగ నివ్వవా॥ సు॥
3. నరుండవో ముర - హరుండవో యథు - హరుండవో యననేల
పరాత్పరుండవు - పరంభాముండవు - పరాకేల మము బ్రోవ॥ సు॥

పరమేశ ! సృష్టికి మొదటివాడవే నీవు ! సృష్టిలో మాలోఁ గట్టపడువాడవు నీవే. కనఁబడుచున్న నీవెలిదోద్యంబంతయు నీవు కావ ? నీవిందుఁ జొరఁబడుటచేఁగదా మాబోటివారికి నీదర్శన మబ్బుట. సర్వేశా ! ఈబ్రహ్మాండమందలి సర్వపదార్థములు నీవై యుండ, మేమూ వేటిచే నిన్నుఁ దృప్తి జేయఁగలము. భక్తితోఁ జెట్టిన ఫలవత్రంబులు నీకుఁ బరమాన్నంజట. తృణతోయంబులు మధుతుల్యంబట. ఈచెఱుకుముక్కను స్వీకరించి నన్ను ధన్యుని జేయుము.

(కృష్ణుఁడు చెఱుకుముక్కను బుచ్చుకొని)

- గీ. విష్ణుగాథలఁ జెవులార ♦ వినెడివారు,
విష్ణుఁబూజించి మది విఱ్ఱ ♦ వీఁగువారు,
విష్ణుసేవల పుదినిల్పి ♦ వేఁడువాట,
వారె యాత్తులు బంధులు ♦ వారెనాకు.

(హరిదాసు పాడుచుపోవుచు.)

కృష్ణు—పరమభాగవతోత్తముని బ్రసాదము మనమందర మారగింత
మా ? (కోయఁబోయిన వ్రేలుతెగి రక్తముకారును.)

సత్య—అయ్యో ! అయ్యో !

రుక్మి—తడిగుడ్డ ! తడిగుడ్డ ! (అందరు నలునీటు వెతకుదురు.)

ద్రావ — ఏమిరక్త ప్రవాహము ? (తన విలువగల చీరచెఱుగుజించి కృష్ణుని వేలఁ జూట్టచున్నది.)

సత్య — ఏమిడంబమె !

రుక్మి — ఏమి తెగువ !

కృష్ణ — ద్రావదీ ! ఏమి నీశిశ్చలభక్తి ! నీకు వలువలక్షయముఅగుఁ గాక.

గీ. తనదియనుమాట లేకయే • తన్నుమరచి

యర్పణంబుగఁ జేసిన • యాదరంబె

ముఖ్యమై ముండ్ల సమకూర్చు • ముక్తిపదవి

వెనుకముందాడు వారిని • విడువడఘము.

ద్రావ — అన్నా ! బాధ శమించినదా ?

కృష్ణ — అమ్మా ! సోదరీ ! పరమపవిత్రమగు నీస్వర్గ శమింపఁ జేయ కుండునా ? (కంచుకీ ప్రవేశము.)

కంచు — కంసమర్దనా ! గోవర్ధనోద్ధారణ ! రాజసూయమంటపంబునఁ బాండవులు సకలమిత్ర బంధుసమేతముగ దేవరరాక కై యెదురుచూచుచున్నారు. వేగిరఁబడవలయు.

కృష్ణ — మగువలారా ! మరచితిమి ! పోదమురండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము పూర్తి.

మొదటి యంకము—నాల్గవ రంగము.

పాండవుల మందిరాంగణము.

[దుర్యోధనుఁడు, దుశ్శాసనుఁడు, ద్రాపది ప్రవేశము]

దుర్యో — అనుజా ! దుశ్శాసన ! ఏమి యియ్యింద్రప్రస్థపురము ?

సీ. ఘనకవాటశ్రేణి • గాన్పించుఁ జొరఁబోవఁ

గుడ్డమై ముఖమునఁ • నొట్టుకొనెను

రాజమార్గంబని • రథసంబుతో నేగఁ
 బంకమై పాదముల్ • పట్టుకొనెను.
 తన్నతస్థలమని • యునికి నారోహింపఁ
 గర్తమై గాత్రముం • గాయపరచె
 సమదేశమని చాల • సంరంభగతిఁ జోవ
 సలిలమై వస్త్రముల్ • సగముఁదడిపె
 గీ. అహహ ! మయుని మాయావాగు • రాభిఁద్రోసి
 పరిభవించితివే మమ్ముఁ • బాండుసుతుండ !
 కాని కానిలే ! చూతువు • గాత. ఫలము
 కండకావర మడగింతుఁ • గతినకర్మ !

దుశ్శా—మన శకునిమామతో యోచింతము. అదుగో పాంచాలి !
 కలసుకొందమా ?

(దుర్యోధనుఁడు గోడపై పునకు వస్త్రము పై కెత్తుకొనినడువ)
 ద్రాప—(పరిహాసముతో) బావగారు! ఇటు. ఇటు. గోడపై బడకుడు!
 వననంబు జారవిడుపుఁడు. నీరములు కావవి. ఇంద్రనీలముఃఖిచిత
 రాజమార్గంబులు.

(దుర్యోధనుఁడు తలపంకించును.)

మశ్శా—దీని ఫలమనుభవింపకమానదు.

గీ. చక్రవర్తి యీతండని • శంకలేక
 మేలమాడుచునున్నది • మిండకత్తై
 బోలె పాంచాలి ! సభ దీని • పొగరడంచి
 పరిభవింపక నుంటిమా • పలుచదనము.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము పూర్తి.

మొదటి యంకము—అయిదవ రంగము.

రాజసూయమంటవము.

[పాండవులు, భీష్ముడు, శిశుపాలుడు, కృష్ణుడు ప్రవేశము.]

ధర్మ—గీ. సమరభోజను వాక్యాను ♦ సరణిఁ బూని
యింద్రునకు మెప్పు వాటిల్ల ♦ నేకదీక్ష
రాజసూయాఖ్య సవనంబు ♦ రహినొనర్చి
కృతకృతార్థుండ నైతి శ్రీ ♦ కృష్ణుగరుణ.

పితామహ ! సురగురునిమించు భూసురశ్రేష్టులు క్షత్రియపుంగ
వులు వచ్చియున్నారు. ఉర్వ్యమందుటకు వీరితో నరుహులెవరో
చెప్పి మమ్ము ధన్యులజేయుము.

భీష్ముడు—కుమారా !

సీ. ఆదియంత్యములేక ♦ యలనాఁడు నీటిలోఁ

జత్రంబుపై నున్న ♦ బాలకుండు

మత్స్యమై సోమకు ♦ మందిరంబునఁజొచ్చి

వేదముల్ తెచ్చిన ♦ వీరవరుండు

కూర్మమై వీపునఁ ♦ గొండరాపిడికోర్చి

యమృతంబుదర్శిన ♦ యధికబలుండు

క్రోడమై కోరను ♦ కుంభినిఁ చాల్చుక

గ్రూరుహిరణ్యాక్షుఁ ♦ గూల్చినకిరి

నరసింహమై దాకి ♦ నరభోజనుని జీల్చి

బాలకుఁ గాచిన ♦ ప్రబలశక్తి

పొట్టియై బలిఁదాకి ♦ పురుహూతు నేలిన

వీరాధివీర త్రి ♦ విక్రముండు

బాపండ్ల పరశుఛేఁ ♦ బలుమారు రాఁజాల

ద్రుళకగించిన ♦ దొడ్డశైలి

చ. విను, కురువృద్ధు లీయసుర • వీర్యకృతానలు నాదిదేవుగా
 ననిశము వేనవేవిధము • లాస్తికబుద్ధి వచించరే ! సనా
 తననిగమాగనూదులు సదా వినుతింపవే ? యాదికారణం
 బని, యలుకేల ? జైద్య ! యిక • నర్హమునందుట కెవ్వరర్హులే?
 శిశు—ధర్మజా ! ధార్మికులకెల్ల ధర్మజుఁడు కడుఁ బెద్ద యని భయవి
 రహితులై బాంధవులు వచ్చినారు. వారిని వంచించి వల్లవన కన్య
 మిచ్చితివి.

భీము—

శా. రంకెల్ మానుము భీష్మ ద్రోణ కృపు లే • రాజీవనేత్రుండఁ న
 శృంకం బూజకు సర్వఁడంచుఁ డెలుపన్ • సామోదీయై యిచ్చె నా
 టంకం బేల ? నృకోదరాహ్వయము శుంఁడాలంబు కోపించి యీ
 వంకన్ దాకి గదాప్రహరముల నీ • వాగ్వాదము న్బాపదే ?

భీష్మ—(భీముని వారించి) మారుతాత్మజా ! వీనితల్లి సాత్వతి తొల్లి
 నల్లవాని వేడ నూరుతప్పుల సైరింతు నని వర మొసంగె. దాని మ
 హిమను బ్రతికెఁగాక. శృష్టుని దూషించి భీష్ముని నెదిరించి బ్రతు
 కఁగలఁడా ?

సహ—సాత్వజేయ ! సరబలమున నోటికివచ్చినట్లు ప్రేతెదవేల ? యో
 ధాగ్రగణ్యు లసమానఙ్గురగులు రణరంగసూరులు కౌరవేయులు.
 సీపాటి క్షాత్ర మెరుంగరా ? సకలధర్మార్థవేత్తలు భీష్మాదులు వ్య
 ర్థప్రలాపులా ? నీవే యన్నింటఁ గడఁదేసిన మొసగాఁడ వని తలచి
 తివా ? ఓయోధవీరులార ! సభాసదులార ! మీ రుపేక్షజీసిన నీ
 పాండవసింహాక్షికోర మూరకుండునా ? ఈశుపాలుఁడే కాదు, వీని
 యభిప్రాయముతో నేకీభవించినవా రెందఱైన నన్నెదుర్కొనుడు.
 అందఱు మట్టుబెట్టి యర్హప్రగృహీతక, శ్రీకృష్ణభగవానునకు వి
 దు చేసెద.

భీష్మ—తండ్రి ! సమయముకాదూరకుండుము. సర్వసంహారక
 శ్రీకృష్ణుఁడు.

శిశు—కృష్ణా ! నీవే శూరుడవు నేర్పరివి యరుకొనుచుంటివా ? వ
హాస్ ! ఏమి నీనేర్పులు. చీకనబండికొయ్యనుఁ బడఁజిమ్మ నేర్తువు.
నీటిపాముపైఁ బ్రాక నేర్తువు. పాలిచ్చుటకు నచ్చినభామను నిర్దయఁ
జంపనేర్తువు. ముంగిటనున్న నెట్టుచేమలఁ బడఁగొట్టనేర్తువు. నీకు,
శూరాగ్రగణ్యులమగు మాతో, బోలెకూడనా ?

సీ. కుల గోత్ర ధర్మముల్ ♦ కూలగాఁ బశువుల
మందకాపరులమై ♦ మసలఁగలమె ?
యజ్ఞయాగావళి ♦ యడుగంట బాఁపల
కోడండ్రకూడులఁ ♦ గుడువఁగలమె ?
మాయమర్మము లేని ♦ మామను వంచించి
సెజ్జపై రాధను ♦ జేర్చఁగలమె ?
పరకాంతలనుమాటఁ ♦ బరిగణింపక మంచి
గోపకాంతలఁబట్టి ♦ గూడఁగలమె ?
గీ. నగ్నమైయున్న సతులతో, నవ్వఁగలమె ?
మిత్తికూళ్లను బారుగిండ్ర ♦ మెక్కఁగలమె ?
గొప్పచుట్టలఁ గట్టించి ♦ కొట్టఁగలమె ?
పరుఁడు వలచినకాంతఁ దేఁ ♦ బారఁగలమె ?

కృష్ణ—చేదికులపాంసన !

గీ. స్వల్పరాజ్యమదాంధగ ♦ రావ్విన్వతుండ !
వదరఁబోకుము నోటికి ♦ వచ్చిన్వహ.
నీదుకడిమియు నీలావు ♦ నీదుచేవ
నీవ్రతాపము నెరుగనే ♦ నేను చైద్య !

శిశు—నాది స్వల్పరాజ్యంబని నన్నుధిక్షేపించుచుంటివా ?

సీ. రాజ్యవూజ్యత లేక ♦ రారాజు లుండగఁ
దగుదు నమ్మా యని ♦ తక్కలేదు
తినుట కన్నము లేకఁ ♦ దెగువతో గొల్లల
కూటికుండలఁ జెయ్యిఁ ♦ గూర్పలేదు

యిల్లువాకిలి లేక ♦ నేప్రాద్దు భర్మజు
 పంచలఁబట్టుక ♦ శ్రాకలేదు
 యూరునుంగడిలేక ♦ నుదకమధ్యంబునఁ
 దోయజంబులరీతి ♦ దూరలేదు
 గీ. కొంపయా గోడయా నీకు ♦ గోపబాల
 వెన్న మీగడ మెక్కెడి ♦ వెన్నదొంగ
 చల్లకుండలు మోసెడు ♦ గొల్లదొరకు
 రాజ్యహీనున కేటికి ♦ రాజునీవి ?

భీష్ము—సాత్వతేయ ! నీవు కోరినకాంతను నీయెదుట నీలవర్ణుఁ డెత్తు
 కొని పోవునపుడు నీవెక్కడుంటివి ? నీప్రకర్షయేమాయె ? నీరజాక్షు
 ని నిందింప నీకుఁ దగునా ?

శిశు—భీష్మా ! నీబోటి ముసల్లు భట్టులవలెఁ బొగడుచుండుటచే నీ
 కృష్ణుఁడు తానొక మొనగాఁడనని విట్టవీగుచున్నాఁడు. ఓరీ ! కృ
 ష్ణహతక !

సీ. ఇంద్రజాలముతోడ ♦ నెనయైన నీవూయ
 నల్వేళు మహిమకు ♦ సాటియనిరి
 గొల్లపిల్లలతోటి ♦ కోతికొమ్మంచులు
 లాలిత లీలా వి ♦ లాసమనిరి
 గోపకాంతలఁగూడి ♦ కూసినకూతలు
 వేణునాదవినోద ♦ విభవమనిరి
 కాల్చియార్చినకట్ట ♦ కడిమిమిందినకాంతి
 నీలమేఘపుడాలు ♦ నెగడుననిరి

గీ. నీదురంకులు బాంకులు ♦ నీవినీతి
 మాయమందులు మంత్రముల్ ♦ మహిమలంచు
 వేయివిధములఁ గొందలు ♦ వేడవేడ
 విట్టవీగెడ నిజమని ♦ వెట్టిగొల్ల.

ధర్మ—చేదికులసంభవ ! శ్రీకృష్ణుని సామాన్యునిఁగాఁ దలంపకు. దేవ

దానవుల కజేయుడుఁ బ్రతిలోకవిక్రముఁడు. సకలరాక్షససంహారదీక్షా
పరుఁడు. దూషించి దోషంబు వడిగట్టకొనుచుంటివే ?

శిశు—రాక్షససంహారమా ! ఏరాక్షసుఁడు వీనిచే ముఖములు వధింపఁ
బడెనో! భీష్మా ! నీజోటియొడివెట్టుల కీతఁడు దేవుఁడే !

సీ. జలకమాఁడుచు నున్న * జవరాండ్ర వలువలు

దెచ్చి మానకొంగ * దేవుఁడితఁడు

వల్లవకాంతలఁ * వలపించి రతికేళిఁ

దేలియానందింప * దేవుఁడితఁడు

ఇంటింటఁ బాల్పెరుఁ * గిచ్చవచ్చినరీతి

తెగఁదిని మేన్పించ * దేవుఁడితఁడు

పెల్లిపీటలమీది * పెల్లికూతులఁదెచ్చి

తెంపునఁ బెండ్లాడ * దేవుఁడితఁడు

గీ. తలలుమార్చును ముడిఁబెట్టఁ * దంపిఁబెట్టఁ

దిట్ట దీవింపఁ దిగఁ దిల్లి * దేవుఁడితఁడు

రంకుబోతుల దూత ల * ర్పణాలుసేయు

దివ్యహారతు లండఁగా * దేవుఁడితఁడు.

కృష్ణ—ఓరీ ! ఊకకర్మ !

సీ. ప్రాగోతిషంబున * రణములో మేముండ

దహనుని ద్వారకఁ * దాపినాపు

మత్తిలి రైవత * మహిరథంబునవేడ్క

మసలెడి భోజుల * మాపినాపు

యూర్భాటమున నాఁడు * హయమును బంధించి

చెనటి ! యాగముఁ బాడు * చేసినాపు

కల్పించి కయ్యము * గాల్దువ్వీ సభవన్న

నోటవచ్చినరీతి * నుడివినాపు

గీ. మున్ను నేనొసగిన వర * మునకునోడి

కాచితి నవరాధశతము * గరుణఁబూని

కాచుకో రోరి ! కలుషాత్మ ! • కాచుకొమ్మ
పచ్చెసిదుగొ చక్రంబు నీ • ర్వక్రగతిని.

(చక్రముచే శకుపాలుండు తలఁ దెగి పడుచున్నాఁడు.)

రంగము పూర్తి.

మొదటి యంకము — ఆరవ రంగము.

కౌరవుల సభామంటవము.

ధృతరాష్ట్రుండు—తనయా !

గీ. భీష్మవాక్య సమ్మేళన • బీరుపుచ్చి
ద్రోణకృపులాండు మాటలఁ • ద్రోసికడకుఁ
కుడువరప్పించి బంధులఁ • గొలువుజేర్చి
జూదమాడుట న్యాయమా ? • సోదరులతో.

అర్జు—ఎంతకష్ట మెంతకష్టము. మాయమర్మము లెరుగని మాయన్న
శకుని మాయతోఁజిక్కి సకలమోడుచున్నాఁడు. నీలవచ్చా ! కం
సమర్దనా ! కలుషహరణా ! శ్రీకృష్ణా ! నీవేగతి.

దుర్యోధనుండు—ధర్మజా ! యూరకున్నా వేమి ?

ధర్మ—సకలమొక్కితిని. ఇంకేమున్నది ?

శకుని—చెప్పవలెనా ? లేదా పాంచాలి ?

భీముండు—ఓరోరి మదగర్వదూషితమతి ! ఖిలా ! సారాసార వివేక
శూన్యా ! పాండవధర్మపత్నిని యెడ్డమనుచుంటివా ? ఈగాండీవి !
యీభీముండు యీయార్భటముల పైఁతురా ?

అర్జు—గీ. పాండవుల్ స్వరాజ్యవ్రతము • పట్టినార
తోడు వారికి కై వంబు • దొడదొర న

నిబలు విజ్ఞప్తిగవలదు ♦ సీచ ! యింక
నీనిరుకశత్రుమునకు ♦ నిండుసున్న.

ధర్మ—నన్నే ఫణముగా నొడ్డితిని.

శకు—పాంచాలియను ధనములేదా ?

సహ—ఔరా ! శకుని కూయావాగురుల కంతమున్నదా ? సకలకౌరవ
వీర సమక్షమున మిగ్గుమన్నఁగానక, ధర్మాధర్మ జ్ఞానశూన్యుఁ
డై పాంచాలి నొడ్డమచుచున్నాఁడు. వీనినాలుక వెయ్యిచీలికె లొ
సరించి శిరమొక్క ప్రక్షేపన దుండెతుండెము లొసరింపకున్న వీనివా
గుడు కట్టపడదు. అన్నగారికిఁ గోపమువచ్చునని యూరుకొనవలసి
వచ్చె. ఏమిచేయను ?

ధృతరాష్ట్రుఁడు—

మ. కురువృద్ధుల్ గుమిఁగూడియుండఁదనయా! ♦ కూర్చుండరప్పించి యీ
సరణిన్ జూడఁకుబన్ని కెల్వఁదగునా? ♦ సర్వస్వమున్ న్యాయమే !
వరతేజోనిధు వీవృకోదరసరుల్ ♦ వారింపఁగా శక్త్యమే
తరమే ధర్మజ నావఁగా విడివడన్ ♦ ధాత్రీస్థలిన్ బుత్రకా!

భీష్ముఁడు—దుర్యోధనా ! ఈదుర్వ్యవసాయము విడువుము. స్త్రీల
మానము గాపాడుము.

సీ. సీతకై రాముఁడు ♦ చెనటిరక్కసుఁగూల్చె
శలతల మర్యాద ♦ నిలుపుకొటకె
చార్వత్తికై శూలి ♦ పద్మజతలఁగొట్టె
బల్లినతామణుల గా ♦ పాడుకొటకె
ఇంద్రాణికై ఋషు ♦ లీల్లఁదిట్టిరినృపు
మగువల మానంబు ♦ మనుపుకొటకె
ఖలుజరాసంధుని ♦ ఖండించెభీముఁడు
పడతుల బందీలఁ ♦ శూపుకొటకె

గీ. భారతీయుల కిది ముఖ్య ♦ కార్యమగుట
క్షాత్రధర్మముఁ బనిఁబూని ♦ కావవలయు

చెడకురా కట్టచెలులకుఁ ♦ జెరలువన్న
ఫలముకలదె నిరంకుశ ♦ ప్రభుడనంగ.

విదుదుడు—మాయాజూదముబన్ని వీరిసర్వస్వము గెలుచుకొంటివి.

అది చాలకఁ గూళవై వీరిధర్మపత్ని నపహరించెదవా ? ధర్మము
నకఁ గట్టవడిరి గాక. లేకున్న నేమిప్రళయము బుట్టియుండునో.
దుర్యో—చాలు. చాలు. ఊరకొనుము. నిన్ను బెద్దవని తగవు జెప్ప
మంటిమా ? పాండవులు నీకు గురువులు. పక్షపాతబుద్ధివై వారి
బంబువగిది వారినిబోలిన పోబుబంటు లవని లేరని తెగఁ బ్రేలవలదు.

శకు—ద్రుపదరాజచందన సీసాత్తుకాదా ? ఒడ్డునేమి ?

ధర్మ—మొదట నన్నొడ్డితిని.

శకు—ఓడితివి.

ధర్మ—ద్రావిడనొడ్డితిని.

శకు—ఓడితివి - సుయోధనచక్రవర్తి ! పాండవులు పాంచాలినహిత
ముగ నీకుదాసులు.

దుర్యో—మామా ! నీప్రజ్ఞ కడ్డుకలదా !

కర్ణుడు—దుర్యోధనమహారాజా ! దాసియగు పాంచాలిచే మొదటఁ
బనిపుచ్చుకొనుము.

దుర్యో—తమ్ముడా ! దుశ్శాసన ! అంతఃపురమున కరిగి ద్రావిడనిటకు
రావింపుము.

దుశ్శా—మహాప్రసాదము. (స్వగతము)

చ. మయునభ మేముపొందు నన ♦ మానముఁ గాంచి విశంకనవ్వవే
భయమనుమాటలేకఁ గుల ♦ భామల కీవిధిమంచిదానె నిన్
రయముననీడ్చి తెచ్చి కురు ♦ రాజుల మధ్యను గొప్పబట్టెదన్
దయగల సీమగండెవడు ♦ దాకునొ యడ్డము జూతుభామినీ !
(పోవుచున్నాడు)

భీము—

ఉ. పాండవధర్మపత్ని కులంపావని సీరద నీలవేణివే

దండనమానయానదుఃఖ • దాధిపుగాదిలిపట్టి ద్రావసిన్
గొండలవంటి పాండవులు • కొల్వునఁ జూచుచు నిండియుండఁగా
దుండతనంబుతో నభకుఁ • దోడ్కొనిరమ్మని వంచె నక్కటా.

(దుశ్శాసనుఁడు ద్రౌపదిగఁ దలఁబట్టి యీహుచ్చకవచ్చును.)

ద్రౌపది—

ఉ. ధార్మికులేప్ర మత్పతులు • ధర్మముచేఁ గడుబద్ధులై యో
నిర్మలతేజులార! యవి • నీతిని సైతురె; భారతీయులీ
కర్మప్రధానమా భరత • ఖండమునన్ వివేచన మబ్బెనే
ధర్మమునిల్పు వీరసుత • లండము జచ్చెన దేశమాలకున్.

సీ. పరశురాముని హతిఁ • బరిగణింపనిమేటి

భీష్ముని లేజంబు • తీరుపడెనె ?

కాండవవనమెల్లఁ • గాల్చిన వీరుఁడు

పార్థుని క్రూరము • పలుచఁబడెనె ?

బక జరాసంధుల • బలిమిఁ గూల్చిన శెట్టి

భీమునిదర్పంబు • బిగువుచెడెనె ?

కురువృద్ధవీరులు • కొలువు జేరినచోల

ఘోరంబు జరుగునా • కులసతులకుఁ

గీ. గూళవీఁడు నన్నీడ్చెనా • కొప్పుఁబట్టి

ఖలుడుఁ రాజైనబ్రజలకు • గజపు సుఖము

కురుకులంబులు మొదలంటఁ • గూఁ నవని

భరతభూమిని ధర్మము • బ్రబలుటెట్లు ?

భీష్మ ద్రోణ కృపులు నోటికిఁ దాళమువేసుకొనిరి. మత్పతులు
మంత్రిబద్ధులగు సర్పంబులరీతి గట్టవడిరి. కురువృద్ధులకు ధృత
రాష్ట్రుఁడు బుత్రవాత్సల్యముచే నోరుఁగడుపకున్నాఁడు. దుష్ట
చతుష్టయము జెలరేగె. చేయునదేమి ?

దుర్యోధన్—దానీ ! వదరఁజోకుము. ధర్మసుతుఁడు జూదమున నిన్నుఁ
దమిల్లఁదన్నునోడె.

ద్రాపది—మాయాజూడప్రవేగా ! నిజముబలుకుము. ధర్మసూత్రము
ధర్మమునదప్పడు. మొదటనన్నోడెనా? లేక వన్నోడి నన్నోడెనా?

(అందరూరకుండును)

వికర్ణు—పాంచాలి సభలో ధర్మప్రశ్నంబుచేయుచున్నది. పెద్దలందరు
పలుకుకున్నారు. తెలసితెలుపకున్న దీప్రమగు నరకకూపమునఁబడి
నలుగినలయు. ఆర్యులారా ! గడ్డెలపైనిక్కి కూర్చుండుటయా
సభ్యులధర్మము. కారవవీరులారా ! ఏలపలుకరు ? ఏలపలుకరు ?
ధర్మపందేహమడిగిన దగినచర్చజేసి సత్యము దేబతెల్లముగాఁజెప్ప
వలయు. మీరూరకన్న నాకుదోచిన ధర్మసూక్ష్మమెరింగించెడ
వినుండు.

గీ. భర్తలెదుగు రీమెకుఁ బందెమేసి
యోశనొకనికి సాధ్యమై యొప్పదరయ
దాసి యచరాదు పాంచాలి ధన్యురాలు
పరమపావని బతివ్రత భవ్యచరిత.

సభకు రావించుచేతప్ప. రావించిపరిభవించుట మోక్షముకలవ్వ.

వేణీబట్టి యీశ్వమణి జెప్పనలెనా ?

కర్ణు—బాలుడవగుటచే నిజమెరుగకున్నావు. అయిదుగురికిల్లాలు. పతి
వ్రతయెట్లుగును. బంధకి. పరిభవించిన దప్పేమి ?

వికర్ణుడు—అమ్మా ! పాడవపత్నీ ! నీపవిత్రత నిన్నుఁ గాపాడకమా
నదు. వీరందఱు మహాపెద్దలు. ఇందుండఱు. ఈఘోరమో జూడఁ
జాల. పోయెదను.

ద్రాపది—వికర్ణుడు బాలుడయ్యు బుద్ధిని బృహస్పతిని మించె.

అశ్వద్ధామ—వికర్ణా ! నీవేధార్మికుడవు ? నీవేయార్యుడవు !

కర్ణుడు—వికర్ణుని మాటకేమి ! సకల ధర్మజ్ఞానస్వరూపులగు బ్రాహ్మ
ణోత్తములు తామో ?

అశ్వ—ఓరీ ! సూతపుత్ర ! కీకు బ్రాహ్మణద్వేష మసారము. మహా
రాజ యొద్దజేరి మంత్రిపదవి నలంకరించితినిని విజ్ఞప్తిగకుము. నీవె

త నీమృత్రిపదవి యెంత. బ్రాహ్మణుల గోటఁ జిమ్ముచున్నావు. వారె
తుదకు నీకు బుద్ధిచెప్పువారు.

కర్ణ—ఓరీ ! ద్రోణాయని ! మిత్తి కూటికిఁ జేరిన బాపనయ్యకి నిక్క
లేల !

గీ. మేనఁ బులితోలుదాల్చిన • మేక మెకము
కాదు. శస్త్రముల్ మేనెల్లఁ • గట్టుకొన్న
క్షత్రియుండొనె బ్రాహ్మణ • శాసన మెందు
మించె సంభావనకు వేళ • మేత వేళ.

పోపామ్ము.

లశ్వ—ఓరీ ! సూద్రహతక !

గీ. మొదటినుండియు ధర్మము • మొక్కబోక
నిల్చువారలె బాపలు • నిజము భరత
భూమి భూసురులకు సామ్ము • పొగరబోత !
పంద ! యేమిచేసెదొ వారిఁ • బారఁదోలి.

ద్రాపది—నేనేకవస్త్రము. సభకురావింపఁ దగునా ?

కర్ణ—పదుగురి కిల్లాలగు మహాపతివ్రత. ఏకవస్త్రయట . విగత వస్త్ర
కాదు కద ?

దుర్యో—విగతవస్త్రము జేయమనియూ నీయభిప్రాయము. (ద్రాపదిని
సమీపించి వణుకు చుండును.)

ద్రాప—నీ. శరణన్నఁ బగవాని • సహజన్ముఁ గాచిన
దాక్షిణ్య భావము • దాచనగునె ?

కాపు కాపు ! మటన్న • గరి మొఱయాలించి
మకరి దుగించిన మంచి • మరువనగునె ?

శబరియెంగిలి తిని • సంతృప్తిఁ జెందిన
సమరసభావంబుఁ • జంపనగునె ?

సంభము వెలువడి • డింభకు బ్రోచిన
విపులతేజోరాసి • విడువనగునె ?

గీ. పాండవులపత్ని ! పాంచాలి ! • పాపరహిత
ద్రుపదతనుజ నీ సోదరి • దుష్ట జనుల
మధ్యఁ జక్కె నో కంజాక్ష • మధువిరోధి !
కావవే కృష్ణ ! కంసారి ! • ఖలవిదారి !

అశ్వ—మహారాజగారగ్ని హోత్రముపై నురుకఁబోవు మితవలె ను
న్నారు. పాంచాలీ ! నీపవిత్రతకు శస్త్రాస్త్రములు సరిరావు.

దుర్యో—అబ్బ ! ఏమి యీమె మహత్వము. (కూలఁబడి) దేహము
కంపమెత్తుచున్నది. ప్రాణమే లోనికిడుకొని పోవుచున్నది. పాతి
ప్రత్యమహత్వము నేడు కదా తెలియవచ్చినది. అకలంక పవిత్ర
చరిత్రలగు ఐతివ్రతామ తల్లులుండుటచేతనే యీవసుంధర ధన్యతఁ
గాంచుచున్నది. అయిదుగురి కీల్లాలగుటచే నీపాంచాలి బంధకీ యని
తలచుచుంటిఁ గాని పరమపతివ్రత యనుటకు సంశయములేదు. అ
యిననేమి ? చతుస్సముద్రమేఖలావసీపతికి, దుర్యోధన రాజాధిరాఁ
జునకుఁ బతివ్రతలు, గితివ్రతలు. నానిరంశ శత్రుమునకు నిరోధమా ?
తమ్ముడా ! దుశ్శాసన ! శేషము నీవుముగింపుము.

దుశ్శా—(ద్రాపదిని సమీపించి వణుకుచుండ)

ద్రాపది—నీ. ఇదికదా శ్రీకృష్ణ ! • యిందీవ రాక్షుల
మానముగాపాడ • మంచివేళ

ఇదికదా నాయన్న ! • యేర్పరుమఱదుల
మర్యాదచెడకుండ • మనుచువేళ
ఇదికదా గోపాల ! • యిహపర సౌఖ్యమః
పోకుండఁ గావగాఁ • బూనువేళ

ఇదికదా పుణ్యాత్మ • యేదిక్కులేనట్టి
క్షత్రియకాంతను • గాచువేళ

గీ. ఏమితోచదు దిక్కేది ? • ఏమి తెరువు ?
ఏడనుంటివో నామొఱ • యేలవినవో !
నందనందన గోవింద • నాకవంద్య

విగతవస్తువుఁ గావించి, వీడుఁబూనె.

(దుశ్శాసనుఁడు చెఱగుఁబట్టి లాగుచున్నాఁడు)

కృష్ణు—పాంచాలీ ! అక్షయ మక్షయమా.

(దుశ్శాసనుఁడు గూలఁబడి)

దుశ్శా—చేతులు నొప్పులెత్తుచున్నవి. ఏమియీచిత్రమా ? చేలములు గుట్టగుట్టలైపడుచున్నవి. విప్పుటనాతరమా ? ఈమె మహాత్మ్య మపారము. ఈమెను శరిపోలినవారు కానరారు.

భీము—

ఉ. సామజయాన ద్రావది; వి * శాల విలోచనఁ బట్టియీడ్చినాఁ
డేమదగర్వినాని యుర * మేసి గదాహతివేడి ర క్తమున్
సోమముభాతిఁ బీల్తునని * శూరులుమెచ్చగఁ గీర్తిహెచ్చమా
రామవికాసమొండఁ గురు * రాజపుడొద్దనె నిల్చిచూడగా.

దుర్యో—ఈపాండవపశువు తెగవాగుచున్నాఁడు. ఏడుకేవలము మోటుపసరము. ఇప్పుడు ద్రావదిని నాలోడ్చవై గూర్చుండమని సైగఁ జేసెద. ఈభీముఁడేమిచేయునో చూతము.

(దుర్యోధనుఁడు తనలోడ పైకిరమ్మని ద్రావదికి సాజ్ఞచేయును)

భీము—

చ. కురువరవీరవృద్ధజన * కూటమిలోఁ గనుఁగానలేక, మా
సరసిజవత్రనేత్రిని ని * జాంకముఁజేరఁగఁ బిల్చిపట్టి యీ
కురుకులనాశకున్ దొడ * గొట్టి సుయోధనుయుద్ధభూమికిన్
గురుబలిబెట్టక న్మరణఁ * గుంతికఁ దప్పివ వాడనాదునే.

ధృతరాష్ట్రుఁడు—

ఉ. కాటుకకంటి భార భువి * గాల్యలుగట్టగ నేకవృకమ్మ ! నా
మాటలు నమ్మవమ్మ ! యరు * మానము మానగదమ్మ ! తల్లిరో
గాటపుచేతలన్ సుతుఁడు * గాసిలఁజేసెఁగదమ్మ ! నిన్ను మో
మోటములేక సీసభను * మూర్ఖత సైవగదమ్మ ! యగ్నిహా !

కులమునకు వన్నెఁదెచ్చితివి. కోడలవన్న నీవేకోడలవు నీపని

త్రతకుఁ గడు సంతసించితిని. కోరఁదగినవరము వేడుము.

ద్రావ—ధర్మతనయుని దాస్యముదప్పవలయును.

ధృత—ఇచ్చితిని. మరియొకవరము వేడుము.

ద్రావ—తదనుజులకు విమోచనము గలుగవలయు.

ధృత—ఇచ్చితిని. ఇచ్చితిని. మరియొక వరమువేడుము.

ద్రావ—క్షత్రియకాంత కోరఁదగినవి రెండువరములు.

ధృత—పాంచాలీ ! అవతరించిన ధర్మదేవతపు ! ధర్మజా ! ఎరుగక నా సుతులొనరించిన దుండగముల మన్నింతువుగాక. ఎప్పటియట్ల నిం

ద్రప్రస్థపురమున రాజ్యసుఖముల ననుభవింపుము

ధర్మ—గురువుల యాజ శరసావహించెద.

(నిష్క్రమింతురు.) (దుర్యోధన శకుని దుశ్శాసన కర్ణలు వెనుకఁబడి)

దుర్యో—మామా ! చేతఁజక్కనపిట్ట తప్పించుకొన్నది. ఏమిచారి ?

శకు—ఎక్కడిమాట ! క్రొత్తయూరి సిద్ధపఱచితిని.

కర్ణ—ఏది ! ఏది ?

శకు—తిరిగి జూదమునకు ధర్మజుఁ బిలువనలయు. ఓడినవారు పన్నెం
డేళ్లు వనవాసము, పదమూడవ యేట నజ్ఞాతవాసము జరుప
వలయు.

దుర్యో—మేలు ! మేలు ! మామా ! బాగుగ యోదించితివి.

కర్ణ—అపై నూట చూతము. (నిష్క్రమింతురు.)

రంగము పూర్తి.

అంకము సమాప్తము.

శ్రీ రామా.

సంపూర్ణమహాభారతము.

రెండవయంకము—మొదటిరంగము.

(పాండవులు ద్రౌపది కృష్ణుడు ప్రవేశము)

కృష్ణ - సామ్యునితో యుద్ధముచేయుటకుఁబోయి నేను బదినెలలులేనం
దున, శకునిమాయలలోఁజిక్కి సకలమోడితిరికదా ? అయ్యయ్యో!
ఎంతమోసము !

ద్రౌపది—అన్నన్నా ! ఎంతకష్టమొంతకష్టము !

సీ. పంచపాండవులకుఁ ♦ బత్నియాసన్న దు

శ్వాసకుండిచ్చెఁ గేశములఁబట్టి

క్షీరసాగరశాయి ♦ చెల్లెలనై యుండి

వలువలు సభల్లోన ♦ నొలువఁబడితి

కంభసంభవభీష్మ ♦ కురువీరులేటికో

కూర్చుండిపలుకరు ♦ కొలువుఁజేరి

కరిపుర నాథుని ♦ కిరణము దరిఁజేరి

కర్ణపిశాచము ♦ గరపునేదొ

గీ. కర్ణుఁడాడిన మాటలు ♦ కర్ణములకు

ములుకులై సోకె శూత్రియఁముదితనిట్లు

పరిభవించి విరోధులు ♦ బలసినారు

కాలగతి యెట్టిదో కాని ♦ కంపవైరి !

కృష్ణ—నరుడు పాదుడై జన్మించినాడు. శత్రుకోటికి నాశము దప్పదు. పాదులేజము నీపరిభవముకూడి పరిపంథకాననములఁ గాల్పవా ?

అను—

ఉ. అచ్చపుజేమఁ గాచెడు ముఠారాంతరుఁ డీతనికీడు లేరు బల్
హెచ్చుగఁ గీరించే మము మఠహేంద్రనమానలఁ జేయ వేడ్కతో
నచ్చినవాఁడు, కేశవుఁ డఠవాంతరనంతతు లుండఁబో వికన్
గుచ్చితులైన శాత్రవులు * కూలక నూనరు చింతమానుమా.

భీము—నిన్నెకనక్య మాడిన కర్ణుఁడు భీభత్సునిచేతను, కుంభజుఁడు దృష్టద్యుమ్నునిచేతను, నిన్నుఁ బరిభవించిన దుర్యోధన దుశ్శాసన హతకులు నాచేతను మడసెదరు. పాంచాలరాజతనయా ! భీమార్జున ప్రతాపాగ్నికి శ్రీకృష్ణ ప్రసాదానిలము తోడ్పడిన నీపరిభవ దుఃఖాంధకార మంతమొందుట కేమిసందేహము.

ధర్మ—కర్ణుని గవవసు దలచుకొన్నఁ గంట నిదురరాకున్నది. రణ విశారదులగు భీష్మ ద్రోణ కృపలఁ దలతునేని గుండై యుల్లు మనుచున్నది. శత్రుసంహార మెట్లు కాఁగలదు ?

[వ్యాసుఁడు ప్రవేశము.]

వ్యాసు—

కిర్తన

1. కృష్ణ ! పాహిమాం - రాధాకృష్ణ పాహిమాం॥

2. ద్వారావతీశా - ధర్మార్థసంభవా ।

దానవాంతకా - కృష్ణా ! దానపోషకా ।

సాధురక్షకా - రాధాకృష్ణ పాహిమాం ॥ కృష్ణ॥

శ్రీకృష్ణభవానులా !

కృష్ణ—మునిపుంగవులకు స్వాగతము. (అందఱు నమస్కరింతురు.)

వ్యాసు—యథిష్ఠిర ! యోధాగ్రగణ్యుడగుఁ గర్ణుని బరాక్రమము, భీష్మ ద్రోణ కృపల శస్త్రాస్త్రసిద్ధి, భూరిశ్రవాది మహారథుల యుద్ధనైపుణ్యము, నీకు వ్యాకులము గలిగించుచున్నవి. దివ్యాస్త్రములఁ బడసినఁగాని మీకు జయముగలుగనేరదు. అస్త్రసిద్ధికి నాటి కలదా ?

కృష్ణ—బావా ! యుద్ధము వ్యర్థ మనుకొంటివా ?

సీ. రణకేళిఁ దేలిన , రణనిశారదులకు

వాసిగ హైర్యము • వృద్ధిఁజెందు

దివ్యాస్త్రసిద్ధులు • తీంఁడింది తరుగవు

క్షాత్రతేజంబులు • సరకుగాంచు

దుష్టులు కూలంగ • శిష్టులు బలియగ

ధర్మము నాల్గువా • దమలనడచు

ధనధాన్యవృద్ధిచే • ధర ప్రస్థలైడు

దేశములను శాంతి • తేజరిల్లు

సమతతో నోర్పున • సర్వజనంబులు

శాంతులై కలహము • జంపుకొందు

గీ. ధనము దేశము క్షాత్రము • ధర్మగుణము

లార్యభావము వీర్యము • లతిశయిల్లు

రణవిదూరులు స్వాతంత్ర్య • రాజ్యపదవిఁ

బొందనేరక భ్రష్టులై • పోరె జగతి.

వ్యాసు—భీష్మద్రోణకృపవీరులఁ బరాజతులఁ జేయుటకు ముఖ్యసాధనము దివ్యాస్త్రసిద్ధియే. నాచే నుపదేశింపఁబడు బ్రతిస్మృతియను నీవిద్యను బాఠ్యఁడు గ్రహించుగాత. దేవతల నీశ్వరుని బ్రత్యక్షము జేసుకొని దివ్యాస్త్రములఁ బడసి శత్రువుల జయింపుడు.

ధర్మ—సీ. సురపతి నేవించి • పురహరు మెప్పించి

పాశుపతంబు చేఁ • బట్టి రమ్ము

వ్యాసు—దమశమయుతమైన • దపము గావించి యా

కాలకంఠు మెప్పు • గాంచెరమ్ము

ద్రౌపది—శత్రుసంహారము • జరుపఁగాఁ బనిఁబూని

యప్తసిద్ధులనెల్ల • నందిరమ్ము

భీము—సభ నాఁడు చేసిన • శపథము సమకూర్చు

దివ్యాస్త్రశస్త్రముల్ • తెచ్చుకొమ్ము

ద్రాపది—గీ. అరికృతపరాభవార్ణవ • మందు ముసుగు
మమ్ముఁ దేల్చివే కరుణించి • మాన్యచరిత
ఇందిరేశుఁడు దిక్కులా • యిందు సరుఁడు
గాడ్పు సోముఁడు ధాతయుఁ • గాచు మిమ్ము.
(నిష్క్రమించిరి.)
రంగము పూర్తి.

హిమవత్సర్వతము.

[అర్జునుఁడు తపస్సుచేయుచుండ కిరాత వేషధరులై పార్వతీ
పరమేశ్వరులు ప్రవేశింతురు.]

శంక—నీ. వాయువు బంధించి • వనవాసమున కోర్చి
కడుదీక్ష నున్నట్టి • కవ్వఁడితఁడు
పార్వ—వాయువు భగ్గించి • వాసి నిగ్రహమొంది
నాకవాసుల మించు • నరుఁడితఁడు
శంక—యూర్ధ్వబాహుండయి • యొర్పున సమతతోఁ
శాదాగ్రమందున్న • బార్ధుఁడితఁడు
పార్వ—గాండీవధారియై • కార్ముకహస్తుడై
సిద్ధులఁ గోరువ్ర • సిద్ధుఁడితఁడు
గీ. కాలకంధర నిఁగూర్చి • కఠినతపము
జేయుచున్నాఁడు పూనికఁ • జెరుపనగున ?
దేవదేవుఁడ ! సర్వేశ ! • దివ్యమూర్తి !
వరద ! యియ్యవే వరముల • నాంభతముల.
శంక—మూకదాసవ !

మూక—పరిమేళ్యరుని యూజ్ !

శంక—సూకరరూపుండవై సరుని చాకుమా.

మూక—మహాప్రసాదమా. (పందియై యర్జునునిపైఁ బడుచున్నాఁడు.)

అర్జు—నాతపోవిష్ణుము గావింప వీడెవఁడో దనుజుడు పందిరూపమునఁ బైఁబడ నుంఁచుచున్నాఁడు. (అని బౌణ మేయఁబోగా)

శంక—కొట్టకు కొట్టకు. (బౌణము వేయుచు) నాశరాహతిఁ గూలినది

అర్జు—కాదుకాదు నావేటున కీల్గినది. నీ వెవఁడవు ? నేనేసిన పంది నేయ సీకు ధర్మమా ? పాతిపోక నిలువుము. నిన్నుఁ గాలునినన్నిధి కంపుచున్నాఁడ.

శంక—ఏమి యీమాటల ఛాటి ? శరకాండము వచ్చుచున్నది. పాతిపోకుము.

అర్జు—అశనిసదృశములగు నాశరంబులు మదీయయక్షయశరధుల నిర్గమించుచున్నవి. కాచుకొమ్ము.

శంక—యక్షయతూణీరమా ? (సవ్యచు) ఏది ? ఏది ?

అర్జు—(తూణీర మదృశ్యము కాఁగా) ఏమిచిత్రము ! కాండవము దగ్ధముచేయువేళ వీతిహోత్రుఁడు నాకొసగిన యక్షతూణీర మదృశ్యమగుట చిత్రము. వీడెవఁడై యుండనోవు ?

సీ. కాఁడుకదా పాక ♦ కంటకదమనుండు !

సకలదేవవిభుఁడు ♦ శచివిభుండు

కాఁడుకదా యాది ♦ కమలసంభవనేత

వారిజయోని యా ♦ వాణివిభుఁడు

కాఁడుకదా యల ♦ కంజాతనేత్రుఁడు

కాలచక్రధర్షుఁడు ♦ కిమలవిభుఁడు

కాఁడుకదా వీఁడు ♦ కాలకంఠరమూర్తి

గరళకంఠుఁడు మహాం ♦ కాళివిభుఁడు

గీ. వనజనేత్రుఁడో ! నన్గన్న ♦ వాసవుండో !

వహ్నినేత్రుఁడో ! యాదిమ ♦ వనజభవుండో !

కాక నన్ దాకి యోర్చునా ♦ కదనమందు ?

రూపు ఘోరము తేజము ♦ రుద్ర మరయ.

ఎవ్వఁడై ననేమి ? నాగాండివఘాతమున వీనిశిరఃఖండనము గావించెద. (గాండివము విసరివేయుచున్నాఁడు)

శంక—(గాండివము వడిసిపట్టుకొని) నీ వపహృతగాండివుండ వై తివి.

అర్జు—సురాసురు లేకమై ధీకొన్న వమ్ముబోని నాగాండివము నిరర్థకమయ్యె.

సీ. మనుధర్మశాస్త్రముల్ ♦ మఱచి వర్తించితో

వేసవిధావళి ♦ విడచినానొ

నీతిశాస్త్రంబుల ♦ నిందిచినానేమొ

పాపంఁగులతోడఁ ♦ బలికేతేమొ

పాండుభూవిభునకుఁ ♦ బట్టిని గానేమొ

కుంతికిఁ బుట్టినఁ ♦ గొడుగుగానొ

ధర్మజునకు ముద్దు ♦ తమ్ముడఁ గానేమొ

మధువిరోధికి బావ ♦ మఱఁదిఁ గానొ

గీ. శ్రాత్రధర్మము మదిలోన ♦ సరకుఁగొననొ

భారతీయుడ నై దేశ ♦ భక్తి లేదొ

కులము గోత్రము కీలము ♦ గూలనడచి

చేసినా నేడయో సేగి ♦ చేతులార.

కాదు. కాదు. చంద్రవంశస్తు లధర్మమార్గములఁ గాలిడరు. భారతీయులు ఘోరసంగ్రామమందేని వెనుకంజ వేయరు. ధైర్యమా! న నివ్వడనాడకుము. శ్రాత్రమా! న న్నావహింపుము. మల్లయుద్ధంబున వీని నేలఁ బడఁగొట్టెద.

(శివునిపైఁ బడి మూర్ఛబోవుచున్నాఁడు.)

పార్వ—గీ. అంధకారి నీభక్తికి ♦ నాత్మ నలరి

వచ్చియున్నాఁడు లేలెమ్ము ♦ పరము లివ్వ

వాసవాత్మజ! చూడుమీ ♦ వరదు నీశుఁ

బాశుపతధారు ఘణిహారు • బాపదూరు.

శంక — భరతవంశాబ్ధిసోమా పాండవమన్యమా ! నీతపోత్పాత్రములకు
మెచ్చితి. లేతమ్ము. (మూర్ఛితైలిసి యర్జునుడు లేచును.) నీకు
దివ్యదృష్టిఁ బ్రసాదించితి. నానిజరూపముగు మహేశ్వరస్వరూపముఁ
గాంచి కృతార్థుఁడవు కమ్ము.

అర్జు—(మోకరించుకొని)

ఉ. కంటిని నేఁడు నీదులయఁకాలపురూపము విశ్వరూపమున్
గంటిని పూర్వపుణ్యమునఁ • గాలునిదూతల కందనంటి నా
పంటలు పండెనంటి ఘన • బంటుతనంబున శత్రుకోటులన్
గెంటితి నంటి నీమహిమఁ • గీర్తన సేయఁగ నెంతవాఁడ నే
నంటిని బార్వతీశ ! యగఁజాధిప ! చేకొనుమంటి శీఘ్రమే.

శంక — ఖల్లణా ! నీవు తొల్లి నరుఁ డను మహాముషివి. పురందరపట్టా
భిషేకమహాత్మవసమయంబున సకలదాననసంహార మీగాండీనముచే
నీ వొనరించితివి. ఈగాండీవాక్యశరధులు నామాయామహిమం
బుచే నపహృతంబు లైనవి. ఇదే చేకొనుము. వలయువరకు ల
వేఁడుము.

అర్జు—చంద్రధరా ! నిన్ను సేవించి సంపూర్ణకార్మసిద్ధి నొందనివాఁడు
కలఁడా ? దాక్షాయణీకశత్రా !

గీ. ఘోరనిరంకుశప్రభుల దం • డనముకొలుకు
భారతీయులదాస్యముఁ • బాపుకొలుకుఁ
బాశుపతదివ్యబాణము • పరమపురుష !
యియ్యవే నాకు సీశాన ! • యిందుమకాళి !

శంక — గీ. పరమపావనకర మైన • పాశుపతము
నొసఁగుచున్నాఁడఁ జేకొమ్ము • యొచ్చి రణవి
శారదుల యోధవరులఁ • బాటఁదఱిమి
దీన గెల్తువు జేజేల • దిక్కులెల్ల.

పార్వ—భీష్మ ద్రోణ కృప కర్ణాడియోధుల దీనకౌ గెలువఁగలవు. నీకు

శుభం బవుగాక. మేము పోయినట్టేదము.

అర్జు—జగత్పితరులగు నుమామహేశ్వరుల కిదే మనఃపూర్వకయభివాదనసహస్రములు.

పార్వతీపరమేశ్వరులు—కల్యాణమస్తు. (నిష్క్రమించిరి.)

[అకాశమునుండి మాతలి రథముతో దిగుచున్నాడు.]

మాత—బృందారకాధిపనందనా ! జయము. జయము. నేను దేవేంద్రుని రథసారథి మాతలి యనువాడ. భవజ్ఞునకుడు, దేవవిభుడు పాశుపతాస్త్రధారివగు నిన్నుఁ జూడఁ గాంక్షించుచున్నాడు. శచీ కళత్రుని కోరికఁ దీర్చ దివంబునకు విచ్చేయవలయు.

అర్జు—నాకాధిపునియజ్ఞ ిరసా వహించుచున్నాడ.

(రథం బెక్కి స్వర్గంబునకుఁ బోవుచున్నాడు.)

రంగము పూర్తి.

రెండవ యంకము — మూడవ రంగము.

ఇంద్రుని మందిరము.

[అర్జునునియెదుట నూర్వశి మొదలగునవ్వరసల సృశ్యము]

ఊర్వ—అమరేంద్రనందనా ! మాయుపచారములు నీకు రుచించుచున్నవో. లేదో ?

అర్జు—అస్సరోమణి !

ఊర్వ—అహా ! రారాజుల భుజపీఠముల నలంకరింపకున్న నీమణుల ఫల మేమి ?

అర్జు—త్రిలోకాధినాథుడగు నాఖండలుని భుజపంజరమున కిచ్చటి యచ్చరలు తఱుచు నలనడిన పారేకదా !

ఊర్వ—కొత్తదే వింత. పాతది రోతకాదా? మధుప మొకపువ్వునిడిచి

మఱియొకదానికి బోదా ? ఆహా ! అగరు కస్తూరి పరిమళముల
మించి యీశయ్యాతలమ్మునువాసనల నీనుచున్నది.

(అర్జునుని శయ్యపైఁ గూర్చుండును.)

అర్జు—మానసి ! నాసెజ్జపైఁ జేరనగునా ?

ఉర్వ—అవశ్యము చేరవచ్చును. తప్పేమి ? నిన్న నీవింద్రుని యర్థా
ననమునఁ గూర్చుండలేదా ?

అర్జు—ఔను. కూర్చుంటిని.

ఉర్వ—ఇంద్రాననమునకు హక్కుగల నీకు సురేంద్రుని నుపభోగముల
యందుఁ బాలుండదా ?

అర్జు—కాంతా ! నీవు నేర్పివి.

ఉర్వ—కాకేమి ? కదనమున నీనేర్పెట్లొ, మదనకదనమున నానేర్పెట్లు.
ఫల్గుగా ! మందాకినీ నిగ్గత మందమందానిలంబుల చల్లందనముజచి
గొనుటలేదా ? నందనోద్భవ పారిజాత కుండ మకరంద వానాయత్త
మత్త సుషుంబుల రుహికారంబుల వినుచుంటివా ? కల్పతరులనీడ
లు, కోకిలపాటలు, రాయంచలనిస్వరంబులు, శుకనికరంబుల మనో
హరనినాదంబులు గనుచుంటివా ? సర్వానందదాయకంబగు నీసుర
లోకంబున నచ్చగమచ్చకటితో ముచ్చటించుట లభించినదే. పెడ
వాఖమిచుట నీజోటి పురుషసింహుల కుచితమా ?

అర్జు—గీ. పడతి ! పరదారకూటమి • పాపకరము
కర్మకున కది కూడని • కర్జమబల
దృతివినాశము ధైర్యము • దప్పుదాని
వలన నిహసరసౌఖ్యములే • వలసబోవు !

ఉర్వ—అబ్బా ! ఎంతనంగనాచివి. ఏమి యెరుగవుకాబోలు !

గీ. వ్యాళకన్నె యులూచి నిన్ • వలచినపుడు
పెద్దనందడి మరచితో • పిన్నతనమొ
వలపు తలకెక్కినో ! నన్నె • వావివరుస
నీతిజాతుల పనిలేదో • నేడెకాని !

అర్జు—ఊర్వశీ ! నీ కీ స్వచ్ఛానిహారము దగునా ?

ఊర్వ—ఈలోకంబున స్త్రీపురుషులు స్వేచ్ఛగా విహరింతురు. ఇచ్చట సది నింద్యము కాదు. దివంబురకు వచ్చితివి కాన నీ వట్లుండుట యావశ్యకము. నాది స్వచ్ఛమైన వలపు. వలచినవాడే విభుఁడు. అర్జు—కాదు కాదు. భారతీయుల కన్నిసాక్షిగ వివాహమాడినదే భార్య.

ఊర్వ—నిజమైన వలపెట్టిదో యెఱుంగక యట్లంటివి.

నీ. భర్త లే దైవమన్ • భక్తి నమ్మి నీదు

వనిత కేమెఱుక నా • వలపుమహిమ

మత్స్యయంత్రముగొట్ట • మదిమెచ్చి వచ్చిన

ఫణికిన్య యెఱుంగు నా • వలపుమహిమ

మేనత్త కొడుకని • మెచ్చి నన్ జేరిన

వనజాక్షి యెఱుంగు నా • వలపుమహిమ

పుత్రార్థియై నీదు • పొందుఁ జేసిన పాండ్య

భామ కేమెఱుక నా • వలపుమహిమ

గీ. నీవు సౌందర్య లావణ్య • నిధి వటంచు

వలచి తమిఁజెంది నలరాజు • వశమునొంది

కంది మదరాగ్ని సాక్షితిఁ • గొంగలించి

సుఖపయోనిధిఁ దేలుము • సుఖము లిట్లు.

అర్జు—వనజాక్షీ ! ఇట్లు కోరనగునా ? కర్మభూమియగు భరతఖండ మున నుద్భవించిన నేను గర్మ ప్రధానముగాఁ గలవాఁడ. శరీరమే ధర్మసాధనము. కర్మలకు శరీర మావశ్యకము. దివ్యదేహానిధి కర్మ సిద్ధికోటకే. తుచ్ఛసుఖములకుఁ గాదు.

ఊర్వ—జితమార !

కీర్తన.

ఎఱుల దాటుదు నీ - మోహజలధి

ఏనిధి తాగుదురా - మనోహరా ||పవిత్రతాళుదురా||

వివిధరతుల - విరళయ్యఁ జుట్టినను
యంకమునను జేర్చి వించి - మఱి మఱి వాతెరరసమాసక
యించిత, నంత పొందనేలరా || ఎట్టు ||

అజ్ఞ—దేవాసీకము నూదిన నగరే - దేవత లీపని కోర్వోగఁగలరే
దేవనాయకుని బ్రయసతి వైతివి - నీతి, జాతి,
పోవనంచ నేలనే || ఎట్టు ||

ఉర్వ—నేఁ గోరినది కానంత వని దాసీకఁ గొండంత చదువుచదివితివి.
ధర్మార్థకామములు పురుషార్థములు. ధర్మ మెట్టిదో కామ మట్టిదే.
పురుషార్థముల సమముగా నడువనలదా ? పోనీ ! కర్మల ఫలితార్థ
మేమి ? అశ్వమేధాగియాగములు గావించుటకు ఫల మప్పురాంగ
నల పొందేకదా ? అది యప్రయత్నముగా లభించుచుండ నెనుకంజ
యేల వేసెడవు. లేలెట్టు.

అజ్ఞ—మగువా ! దుఃఖితనము మానుము. మావంశకర్త యగు
పురూరపునకు భార్యవు. నాతఁడీయగు సురవిభున కచ్చరవు.
నాకు దల్లివి కావా ? ఈవికార మేల ? మన్నించి తొలఁగి పొమ్ము.

ఉర్వ—భరతపుత్రా ! ఇదియూ నీసంశయము ?

గీ. మొదట నే పురూరపుభార్య • మొగిడి యింద్రీ
నేవ జేసితి నాతని • ఐన్నిక్కు
నంశవరమున నచ్చెడి • వారసత్వ
మనుభవింపక విడుచుట • యర్హ మగునె ?

నీతండ్రి శతకృతువులఁగావించి యింద్రీపదవి నలంకరించె. నీవు
నీసుతుఁడు నీమనుమఁడు మఱి యెందఁజెందితఁ నూఱుయజ్ఞములఁ
జేసి సురేంద్రుని లగుదురు. నే వారండఱిని నేవించవలసివదాసనేనా ?
వెలయాలికి వరుస యేటికి ?

నీ. రాకేందునిబమున్ • రమ్ము పొమ్మనఁ జాలు

నానసం బొకనాఁ • యంటసమ్ము

మిగులముగ్గినదొండ • మిసిమిమించినమంచి

యధోష్ఠ మొకసారి • యాననిమ్మ

కంబుసమానమా • కంఠంబు చేతుల

గట్టిగా నొకసారి • జుట్టనిమ్మ

విపులమై తూత్రము • వెదజల్లు నురమున

నుర మొకసారి నంనుంచనిమ్మ

గీ. చెక్కుటద్దాల ముద్దుల • జెక్క నిమ్మ

సిగ్గు తేటికి నంకము • జేరనిమ్మ

సురత దేలించి సాలించి • సాబగు మించి

విరులశయ్యై జేరి సే • వించనిమ్మ.

సువాసనలు, సునాదములు, రాయంచర్యాసలగుమదవతులు భూ
లోకమునమాత్రము లేరా? అప్పురస లపరూపము. అట్టి నస్తుసమా
గమము ప్రయత్నములేకండ లభించుచున్నదే? మదనుఁ డదయుఁ
డై విరిశరముల నాపై వినరుచున్నాఁడు. నిన్ను శరణుజొచ్చితి.
శరణార్థులఁ గాపాడట యత్రియధర్మము కదా? కరుణించ వేల?
అర్జు—కుతర్కముల విడచి మన్నించుము. పూర్ణకటాక్షవీక్షణమునఁ
దొలఁగిసామ్మ.

ఊర్వ—(కోపముతో) అబ్బా! నీహృదయము రాల నిర్మించినట్లున్న
ది. నానిజమగు వలపు నిరర్థకముఁ జేసి, నాప్రార్థన వ్యర్థపుచ్చి,
జవ్వనగర్వాంఘముగ్గుండవై, గంపెడు యాశతో నున్న నన్ను నిరా
కరించి పరిభవించితివి గాన, భూలోకమున స్త్రీజనమధ్యంబున
నపుంసకుండవై జీవయాత్రఁ గడుపుము (స్వగతము) అబ్బా! వీని
సిబ్బరము. (వెళ్లిపోవుచున్నది.)

[అర్జునుఁడు రిచ్చపడుచున్నాఁడు. ఇంద్రుఁడు ప్రవేశము]

ఇంద్ర—కుమారా! నీమనోనిబ్బరమునకుఁ గడు సంతసించితి. స్వర్గ
వాసులు నీగోటికి సరిరారు. అప్పురసల మాయోపాయంబులు నీ
యందు నిరర్థకమలయ్యె. సకలదిగ్విజయము నీస్వాధీనమై యున్నది.

సవ్యసాచీ ! ఊర్వశి యిచ్చినశాపము తప్పదు. కాని యజ్ఞాత వాసమం దది నీ వనుభవించి తదుపరి విమోచనము గాంతువు. పుత్రా ! దివ్యాస్త్రముల నొసంగుచున్నాఁడ గ్రహింపుము. ఈకీరీట కవచంబుల నిచ్చుచున్నాఁడ. ఈమూలలిప్రయుక్తంబగు రథం బెక్కి పాతాళంబున కేగి నివాతకవచకాలకేయుల వధించి దేవహితము గా వింపుము. దేవదత్త మనుశంఖంబుఁ గొనుము.

అర్జు—మహాప్రసాదము.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము పూర్తి.

రెండవ యంకము—నాల్గవ రంగము.

ద్వైతననము- పాండవులు ప్రవేశము.

ధర్మ—సోదరులారా ! పార్థుఁ డెచ్చట నున్నాఁడో ? పాశుపత మందె నా ? ఎట్టియిక్కట్టుల నందుచుండెనో ?

[అర్జునుఁడు ప్రవేశము]

అర్జు—గీ. అగజవల్లభ మెప్పించి, * యస్త్రసిద్ధి
గాంచి, సురనివాసంబు నా * కంబుఁ జేరి
కామ్యసిద్ధుల సర్వముఁ * గాంచినట్టి
పార్థుఁ డెరఁగెడు నన్నల * పాదములకు.

ధర్మ—(అర్జునుని గొంగిలించుకొని) సకలాస్త్రసిద్ధిని బడయుటచే నా కరిపురాధినాథుఁడు వీరక జెడి కూలినట్లు విందగుచున్నది.

అర్జు—పురహరుఁడు కిరాతరూపధరుడై వచ్చి పాశుపత మొసంగినాఁడు. సగభేది యభేద్యముగు కవచమును, స్వకీరీటమును, దేవదత్త మను శంఖము నొసంగె. మూలలిప్రయుక్తంబగు రథం బెక్కి నివాతకవచకాలకేయుల నుక్కడఁగించి వచ్చితి.

(తెలంగాణ రచనలు.)

భీము—విద్యుత్ప్రయ క్తమగు నీరదమునలె నీలవర్ణుడు సత్రాంతసహితముగ విచ్చేయుచున్నాడు.

[కృష్ణుడు, సత్య ప్రవేశము.]

కృష్ణు—ధర్మజున కభివాదనము. (భీమాద్వారమున గొంగిలించును.)

ధర్మ-- దేవదేవ ! నిటలాక్షుని మెప్పించి పాశుపతముఁ దెచ్చినయగునుఁ గంటివా ?

కృష్ణు— శమదమసార !

ఉ. ధర్మము నీదుసాము రణ • ధర్మముల నీరులు నీనహాదరు
నిర్మలపుణ్యసంఘములు • నీద్రుపదాత్మజసాము కాదె ? స
ద్ధర్మము నీదుబాంధవులు • దాసపరుండవు ధర్మదేవుడొ
ధర్మనిగూర్చిపట్టివి స • దా నను నమ్మితి; లోప ముండునే ?

వనవాసశ్రేణున కోర్చి వ్రతులై, తపం బొచరించి, నకలసద్గు
ణముల సాధించితిరి. పాశుపతాదిదివ్యాస్త్రసంఘములఁ జేకొంటిరి
మీఖ్యాతి లోకవ్యాపితమై రాజాసీకమును సమాకర్షించుచున్నది.
అంధక వృష్టి భోజ కుకురాన్వయభూవిరులు భవదాగమనంబు నీరి
క్షించుచున్నారు. లోభమోహంబులైన ధార్తరాష్ట్ర లపవయ
ముఁ బొందుదురు. వనవాసశ్రేణు నజ్ఞాతముఁ గడపి త్వరపడుడు.

(కొరవయోధుడు పరుగునఁ బ్రవేశించి)

కొరవయోధుడు—ధర్మజా ! శరణు ! శరణు ! రక్షింపుము ! రక్షింపు
ము ! దుర్యోధనాది కొరవవీరుల గంధర్వరాజు బంధించుకొని పో
వుచున్నాడు. దేవా ! కాపాడి రక్షింపకున్నగురువినాశము
సిద్ధము.

భీము—గీ. చిత్రసేనుడు మనపని • జేసిపుచ్చె

వచ్చె విజయము తనకుఁ దా • వలచి మనకు

వారు దీసినగోతను • వారె పడిరి;

కలుషచిత్తులు వృద్ధిని • గాంచగలరె ?

ధర్మ — వ్యకోదర !

చ. సరసుతి ! మారుతాత్మభవ • నాగసికేతనుఁ జాత్యసోదరుఁ
ఊరిజనబద్ధభావలండని • యబ్బురమాటలు విన్నమాత్రనే
కరుగఁడ నీదు మానసము • గాదిలితమ్ముడ ! దేవయౌచులన్
దరుముట గొప్పకాడె ? ధర • దర్పనమేతుఁ జనంగ నొప్పదే ?

భీము — అగ్రజా ! మీరింకను శాంతినే పూనుచున్నారా ?

చ. జలమునఁ ద్రోయఁడే? విషము • జానఁగఁబెట్టఁడే? కొంపఁగాల్పఁడే!
యలయక మాయజూదమున • నండఁడె రాజ్యము | కొప్పుబట్టి యీ
తలిరులబోణి నీడ్చె సభఁ • దమునిచే నొలిపించె వస్త్రముల్
చలమున కాలయం బితనిఁ • జంపిన దోషము లేదు భూవరా !

ధర్మ — తమ్ముడా ! శత్రువు శరణుజొచ్చినఁ గాచుట కర్తవ్యము అర్థ
నిషయమున జ్ఞాతులకు సహజవైర ముండినను, బరులు దండెత్తివ
చ్చినప్పు డంద టేక మగుట పరమధర్మము. దుర్యోధనుఁడు నీవు
మహావీరుడ వని నీపై నాశచే నెదురు చూచుచుండు. జాగేల ?
తమ్మునిఁగూడి చని గంధర్వులఁ దఱిమి సుయోధను బంధవిముక్తునిఁ
గావింపుము.

కృష్ణ — గీ. అరయఁ బగవాడు నీవాడ • నంచు రాఁగఁ

గావకుండుట ట్రాత్రము • గాదు సుమ్మ !

జ్ఞాతివైరము మాని వి • జ్ఞానదృష్టిఁ

జూడు; సర్వము నొక్కటే • శోధకులకు.

శరణాగతులకఁ బ్రాణదాన మిచ్చుట పరమోత్తమధర్మము.

దీన ఖ్యాతియు శత్రుపరాభవము లభించు.

భీము — దేవా ! నీసమ్మతమే మాసమ్మతము. అనుజా ! లెమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

సత్య — వనజాత్రా ! మావదిన పాంచాలి మాయన్నల నెట్లు వశము చే
సుకొన్నదో ?

కృష్ణ — అడిగిచూచుము.

సత్య—దువదాత్మజ! కౌంటేయు లండలు నీ కనురక్తులు. వన్యములగు మంత్రోపధంబుల నేర్చిన నా కనుగ్రహింపుము. పురుషోత్తముఁడు నాకు పశవర్తి గాకున్నాఁడు.

ద్రావ—సత్యా! నన్ను దుష్టవనితగాఁ దలంచితివో! మాయన్నకుఁ దగినదానపు కాపు నుమీ! భర్తల వశముజేసికొనుటకు దివ్యోపధ మిది.

గీ. నాథుఁ డేతెంచినాఁ డన • నాతి లేచి
నవ్వుచేరఁగ నెదు రేగి • పువ్వుఁబోడి
వలయు నుపచారములఁ జేయ • వలయుఁ గాని
దానజనుల నియోగింపఁ • దగదు తగదు.

భామకు భర్తయే దైవతము. భర్తమెప్పుఁ గాంచిన సామజ యానకు సంతతిమాన్యత భాగ్యభోగ్యములు నిష్ఠనీమములు కలుగు.

గీ. ఊర విభుఁడు లేనప్పు డో • యువిద! నలదు
పుష్పగంధదీప్తాధిక • భూషణాళి;
సతులతో నై న నొంటరి • సుదతి కెప్పు
చేకశయ్య నుండఁ దగదు • వీర చెడును.

సన్నతాంగి! పాండవేయులు సర్వకుటుంబభారమూ నాయం దునిచి యిష్టవిహారంబుల నుండురు. ధర్మతనయునిపం క్తిని చిత్త్యము పసి డిపల్లెరముల భుజించు బ్రాహ్మణు లెనిమిదివేలు. యతులు పది వేలు. అభ్యాగతులు, భోజనంబు లొడఁగూర్చు పరిచారకులు నూలువేలు. మత్తగజశతసహస్రంబు, లుత్తమాశ్వశతసహస్రంబు, లఖండభాండాగారంబులు, గోపాలజనంబులు తుదిగా సకలజీవితం బుల నరసి నే నడపుదు.

గీ. ఇట్టి సంసారభారము • నేను దాల్చి
పాండవుల మెప్పుకై పాటు • పడుదుఁ గాని
లలన! నీనన్న యింద్రజాలముల మాయ
మందు మాకుల నెఱుంగ నో • యిందునదన!

[భీమార్జునులు చిత్రసేనుడు, బదులె దుర్యోధనాదులు
ప్రవేశింతురు.]

దుర్యోధ—హతవిధి! సాశముల బంధించి శత్రుసముఖమునకు నన్ను
గొనిపోవుదుంటివా? నాయకాన్నత్యమును బ్రకటించి పాండవుల
బరిభవింప వచ్చితినే! నన్నే పరిభవించువా? నే దీయుచున్నగర్వ
మున నన్నే పడవేతువా?

చిత్ర—దేవదేవుడగు గోవిందుడా! ఏమి నాపుణ్యము?

కృష్ణ—గంధర్వనాయకా! దేవవిభునకుఁ గుశలమా?

చిత్ర—చందనందనా! సకలేశ్వరుడవగు నీవు పూర్ణకటాక్షమునఁ జూ
చుచుండ శక్రాదులకు శ్లేమము గాక మిత్రముగను? దేవా! ఈ
దుర్యోధనుడు పాండవుల బరిభవింప నిందుఁ బ్రవేశించుట యె
ఱిగి యమరవిభుడు వీరిని బట్టితెమ్మని నా కాంక్షించె. సుయో
ధనుఁ బట్టి కట్టించితి. నీయూజ్ఞ నా కిలంఘ్యము. సెల వేమి?

కృష్ణ—చిత్రసేన! ఈ ధర్మజుడు,

క. చతురంబోధివరీవృత

భూతలరాజ్యంబు నేలు • భూధవుఁ డితఁడే

ఈతని యూజ్ఞ నడుపనలె

భూతలమున నీవు నేను • బుధసత్తములున్.

దుర్యోధ—హా! వినఁజాల. వినఁజాల! నాశరీరము వహిం లేకనే ద
హింపఁబడుచున్నది. నే నెచ్చట నుంటిని? ఇది భూమియా? లేక
యాకసమా? నేఁ జక్రవర్తినా? శాసననా?

చిత్ర—యుధిష్ఠిర! అజాతశత్రుడవగు నీకు వారు వీ రనుభేదము కల
దా? అమరనాయకునిపని నివర్తింపనిమ్ము.

ధర్మ—గంధర్వరాజా! సుయోధనాదులు మాకు సహోదరులు కారా?
కురుక్షయము మావంశక్షయము కాదా? మానిమిత్రము వీరిని
జెఱవిముకులఁ జేయుము. దేవనాభునితో మాకోట కట్టానరించితి
నని విన్నవింపుము.

చిత్ర—ధర్మనందనా ! ఓవు ధర్మస్వరూపుడవు. నీ వెఱుగని న్యాయము కలదా ? నాకు సెల వొసంగుము. పోయి వచ్చెద.

(నిష్క్రమించును. దుర్యోధనాదులు బంధవిముక్తు లైరి.)

ధర్మ—సోదరా ! భవజ్ఞనకుఁడు మీరాక కెదురుచూచుచుండును. మీరందఱు పురంబున కేగుఁడు.

దుర్యో—(స్వగతము) పురంబున కేగుటకంటె యమపురంబున కరుగుట మేలు. భూచక్రంబునకెల్ల నేకచ్ఛత్రాధిపతియగు దుర్యోధనమహారాజునకా యిట్టిపాట్లు ! పట్టణంబున కేగి నాముఖ మెట్లు నాయంతఃపురకాంతలకుఁ జూపఁగలను ? మంత్రి పురోహితులతో నెట్లు మాట్లాడఁగలను ? సామంతులు నెట్లు పక్షకరించఁగలను ? తల్లిదండ్రులముఖ మెట్లు చూడఁగలను ? విదురుఁ డెట్లు పరిహసించునో ? పితామహుఁ డెంత నిందించునో ? ఈఘోరారణ్యమునఁ బ్రాయోపవేశుండనై ప్రాణపరీత్యాగంబుఁ జేసెద. (నిష్క్రమింతురు.)

కృష్ణ—కొంతేయా ! అజ్ఞాతదీక్షకుఁ డవ్వరపడుము. నేఁ బోయివచ్చెద. (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—తమ్ములారా ! ననవాసము సమాప్త మైనది. మనము మాఱు వేషములతో సజ్జనుడగు విరటుని గొల్వ మత్స్యదేశ మున కరుగుదుము రండు.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము పూర్తి.

రెండవ యంకము — అయిదవ రంగము.

సుధేష్ యంతఃపురము.

చౌదవది — విధిక్యత మెట్టివానికిఁ దప్పదు.

నీ ఎల్లరాజ్యంబుల ♦ నేలఁజాలినమేటి
 కథలతోఁ గాలము ♦ గడపు నేడు
 కిమ్మిరదై తున్ది ♦ గిన్నఁ గూర్చినజెట్టి
 వంటలఁ జేయఁగ ♦ వలసె నేడు
 దైత్యగంధర్వలఁ ♦ దరిమిన శూరుఁడు
 చలులకు నృత్యముఁ జెప్పు నేడు
 సూర్య నెఱుఁగనట్టి ♦ సుకుమార లోకవల్
 సేవకవృత్తిలోఁ ♦ జిక్కినేడు
 గీ. అహహ ! విధిదాటవశ మశానె ♦ హరునికై న
 గట్టికుడిపించు మనపూర్వ ♦ కర్మచయము
 పాటిపోయినఁ దప్పపు ♦ పాపఫలము
 లనుభవింపక తీరునా ♦ యజునివ్రాత.

అజ్ఞాతవాసతత్పరులైన మత్పతులు సేవకు లోనైనెరి. విరటునకుఁ
 గథలఁ జెప్పుచున్న ధర్మసూతిఁ గాంచిన నాహృదయము నీరగుచు
 న్నది. శరభ శార్దూల మత్తేభముల సంహారకాంతల వినోదమునకై
 ధీకొను వాయునందనుని జూచిన నాహృదయము వెయ్యిశకలంబు
 లగుచున్నది. పార్థుఁడు పేడియై నృత్యగరుఁడయ్యె. ఇంతకన్న వి
 షాదము కలదా ? కవ లశ్వపశుపాలకు లైనెరి. మాయత్త కుంతి
 మహాదేవి వీరిని నాకుఁ బసిపూని యెప్పగించె. ఆమాటలు నన్ను
 దహించుచున్నవి. నాసేవకుఁ జింతింతునా ? నాపతులగతికి విలపిం
 తునా ! విధి యలంఘ్యము !

[కీచకుఁడు ప్రవేశము.]

కీచకుఁడు—

కీర్తన.

హాయి హాయి. హాశ్చర్యమాయె-

మాయురె యీసేమ మహాత్మ్య మేమొ || హాయి ||

నిగనిగలాడెడు - నగుమోములతో

వగగుల్మేడు యూ - వనజాక్షులఁ గన || హా ||

అందముగల బల్ మందగమనముల

సందడి తరిగెడు సుందరులను గన || హా ||

నూసోదరి సుధేష్ణకు నమస్కరింప వచ్చితి. (ద్రౌపదిని జూచి)
ఈరాకేందువదన యెవరు? ఎండజనో యచ్చరమచ్చకంటులఁ గాంచి
యుంటిని. ఇట్టి దివ్యమంగళసౌందర్యవిగ్రహ మెచ్చటఁ గనియుండ
లేదు. సువర్ణభూషణదుకూలాంబరసేవ యీమె మెచ్చదా యేమి?
అది యొకయందమే ! సుమశర ! నీయస్త్రనిన్యాశము నాపైనా
చూపెదవు ? అనునో ! నీములుకులఁ దగిన కలికి.

సీ. వలరాజుచేతను • వసియించు రాచిల్లు

భానజపూదోట • పసిడిమొల్కు

గంధసింధురయాన • గంభీరములచాన

శరదిందుకళ మీచు • చంద్రవదన

కరికుంభములఁ గేరు • ఘనకుచంబులసారు

పరిహసించు నభులఁ • గురులబారు

నీలోత్పలంబుల • నిందించు గనునీవి

మానినియధరమ • మృతపుబావి

గీ. ఇంటి మదనునిచేతి పూ • బంతియేమొ !

బంతి కాదురా మొలుముల • కాంతియేమొ !

కాంతి కాదు మరునిశర • దొంతియేమొ !

దొంతి కాదు భానజఁ డెక్కు • దంతియేమొ ?

ద్రౌప—వీనియాకారము సకలవికారముల కాస్పదము. కామాంధుఁ
డై యొడలెఱుంగఁడు.

కీచ—అదుగో ! ఈజాభవాజామ్మ నన్నుఁ గ్రేగంటఁ జూచుచు, నా
యందు బద్ధాసురాగత్వమును వెల్లుబుచ్చుచున్నది. ఈసింహబలుని
సౌందర్యము సకలకాంతాజనసమ్మోహనము, స్త్రీలు తమంతట
మీఁదఁ బడువారు కారు. పలుకరించెద.

ఉ. ఎవ్వరిదానవే మగుఁచ ? • యెవ్వఁడు నాథుఁడు ? దేశ మెద్ది ? నీ

జవ్వన మేల సార్థముగఁ • జాన ! యొనర్పవు ? నీదుదగ్యనఁ
బెవ్వని మోహపాశముల • నీడ్వడె ? వేరని చూడనేల నన్ ?
నివ్వెరవాటు మాను నవ • నీరజులోచన ! నీకు దక్కితిన్.

ద్రౌప— ఛీ ! నీసాహసము ?

కీచ—క. విదలింతల సదలింతలఁ

పదపడి తన్నులవగచేఁ • బడతులుపతులన్

మది మెచ్చి పూజ సేతురు

సుదతులు వశులైన సురత • సుఖములు కొఱయే?

శ్రీకృష్ణున కీచుచి సత్య యలవాటు చేసియేయున్నది.

ద్రౌప—నా కేవురు గంధర్వులు పతులు గలరు.

కీచ—సరే ! నన్నారవవానిగా ననుగ్రహింపుము.

ద్రౌప—వారు మహావీరులు. వారివలన నీకుఁ బ్రాణహాని రాక మా
నదు.

కీచ—కోమలీ ! ఇదియూ నీసందేహము ? వీఁ డెవఁ డనుకొంటివి ?

వీరాధివీరుఁడు. త్రిలోకమల్లుఁడు. సింహబాగుఁ డని యెఱుఁగుము.

ద్రౌప—ఇంతపరాక్రమశాలివే ! నీ కీచీచగుణంబు లేల ? నేఁ బరపు
రుషులఁ గన్నెత్తి చూడనోప !

కీచ—నీవు నూటలకు స్యాధీన వగుదువా ?

తెరలో—పైరంధ్రీ ! దేవిగారు నీకై యెదురుమాచుచున్నారు. (ద్రౌప
దిపోవుచున్నది. సుధేష్ణప్రవేశము. కీచకుఁడు కాళ్లబడుచున్నాఁడు)
సుధే—(భయముతో) తమ్ముడా ! లెమ్ము; లెమ్ము ! ఈబేలతన మే
ల ? ఏమిచేటు వాటిలెను ?

కీచ—అక్కా ! నీచక్కి నొకచక్కెరబొమ్మను జూచి చక్కెరవిలుకాని
బారిఁ బడితి. నన్నేకరణి దానిప్రక్కకుఁ జేర్చెదవో !

సుధే—పైరంధ్రిని గాంచి వీఁడు కామపరవశుడై యుండనోపు. తమ్ము
డా ! పరదారఁ గోరతగునా ? పాపహేతువు కాదా ! పరకాంతా
సంగమము ముప్పలకుఁ బుట్టినిల్లు.

సీ. ప్రాణేశుఁ డెఱింగినఁ ♦ బ్రాణములకు హాని
 మఱుదులు చూచిన ♦ మానహాని
 భూనాథుఁ డెఱింగిన ♦ భువి బూజ్యతకు హాని
 కులకాంత చూచిన ♦ గొప్పహాని
 జతగాంధ్రు గాంచిన ♦ సఖ్యతకేహాని
 సరివారు చూచిన ♦ శౌర్యహాని
 పురివార లెఱింగిన ♦ పూర్ణగౌరవహాని
 కులగురుఁ డెఱింగిన ♦ గోత్రహాని
 గీ. ఇట్టిపరకాంతకూటమి ♦ యేల ! నీకుఁ
 గులము శీలము గోత్రము ♦ కూలు నవని
 దేహదార్ధ్యము దిగజాటుఁ ♦ దేజ ముడుగు
 సింధుగంభీర ! చెడకురా ! ♦ సింహబలుడ !

కీచ—అక్కా ! పరదారాసంగమమున వచ్చెడిదోషము రానిమ్ము. ఈ
 జలజనేత్ర నీగురుఁ చును గూడకమాన. ప్రాయోపవేశుండనై నీపాదం
 బులదరిం జావనైనఁ జచ్చెదఁ గాని, యీసుందరిపొందు విడువనోప.
 సుధే—వీడు కడు మూఁకుడు. తనకుఁ దోచదు. చెప్పిన వినెడు.
 ఏమిచేయవలయు ? (ప్రకాశముగా) సింహబల ! నీగృహంబున కరు
 గుము. సురపేరుబెట్టి సై రంధ్రని నిభవనమునకుఁ బంపెద. పిదప నీ
 యిష్టము.

కీచ—అక్కా ! బ్రతికించితివి. వోదునా ? (వెల్లి తిరిగి వచ్చి) అప్పా !
 మఱచెదవు సుమా !

సుధే—లేదు లేదు. నిశ్శంకఁ జరుము.

కీచ—(వెల్లి తిరిగివచ్చి) పనిపాటలఁ బొరపడి కాలయాపనము జేసెదవు
 సుమా !

సుధే—సంశయ మేల ? పొమ్ము.

కీచ—(వెల్లి మరల వచ్చి) ఆమెమాటల లోఁబడిపోయి జాగుచేసెద
 వేమో ?

సుధే — అబ్బ! కాదు. నామాట నమ్ముము.

(కీచకుడు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

సుధే — అబ్బ! వీడిప్పదల! సై రంధ్రీ! సై రంధ్రీ!

సై రం — (వేచించి) అమ్మా! ఏమి శలవు?

సుధే — దాహము మితిమీరితె. నాలుక వెనుక కీడ్చుకపోవుచున్నది.

ఇందునకు సుర దివ్యావళము. నాతమ్ముడు కీచకు నింట మంది
మదిర కలదు. తెచ్చి నాప్రాణము నిలుపుము.

సై రం — అమ్మా! ఇట్టి నీచపురుషులకు నన్ను నియోగింప వచ్చునా?
కరుణించి మఱియొకరి సంపుము.

సుధే — ప్రాణావశిష్టము కాఁగా నాదాహము తీర్చుట నీకు నీచమా?
ఏమి శ్రీరంగనీతి! నేఁ జచ్చిన నీ నేమి పట్టాభిషేక మగును?

సై రం — ఈమె తమ్మునిలోఁ గలసెనాయేమి? ఇంక నేమిసేతు. అమ్మా!
నీ కీకంటక మేల? నీయాజ్ఞచొప్పున సురఁ దెచ్చెద.

(తెర పడును తెర ముందు సై రంధ్రీ)

ఈమె సాదరునితో నేకమై నన్నుఁ బరిభవింపఁ దలచినది.

గీ. దయ సుధేషకు లేదాయె, • దాహ మనుచుఁ
బంపు సురపేరుబెట్టి యా • పాపికడకు
నీమె ముట్టె న నాకింక • నేమిచారి
కంచ చేన్మేయ మఱివేలు • కాపు కలదె?

కీ ర్త న.

హాసము గావును - మనసిజజనక!

దాసవ భంజన - దీనజనావన॥

పరుని గృహమును - జేరఁగఁ బోయెద ।

చెఱఁబడి పోదునొ - బిట బిట వత్తునొ ।

యునిలోఁ బడకన్ - వరదొడ నరగునఁ ।

జేర్చుము వీటికి - తరమె, పొగడ, పరమపురుష ।

భూతమా, కీభరణ, శ్రీచరణ॥ మాన॥

శ్రీకృష్ణ ! నీసోదరి కీచకాలయముఁ బ్రవేశించుచున్నది. మానభంగము గాకుండఁ గాపాడ నీదే భారము. అదుగో ! యాదురాత్ముఁడు నా కెదురు వచ్చుచున్నాఁడు. కీచకుఁ డట్టహాసముతో వచ్చును. అన్నా ! మీయక్కగారు దాహపీడితులై సురఁ డెమ్మనిరి. కల్లు బోయింపుము. తడవైన ముప్పు వాటిల్లును. కీచ—చకోరాక్షి ! నీహృదయము నవసీలమువంటిది.

గీ. మగువ ! మాయక్క దాహము • మాట కేమి ?

నాగుదాహము దీర్చవే • నాతిమిన్న !

మదిర బుపెద మఱియొక • మనిషిచేత

నిలుపు మిచ్చటఁ బోనేల • నీరజాక్షి ?

సైరం—మదిర బోయింపుము. లేదా పోయెదను.

కీచ—కీచకుఁడు చేతఁ జిక్కినదానిని విడుచునా ? ఎక్కడికి పోయెదవు ?
(చెయ్యిపట్టి లాగును.)

సైరం—దీనబంధో ! దయామయా ! నందనందినా ! గోవిందా ! రక్షింపుము. (తప్పించుకొని పాతిపోవఁ దలుముచున్నాఁడు.)

[భీముఁడు ప్రవేశించును]

భీము—ధ్వని. అట్లే యున్నది. సైరంధియూ ?

సైరం—హా కృష్ణా ! రక్షింపుము. (కీచకుఁడు తన్ని పాతిపోవును.)

భీము—సైరంధ్రీ ! భయపడకుము.

శా. ఏరా నిల్వము పాతిపోకు తులువా ! • యీసాధ్వి యీచాన యీ నారీరత్నము పాడుభూవిభుని.....

సైరం—అయ్యో ! ఇంకేమున్నది ? (భీమునితోడు మూసి) వంటలవానికి బొండవులజోలి యేల ?

భీము — నే నేమనుచుంటి ? ఎచ్చటనుంటి ? ఇచ్చటఁ బరులు లేరుకద !

సైరం—లేకేమి ! గోడలకుఁ జెవులున్నవి.

భీము—సైరంధ్రీ ! నిన్ను దయావిహీనుఁడై తఱివి తన్నిన నీచుఁడెసఁడు ?

సైరం—విరటుని మఱచి. కీచకాధముడు. కామపరవశత సన్నుఁ బట్టవచ్చినాడు. వీని మట్టుపెట్టవలయు.

భీము—అజ్ఞాతవాసమునఁ బన్నెండవమాసము జరుగుచున్నది. ఇప్పుడు సమయభంగము గాకుండ వీని రహస్యముగఁ జంపవలయు. వీఁడు మరల నిన్నరయక మానఁడు. ప్రేమ నటించి నర్తనశాల కీరాతి వచ్చిన సీకార్యము దీర్చెదనని చెప్పి రప్పింపుము. అచ్చట వీనిఁ దెగటార్చెద. ఊఱిజిల్లుము. పొమ్ము.

సైరం—నేటిరాత్రి యాకిరాతుని మరణమహోత్సవముఁ గన్నులారఁ జూచెదఁగాక.

రంగము పూర్తి.

రెండవ యంకము—అటవ రంగము.

నర్తనశాల.

భీముడు ముసుకుతో పండుకొనియుండును. కీచకుడు చీకటిలోఁ

దడుముచు

కీచ—నే నేవించు వస్తువులు రెండు స్త్రీ యొకటి. రెండు సార. ఈ నుఁ ద్రాగలేక పనికిరాదని వ్రాసిరి. వాచివ్రాతల కేమిగాని, యీ గాడాంధకారమునఁ జొఱఁబడు తెల్లు ? భయపడి యీ సైరంధ్రి యిందుఁ బ్రవేశించెనో లేదో ! (తడిమి పరున్న భీముని జూచి)

గీ. వనిత ! ధన్యుడ నేను భూవలయమందు

తెచ్చినాడను సీకని • దివ్యవస్తు

చయము, లేలేమ్ము చేకొమ్ము • చంచలాక్షి !

నగలు రతనాలు చీరెలు • నాతి ! కొనును .

(తల తడిమి) ఏమి ! యీగతుల బిరుసు.

సీ. అభ్యంగసముఁ జేసి • యారఁజెట్టితి వేమొ ?

బింబోష్ఠి ! కుటుంబికి • బిరుసు లేమి ?

(వళ్ళు నిమిరి) ఏమికాఁగియు !

సై రంధ్రినై నేవ • జేయుటచే నొడల్

గిరుకెక్కె నేమొ యీ • కఠిన మేమి ?

(నెయ్యి పట్టుకొన నొక్కును.) ఏమిసరసము !

కరము చేబట్టిన • గంపించి భయపడి

పట్టినావేమొ యీ • బలిమి యేమి ?

(కాలు తడుముఁ దన్నఁగా) ఏమి యీవిలాసము !

తమిమితి ధవళాక్షి ! • తన్నినఁ దన్న నౌ

యెలనాగ ! పడఁదన్న • నేమిసరలి ?

గీ. సరసమో వినోదవిలాస • సారమో ! య

తిశయమో కోపమో ! నీకుఁ • దెలియదాయె

చేయనేటికి విపరీత • చేష్ట లతిన !

కాంచనిన్వయ నీచర్య • గాఢశయము.

(భీముఁడు గ్రుడ్డగా)

అబ్బో ! ఇదేమి మిత ! సరసమాడుట యన్నఁ దన్నులు గ్రు
ద్దులునా ? చకోరాక్షి ! నీవాగంధర్వుల వీటిచేతనే మెప్పింతువా ?

భీము—సీ. గంధర్వి యశస్సులు • కాలితాపులు తిని

కూలిరి ధర్మపై నఁ • గోట్లకొలది

బహుఁడు హిడింబుఁడు • పాదతాడనములఁ

ప్రాణముల్ విడచిరి • బలము లుడిగి,

కిమ్మారడై త్రొఁడు • కేల గ్రుద్దిన నేలఁ

బడి చచ్చె నబ్బుర • పాటు జెడి

యలజరాసంఘఁడు • సాతుఁ డయ్యెఁ దన్నులఁ

జలీకిలఁ బడి లేవ • జనము లేక

గీ. వారికన్నను హెచ్చైన ♦ హాడ నగుట
 సరసముగఁ దన్నుఁ దన్నెద ♦ సార మోతఁగి
 నిలచి సన్గూడి ప్రాణము ♦ నిలుపుకొనుము
 సరిసుఁడా ! రమ్మ నీమీద ♦ చాల మనసు.

కీచ—మోసము. మోసము. పీడు గంధర్వఁడా ? భీముఁడా ?

భీము—నన్నొక్కసారి తనివిదీరఁ గొంగలింపుము. నీకోరికలు తుద
 ముట్టును.

(కీచుని పట్టి నులిమి చంపును.)

రంగము పూర్తి.

అంకిము సమాప్తము.

సంపూర్ణమహాభారతము.

మూడవ యంకము - మొదటిరంగము.

దుర్యోధనుని పడకటియిల్లు.

[హరిదాసు ప్రవేశము.]

హరిదాసు—

కీర్తన.

ఏహి వసమాలి కృష్ణా ! కృష్ణా ! || ఏహి ||

శరణాభరణా, శ్యామలవర్ణా || కృష్ణా, కృష్ణా,
కృష్ణా, కృష్ణ శ్రీకృష్ణ ||

1 దీనదయాపర - తొండవకృష్ణా

మోహనశ్రీముగహరే ||

దేవ దేవ హే మాభవ శ్రీధర

దానవనైరి శ్రీరమానాథా || ఏహి ||

2. కృత్యమగ్ధన - కంసవిచ్ఛేదన

కేశవ శ్రీకరాహరే

కామరూప హే - కారుణ్యంబుధ

గానలోల గోపికాలోల || ఏహి ||

నాస్తికసామ్రాజ్యమా ! నీది కాలము ! నీప్రభ దివిటీయై వెలుగు చున్నది. రారాజులు నీకు దాసులైరి సేనాధిపతులు నీకు

గింకరులైరి. ఉన్నతోద్యోగులు సీకు నెనకులైరి. భూనాథుల
మందిరంబుల, భూసురుల గృహద్వారముల, వశిక్రేష్టుల హోష్ట్య
ముల, శూద్రప్రభువుల సర్వాంగముల సీమూర్తి తాండవమాడుచు
న్నది. ఈసుయోధనచక్రవర్తికి యెట్టిచేటుకాలమో ! తాను నాస్తి
కుఁ డగుట సరే. బంధుమిత్రపరిచారకులసహితము నాస్తికమార్గ
ములఁబట్టుదలతోనడపించునట. శ్రీకృష్ణభగవానులఁ బ్రేమయెట్టిదో!
అజ్ఞాతవాసమును బూర్తిచేసిన పాండివులకడ కేగి యభిమన్యుకునూ
రునకు విరటపుత్రిక నిచ్చి వివాహము చేయించి వచ్చిన నారాయ
ణుఁడు, నన్నుఁ జూచి యిట్లాజ్ఞాపించె. సుయోధనుఁడు తా
జెడుటేగాకఁ బరులఁ జెడఁగొట్టుచున్నాఁడు. నీవు కరిపురమున కేగి
సకలజనులకు నాచుందు భక్తి విసర్జిల్లునట్లులఁ జేయమని పంపె.

[దాసురాలు ప్రవేశము.]

దాసు—ఓహో ! హరిదాసుగారా ? అడియేక్ ! అడియేక్ !

హరి—దాసురాలికి స్వాగతము.

దాసు—ఎచ్చటనుండి మీ రిచ్చటికి విజయము చేసితిరి ?

హరి— ద్వారకానగరమునుండి.

దాసు—మీపాదపద్మముల కిదే వందనములు. ద్వారకనుండియూ ! కం
సమర్దనునకు ట్లేమమా ? రుక్మిణీమదంబుఁ గుశలమా ?

హరి—అజ్ఞాతవాసమును దీర్చిన పాండవులఁ గలసి మెలసి రుక్మిణీకాం
తుడతిశయానందభరితుడై యున్నాఁడు.

దాసు—ఉత్తరగోగ్రహణంబునఁ జావుదప్పి కన్ను లొట్టబోయిన దు
ర్యోధనుఁడు మరలఁ గృష్ణదర్శనార్థము ద్వారావతి కేల వచ్చెనో ?

హరి—జరుగఁజోవు భారతయుద్ధమునఁ దనకు సహాయము రమ్మని
కృష్ణుని బ్రార్థించుటకు.

దాసు—ఈనాస్తికునకు దై వసహాయ ముండునా ?

హరి—అంతకుముందె యందునిమిత్తము వచ్చియున్న యర్జునుఁడు సు
యోధనుఁ డేకకాలమున భగవంతుని సందర్శించిరి.

దాసు—శ్రీకృష్ణభగవానుల కెట్టియధోదభావము. నాగకేతనుడు శ్రీ

కృష్ణుని ద్వేషించి సదా నొవ్వినాడు. దర్శనం బెట్లు లభించెనో ?

హరి—దర్శనమేకాదు. యాదవసైన్యం బంతయు సహాయ మిచ్చె.

దాసు—ఏమివాత్సల్యత ? అర్జునునో ?

హరి—ఆయుధముపట్టి తన్నుఁ గాని, యాదవసైన్యమును గాని కో

రుకొమ్మన, దుర్యోధనుడు సైన్యము గోరుకొనెను. నిరాయుధుఁ

డైన హరిని యర్జునుడు కోరెను.

దాసు—ఓహీ ! మూర్ఖా ! దుర్యోధన ! సకలలోకేశ్వరున కాయుధము

లేలరా ! నీవు దైవోపహతుడవైతివి. హరిదాసుగారు ! మీరాక

యెందులకు ?

హరి—అంతఃపురపరిచారకులకుఁ గృష్ణునిపై భక్తి బోధించుటకు. నేను

పురుషుల మార్చెద. నీవు స్త్రీల శోధింపుము. ఇది కృష్ణునియాజ్ఞ.

[దుర్యోధనుడు ప్రవేశము]

అదుగో ! రాజు వచ్చుచున్నాఁడు. నే వోయెదను.

(దుర్యోధనుడు శయ్యపై నుంచును. దాసురాలు కాళ్ళొత్తుచుండును)

దాసు—ఈసీచనేవ నాకుఁ దప్పినది కాదు.

దుర్యోధ—

చ. జలములఁ ద్రోసితిన్ విషము • చావఁగఁ బెట్టితిఁ గొంపపై దవా

సలమును వేసి కాల్చితిని • నామది మెచ్చిన జూదగారిడచే

గెలిచితి రాజ్యలక్ష్మి వనిశిం జన గెంటితిఁ జావరయ్యె తాఁ

దలచినకార్య మొక్కటి విఘాత తలంపు మఱొక్క టయ్యెగా.

దాసు—అయ్యో !

గీ. అడవిలో నున్నఁ బ్రతుకును • హాయిగాను

దైవము సహాయ ముండిన • ధర జనుండు

దైవహతుడైనఁ జచ్చును • దప్పకుండఁ

గాపుజెట్టినఁ జాటును • గ్రమ్ముకొన్న.

దుర్యోధ—(అదరిపడి లేచి) దాసీ ! పురుషప్రయత్నము వ్యర్థ మనియా

నీయభిప్రాయమా ?

దాసు — శ్రీకృష్ణభగవానుని బ్రసాదము లేక బురుష్ప్రయత్నము కొనసాగునా ?

దుర్యోధనుడు — ఓసీ ! దేవదాసీ ! కృష్ణుని దైవమని పొగడుచున్నావు. వల్లనకాంతల జారుడు - వెన్నమిగడల చోరుడు - కులగోత్రములు లేని యవినీతుడు - వీడా దేవుడు ?

దాసు — చతుస్సముద్రముదిగ్రతభూపలయము నేలెడి చక్రవర్తివి నీవెఱుంగిది కలదా ?

నీ పాలతో బూతన ♦ పాణిముక్తీ వీల్చిన
ప్రబలబలాధ్యుడ ♦ బాలు డితడు.

కాళింగుభణముల ♦ గాలూని చక్కజక
దాండవమాడిన ♦ తండి యితడు.

సాభపురవిభుడు ♦ సాభ్యుని జంపిన
దనుజమర్దనచక్ర ♦ ధారి యితడు.

శిఖిబట్టి కంసుని ♦ సింహాసనమునుండి
పడనీడ్చినట్టి యా ♦ బలు డితడు.

గీ: పంచశరవయస్కు డగుచు ♦ బంచబాణ

వశల వల్లవకాంతల ♦ చలచె నితడు

పారిజాతము గొనవచ్చి ♦ భామ కిచ్చి

సత్య మెప్పుల కిరువైన ♦ సరసు డితడు.

దుర్యోధనుడు — ఓసీ రాకాసీ! ఈశ్వరుడు సర్వవ్యాపి యనుమాట యెఱుగుదువా ?

దాసు — రాజేంద్ర ! కృష్ణుడు సర్వవ్యాపకుడు. సర్వజ్ఞుడు. సర్వశక్తుడు.

దుర్యోధనుడు — రండా ! వా డిందు గలడా ? చూపెదవా ?

దాసు — సంశయ మేల ? నాకంబుపై దానవులు దండెత్తినపుడు దేవతలు మొఱలిడ బరుగున రాడా ? మకరిచే బట్టపడి కాపుమని కరి

వేడ పరుగెత్తఁడా ? అయిదేళ్లబాలకుని హిరణ్యకశ్యపుఁడు హరిని జూపుచుని ధిక్కరింప స్థంభము బ్రద్దలుచేసెనొని వెడలఁడా ! మొన్న సీవు నిర్దయుఁడవై ద్రాపదీమహాదేవిగాని నభకు రావించి చీర లొలిపింప గోవిందా యని కేకవేసినమాత్రాన యక్షయక్షులగు వలువలు ప్రసాదింపఁడా ? అట్టిజగద్యాయకఁడు నేడిందు లేడని వాదించగలనా ? సకలచరాచరముల నిండి నారాయణుఁడు నాకన్నులఁ గాన్పించుచున్నాఁడు.

దుర్యో—ఓసీ ! రాజద్రోహి ! నీనాలుక యీకరవాలముచే గూలు నయ్యలు చేసినగాని నీప్రేలుడు మానవు.

(మీదకుఁ బోవుచుండ కృష్ణుఁడు ప్రవేశము.)

కృష్ణ—బావా ! ఏమిచేయుచుంటివి ?

దాసు— కీర్తన.

సంధితఖగతురంగా । మోహనాంగ । భవభంగా ।

శ్రీపాదజగంగతరంగ ॥సం॥

1. గానలోల దరిగాన జగాన-దీనురాల గతి నీవనుదాన,

నసజభవోదరరంగ శ్రీరంగ హేరంగ

పాదజగంగతిరంగ ॥సం॥

2. నీలిలేనిభూపతు లెడ నీరజాక్ష నిను గాంచుటయెడ

మరి మరి వేడగ నేల గోపాల రాపేల నీవని

సమ్మించరావా ॥సం॥

దానవాంతక ! ముచుకుందనరద ! మాంపాహిమాంపాహి !

దుర్యో—బావా ! నీరాకయెచ్చటినుండి ?

కృష్ణ—ధర్మజుడంప రాయబరము నకు వచ్చితి.

దుర్యో—దాసి ! నీవు చని మావారినందఱి బిలుచుకరమ్ము. బావా !

పాండవులకు శ్రేయమా ?

కృష్ణ—అందఱు కుశలముగ నుపస్థనమున నున్నారు.

దుర్యో—నభకుఁ బోదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

సభ — రాయబారము.

[ధృతరాష్ట్ర) భీష్మ ద్రోణ కన్యలు మొదలుగా సందఱు ప్రవేశము.]

కృష్ణు—బ్రాహ్మణోత్తములకు పంపనము. కురువృద్ధుల కభివాదనము.
అంబికేను ! నా రాయబారపద్యవసానము విందువా ?

గీ. బంధునాశము గాకుండ • బవర ముడిగి
యిరుతెరంగులవారు మ • మేకముగను
మనుట మేలు కాతలది యా • మూర్తివిభుని
పాలు గోరెద రాద్యులు • పాండుసుతులు.

గీ. వారి పాలు వారి కొసగి • వారు పీరు
పాలునీరములవలె నే • పార కెపుడు
మనుట శ్రేయస్కరము గాదే • మహితలేంద్ర.
యన్న నమ్ముల కొట్లాట • యాపదగడె.

సకలకష్టముల కోర్చి వనవాసాస్థానదీక్షల నెరిపి శాంతశూరుల
గు బొండవులు తమతండ్రిపాలు కోరుచున్నారు. అజాతశత్రుం డై
దుగ్రామముల నిచ్చిన జాలునని విగతతృష్ణుం డై యున్నాఁడు. సం
ధి యొనరించి కయ్యఁ ముడుగుట యిరువాగుల వారికి శ్రేయోదా
యకము.

ఉ. వారిజనేత్రతో విసిన • వాసము జేయరె, నీచసేనకై
వారితేజులై విరటు • వాసము జేరరె పాండునందనుల్
భారముదోచదా ? సుతులు • పంచలఁ బట్టిన, భాగమన్న వో
భారము దోచెనే మనికి ? • భారతవంశచక్రీరచంద్రమా !

గీ. పుత్రమోహముచేతఁ • బుడమితేడు
పలుకకున్నాఁడు మీరేలఁ • బలుకరయ్య
భరతభూమిని బాపము • పండలేదు
జ్ఞానభాస్కరుఁ డస్త్రాది • జారలేదు.

భీష్మ—పాండుసంజాతులకుఁ దమ తండ్రిపాలు కోరుట సముచితము.
వారిభాగము వారి కిచ్చి మనుట సుఖకరము.

దుర్యో—పాండునాదనులకు భయపడియా ! లేక నీ వెట్టిగొల్లనికి విందు చేయుటకా ? పాండునుతుల యందుఁ గలపక్షపాతబుద్ధితోఁ దమకుఁ దోచినట్లు చెప్పిన మాత్రమున తాతతండ్రుల నుండి నాకు సంక్రమించిన భూమి పంచి యిచ్చువాడనా ? సూదిమొనమోపినంత నేల గాని యివ్వనొల్ల.

కృష్ణ—

శా. గాంధీవంబును జేతఁబూని నరుఁ డీ • గాంగేయ కుంభోద్భవుల్,
నిండారం గనుచుండ నాజినడువన్ • నిశ్శృంకభీమగదా
దండంబున్ ఝుళిపింపఁ జూచి నపుడే • తద్రాజ్యభాగంబు నీ
కుండన్ లిల్చెదవేమొ కాంచెదను నే • నుగ్రాహవంబందునక.

దుర్యో—కృష్ణా ! రాజసీతి తెలియని వాడవు తెలియనట్లూరకుండ వేమి ! యుద్ధమపేక్షించితివి గాని సంధియొనర్ప వచ్చిన వాడవు కావు. రాయబారికి ధర్మము సంధి సమకూర్చుట ! అర్జునుని గాంధీనమును, భీముని గదాదండమును, నీ చక్రాయుధమును జూచి ముఁయుచుంటివా ? మాకవి తృణప్రాయములు. మౌళక్రమంబున నాకు రానున్న యీరాజ్యరమను బొండవు లపేక్షించుట రాజసీతికి విరుద్ధము. యుద్ధమే ప్రధానమా. భార్గవశిష్యుఁడు కర్ణుఁడు భీమాగ్రునులఁ దలపడినఁ దారతమ్యముల నీవే కనుగొందువు.

కృష్ణ—సుయోధనుఁడు బంధునాశము గోరుచున్నాఁడు. కులాంతకుఁ డగు వీనిఁ గంనుని వడవున వధించి కులము రక్షించుకొనుట మంచిది.

దుర్యో—అన్నా ! కృష్ణుఁడు భీష్మాదులఁ గలసి నిన్ను బంధించునట్లు న్నది. ఆత్మరక్షణము గర్తవ్యము.

దుర్యో—కృష్ణుని బంధించితిమా కోరలులేని పాములవలె బొండవులు చిక్కెదరు.

(చప్పట్లు కొట్టును. పగ్గములతో భటులు ప్రవేశింతురు.)

కృష్ణ—జూరా ! దుర్యోధన ! సీమదాంధత. నేనొంటిగా నుంటినని

నన్ను బంధించఁ జూచెదవా ? నాజంటబాయక నన్నుంటియుండు
పోటుబంటు పెండలుండిరో కనుము.

సీ. ధర్మంబు ముఖ్యమౌ • ధర్మతనూజుండు

నా వెంటలే డని • నమ్మినావా ?

యోధాన యోధుఁడు • యుద్ధార్థి పార్థుండు

నా వెంట లేడని • నమ్మినావా ?

గడబూని నీతోడల్ • కాంక్షించు భీముండు

నా వెంట లేడని • నమ్మినావా ?

మానిత ధైర్యులు • మాద్రుకుమారులు

నా వెంట లేరని • నమ్మినావా ?

గీ. యెంటినున్నాఁడు బంధంప • నొసరుజుక్కె

నంచు విట్రవీగెదె మూర్ఖ ! • యమిత బలులు

జంటఁ బాయక నా వెంట • నంటియున్న

వీరవరులను జూడు • వివేక రహిత.

(విశ్వరూప సందర్శనము.)

దుర్యోధను! ఏమిగారడి ! ఇదే యితనిని న్న విద్య,

ధృతరాష్ట్రుండు—(నేత్రములు రాగా)

పం. కిరాతకస్య కా ధర్మోష్ఠ • కీర వేదవేద్యయో

సరోజనేత్ర ! ఘోర దోష • సాగరంబు నీదజా

ల రావె కావవే మురారి ! • లక్ష్మణాగ్రజా హరీ !

పరాకు పక్షివాహనా ! ఓ • పాధిపాక్షి వేడెడన్.

దేవా ! నన్ను గాంచినపిదప నన్యముఁ జూడనోప. నాకెప్పటి
యట్లంధత్వ మనుగ్రహింపుము.

(విశ్వరూప మదృశ్యమగును.)

కృష్ణ—రాక్షేంద్ర ! నీకుమారుండు విననేర్చినవాఁడు కాఁడు.

ఉ. గర్వముచేత నీ సుతుండు • గానఁడు వచ్చెడిచేలు మూర్ఖతన్

సర్వసమాసశూన్యుఁడవు • సుధి యొసర్పవు పుత్రమోహినై

సర్వవివాశహేతువగు • సంగర మాప సశక్య మింక ని
ర్గర్వలు పాండునందను లఖండవిశేషవిభూతి నందరే.

యుద్ధము తప్పదు. నేఁ బోయి వచ్చెద. కర్ణా ! నన్నంపుటకు
నావెంట రమ్మ. (అందిఁ టు నిష్క్రమింతురు)

కృష్ణ—అంగరాజా ! నీకొక రహస్యము చెప్పెద వినుము.

గీ. సూర్యు సర్పించి కన్నది • సుతుని నిన్నుఁ
గుంతిభోజుని గూతురు • గొంతి నాడు

కర్ణ—హా ! ఏమి !

కృష్ణ—(తిరిగి సూర్యుసర్పించి యని చదువుచున్నాఁడు.)

కర్ణ—అయ్యో ! ఎంతపని ! యొతపని !

కృష్ణ—గీ. సూతసుతుడవు కావయ్య • సూర్యపుత్ర !
కుంతి తొలుదొల్తఁ గన్నట్టి • కొడుక వీవ.

కర్ణ—శ్రీకృష్ణ ! యిదివర కేలఁ దెల్పువైతివి ? సర్వజ్ఞుడవగు భగ-
వానుడా ! నన్నేగలికఁ దెచ్చితివి ? న్వచ్చునుగు ఊత్రియునకు
శూద్రత్వము కల్పించితివే ? కుంతీ ! యాదోషమంత సేదే ! పుత్ర
వాత్సల్యత నీకేల నాడు కలుగదయ్యె ? అబ్బా ! హృదయమా !
బ్రద్దలు గాకుము.

నీ. ధర్మంబు దప్పడన్ • ధర కీర్తికలవాడు

తమ్ముండు నాకట • ధర్మజుండు

కాలకంఠరు మెప్పు • గాలచివ ఘనమేటి

యనుజన్ముఁ డట నాకు • నర్జునుండు

కిమ్మిరబకడైత్య • కీచకాంతకభీముఁ

డనుజుండు నాకట • యధికబలుడు

పరమసాధ్వీమణి • బాంచాలి గాదిలి

మఱుదలు నాకట • మాన్యచరిత

గీ. కవలు కడసారి తమ్ములు • కర్మమేమొ

కర్మభ్రష్టతఁ గాలముఁ • గడపవల స

కులము గోత్రము రాజ్యము • గోలుపోతి

దొడ్డసోదరులకుఁ గడు • దూరమైతి.

కృష్ణ—సూర్యనందనా ! గతించినదానికై వగచిన ఫలమేమి ? ఇప్పుడు మించిన దేమి ? నావెంట ధర్మజుకడకు రమ్ము. నిన్ను రారాజుఁ గావించెద. పాండవులచే నీకూడిగము చేయించెద, పాంచాలి నిన్నారవవానిగా వరింపఁ జేసెద.

కర్ణ—నకలభువనాధీశ్వరుడవగు సర్వేశ్వరునకు నీసాధ్య ముండునా ? శ్రీమన్నారాయణా ! నావిన్నప మాలింపుము. నిష్కల్యఘఁ డగు యుధిష్ఠిరునకు జయము తప్పదు. దేవాదిదేవుడవు నీసహాయ ముండ జయమున కేమి కొరత ? కాని.

ఉ. పెంచినవాఁడు నన్నుఁ గడుఁ • బ్రీతిని సూతుఁడు కన్నబిడ్డగాఁ బెంచినదయ్య రాధ పుడ • మీశ్వరుఁ డీకురురాజు నన్ను రా జంచును బిల్చినాఁడు తన • యాశలు నాపయిఁ బెట్టి యుద్ధమున్ పెంచినవాఁడు నే విడచి • పెట్టిన నిప్పుడు నవ్వరే జనుల్.

కన్నబిడ్డకన్న మిన్నగాఁ బెంచిన రాధాసూతులను, నన్ను నమ్మి యుద్ధభారము వహింపనున్నఁ గురురాజును, విడుచుట ధర్మము కాదు. పుణ్యభూమియగు కురుక్షేత్ర మచుయజ్ఞవాటిని నీవు యువద్రిష్ఠగాఁ బాండవులు ఋత్విజులుగాఁ గురుకుమారవినాశమను యజ్ఞము జరుగుఁగాక. అందు నిహతుండ్ల నై యూర్ధ్వలోకమున నిన్ను, గలఁయ నా కనుగ్రహింపుము.

కృష్ణ—పాండవాగ్రజా ! నిర్మలాంతఃకరుణుండవు. దానపరుండవు. నీ కోరిక సిద్ధించుగాత. నేటి కెనిమిదవనా డనూవాశ్యదినంబున యుద్ధ ప్రారంభము. నే పోయినచ్చెద.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము పూర్తి.

మూఁడవ యంకము—రెండవ రంగము.

కురుక్షేత్రము.

[కృష్ణార్జునులు రథములపైఁ జరవేసెను.]

కృష్ణ—అగునా ! ఇరుతెగలఁ బదునెనిమిది యగ్నోహణీపీఠవరుల వీక్షింపుము. నీదోర్బలమహిమలకుఁ దగిన యదను సంప్రాప్తమైనది.

అర్జు—శావా ! ఇరువాగులందున్నవారు గురువులు, గురుపుత్రులు, కొడుకులు, మామలు. వీరిని జంపిన ఫల మేమి ? గాంధీవము నా చేతినుండి దిగఁజారుచున్నది. బడలు కంపించుచున్నది. బంధుమిత్రాదుల గూల్చు నీబవర మేల ? హృషీకేశా !

నీ. అమరనదీసుతు • నాహవమందున

నమ్ముల నేవిధి • నాదరింతు ?

గురువుల నేరీతి • గోలల నొప్పింతు ?

గురుపుత్రు నెల్లా నేఁ • గొట్టనేర్తు ?

గరముల నేమని • కృపు నేతు శరములఁ

గృతవర్మ కేనెల్ల • ఘాతజేతు ?

నన్నదమ్ముల నెల్ల • నాశీవిషాపమ

శరముల నెట్లుగాఁ • జంపనగును ?

గీ. రాజ్యకాంక్షకు లోఁబడి • రాజనీతి

వేరుబెట్టి బంధుజనులఁ • బ్రేమ లేక

జంప నొల్లను, రణము జా • లింపవయ్య !

కరుణ బూనుము దారుణ • కర్మ మేల ?

కృష్ణ—భారతీయుడా ! చచ్చువాఁడు చంపెడివాఁడు కలఁడా ?

“శ్లో॥ తాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ నవాని గృహ్లాతి సరోపరాణి
తథా శరీరాః విహాయ జీర్ణాన్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహి॥

గీ. పాతబట్టల విడనాడి • సూత్నవస్త్ర
 భారణము జేయుభాతి నీ • తనువు విడచి
 వేరుదేహము నొందుచు • మాటువాడు
 కాడు జీవాత్మ నిత్యుజ్జై • కానుపించు.

అత్మ నశించునది కాదు. శస్త్రాస్త్రముల ఛేదించబడదు. దవా నలముచే దగ్ధము కాదు. ప్రచండమారుతమునకుఁ జలింపదు. మహోదధిజలంబులకేనిఁ దడుపఁబడదు. అట్టి నిత్యపదార్థమునకై యీకారుణ్య మేల ? నీ స్వధర్మము నెరవేర్చుము. సర్వ మాయ త్తమె యుండఁ గార్యముఖమున నిట్లు వెనుకఁదీయుట తాత్రధర్మము కాదు.

అర్జు—యోధులు కూలుదురు. సత్కులములు నశించు. హీనకలసంజాతులు ప్రబలెదరు. భారతమాతమేచ్ఛాన్యమై విలపించు - క్షత్రియశూన్యముకాగా రక్షకులులేక స్వాతంత్ర్యమడుగంటు. ఇంతకన్న కష్టమేమున్నది !

కృష్ణ—నూర్పులఁజెచ్చునది కాలము. కాలకర్మములేకమై యుగములఁ గల్పించు రానున్నదికలకాలము. కాలగతి నెవరు మార్చుగలరు. గుడాకేశా ! కర్మఫలదాయకుండనగు నాయుదు కర్మత్వభోక్తృత్వముల నర్పించి సకలకర్మఫలాపేక్షల పరిత్యజించి నన్ను శరణుజూచి నవారికి బంధనిము క్తితప్పదు. ఇదే కర్మసన్యాసమును రహస్యము. సకలమునకు నేను హేతుభూతుండ. నీవాకారణము.

అర్జు—దేవా ! పౌత్రక్షమున రణమొనర్చి బంధుమిత్రాదుల నేఁజంపుచుండఁ గర్తవ్యమగుదుఁగాని నీవెట్లగుదువు ?

కృష్ణ—నాదగు వైశ్యానరహాపముగాంచినఁగాని నీసంశయముదీరదు. దివ్యదృష్టినొనగితి గనుము. (విశ్వరూప సందర్శనము)

అర్జు—(మోకరించుకొని)

గీ. కోటిసూర్య పౌభలమించి • కోట్ల కొలది

శిరమ లురములు బాహులు • శిఖశిఖాభి

గొక్కువక్త్ర సహస్రము • గలిగి మిగిలు

చున్నది సుయోధనాదుల • జూడనోప.

ఇట్టి ఘోరాకారము జూడనశక్యము. దేవా ! నీదివ్యమంగళరూప
సందర్శనమిమ్ము (విశ్వరూపము మారును)

కృష్ణ— శ్లోకము.

ద్రోణంచ భీష్మంచ జయద్రోధంచ కర్ణంతథాన్యాసపి యోధ వీరాన్
మయాహతా స్త్వంజహిమాన్య ధిప్త్య యుధస్వజేతా నిరణే నప
తన్నీ ||

పాండవమధ్యమా ! నీవు కాంచినది నాస్వరూపమే. భీష్మద్రోణకర్ణ
సుయోధనాది వీరులదివరకే గతపాణులు. ఎకలరాజానీక మిదివరకే
చచ్చినది. నీవు నిమిత్తమాత్రుండనై స్వభంగము నడపి ఘోతము
నిలుపుకొనుము. చేసినప్రతిజ్ఞల నిలుపుము. దివ్యాస్త్రముల బడ
సిన ఫల మందుము.

అర్జు—నీయాజ్ఞ నుల్లంఘింప నెవరితరము.

కృష్ణ—మధ్యందిన మార్గాడుని పతె దీక్షించుచు భీష్మభానుడు
భండనార్థమై నీకభియుగం డగుచున్నాడు. గాంధీవ మెక్కుబెట్టి సం
సిద్దుడవుకమ్ము.

(భీష్ముడు ప్రవేశము.)

భీష్మ—

ఉ. పోకుముభీరు, పోవలదు • భూరి బలావ్యుడ భీమపుత్ర, పో
బోకుము నిల్వ మీమ్రుపక • భూపతిపుత్రక రాకుమార, నా
రాకనుగాంచినంతటన • రాజులు మీరలు బొరన్యాయమే
ప్రాకిట ధైర్యశాలి రణ • పార్థుడు యోధుడులేడె యిచ్చటన్.
రణకోవిదులగు నో ధనుర్ధరులారా ! పాండవయోధులారా !
పాటిపోయెదలేల ?

ఉ. భండనకోవిదుండు భర • భారముదీర్చగవచ్చినట్టి కో
దిండఁగుండు, ధీయుతుండు • దాగునె పాండవమధ్యముండు భూ

మండలమంత యేకమయి ♦ మార్కొన ధీకొను యోధవీరుఁడా
ఖండలనూరుఁ డేడి ? శర ♦ కాండముచేనని మంచి తేల్చెదన్.

అర్జు—కృష్ణా ! దేవవ్రతుఁడు నాకై వెతుకుచున్నాఁడు. మనరథమభి
ముఖముగా నడుపుము.

కృష్ణ—మందాకీనీనందనుని శరవిన్యాసము. వీని శరాహతిచే మేస్వ
డంక ముట్టెలువంది శిట్టలనేలఁదాపి రణభేలన హేషలుమాని చట్టల
సగున వాలములు ముడిచి పుల్కుపుల్కు మనినన్నఁజూచు గాని
యీగుఱ్ఱములుముందు సాగకున్నవి. అర్జునుఁడో భీష్మకరముక్త
శరాభికి మేనుగంద మోమరవంది శత్రుధిక్కారముల సహించి
యాగకున్నాఁడు. వివత్సఁడు నిరుత్సాహకుఁడుకాగానే నూరకుం
డిన జయమెల్ల లభించు. నాచక్రమునకు వీరలబలిఁబెట్టెద.

ఉ. భీష్మునిఁజంపి కంభజుని ♦ బీచమడంచి సెయోధనాథమున్
భీష్మునితోడఁబంపి రణభీకరుఁ గర్ణుని నేలఁగూల్చి యీ
భీష్ముని దారుణోత్సవము ♦ బెంపడగించెదఁ జక్రధారలన్
యుష్మకరుండు చీకటుల ♦ నొంచిన రీతిని నొంతు శత్రులన్.

(చక్ర మెత్తి రథము దిగి రాఁగా)

భీష్ము—నీవు వచ్చిన మేలె. నీలవర్ణా ! రమ్మ రమ్మ ! సీమిద భక్తి
చే బవర మిచ్చెదను. భీష్మఁడు చాటిపోవునా ?

అర్జు—(కృష్ణుని వెంటఁబడించి పట్టుకొని)

గీ. అస్త్రసన్యాసమును జేసి ♦ యనురథమన !

చక్రమునుబట్ట ధర్మమే ! ♦ శక్రవినుత !

నీనె వీరలఁగూల్చిన ♦ నీలవర్ణ !

పుట్టనేటికి పార్థఁడు ♦ పుడిమిమీద.

వారిజసంభవ వాసవాదులు నిన్ను దలపడఁ జాలకుండగ నీభీ
ష్మఁడు నిన్నుఁ దార్కొనుట కెంతవాఁడు ? వీరి వినాశమునకు
నేను సాధనమంటివే. అస్త్రము బట్టవలెనే?

కృష్ణ—శిఖండిని ముందడికొని నీవు రణముచేయకున్న భీష్మభానుం

జన్మమిందఁడు. పోదము రమ్మ. (నిష్క్రమింతురు)

[దుర్యోధనాదులు ప్రవేశము.]

దుర్యోధ—గీ. మేలు మేలు యోగాంగేయం ♦ మేలు మేలు

తరమ నిన్ దాకినోర్వంగ ♦ ధాతకై నఁ

బాటిపోయెను పార్థుఁడు ♦ పందపగిదిఁ

బరమ నుఖమాయె నానంద ♦ భరితమాయె

పితామహ ! సూర్యుఁ డస్తంగతుఁడగు చున్నాఁడు. నేటికి బవ
రము చాలింపుము.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము పూర్తి.

మూఁడవ యంకము — మూఁడవరంగము.

పద్మ పూహము.

[దుర్యోధనుఁడు, దుశ్శాసనుఁడు, కర్ణుఁడు, సైంధవుఁడు మొదలగువారు
ప్రవేశము.]

దుర్యోధ—గీ. భీష్మభానుఁడు గ్రుంకినఁ ♦ బిదవ నిన్ను

సర్వసేనాధిపతిఁ జేసి ♦ సంతసించి

గురువరా! నమ్మి మానముఁ ♦ గోలుపోతి

పంతమాడిము ధర్మజుఁ ♦ బట్టవేమి ?

ఇచ్చినవరము మరచుటచచ్చుటకంటె హీనమని సచ్చరితులు చెప్పెదరు.

ఉ. పాండవపక్షచాత మటఁ ♦ బారఁగఁదోలి యపాండవంబుగాఁ

దాండవమాడి యుద్ధవని ♦ ధర్మజుఁ బట్టితివేచి మేలు; యా

కాండవదగుకై భయద ♦ కింపితదేహుఁడ వైతి వాసరో

జాండమునందు నీయశము ♦ లంతము నొందవె, కేరు పోవదే ?

గురుతిలకా ! మీరు యుద్ధ మారంభించి రెండురోజు లైనది.
యుద్ధిష్టిరుని బట్టకొనరై తిరి. చేసినబ్రతివ మరచితిరా ?
నో)ణ—కారవేశ్యరా ! అర్జునునకు సంగరము గల్పింప సంశప్తకుల ని
యోగింపుము. పరమేశ్వరుని నెల్పి పాశుపత మందినపార్థుడు
కాచియుండ నజాతశత్రుడు జిక్కునా ! సమరం బీరోజునఁ జాతు
పుగాక. పన్నినది పద్మవ్యూహము

ఉ. వ్యూహము పద్మనామకము • యుద్ధముఁజూడుము నేడు రాజ యీ
మోహరమందుఁ జొచ్చు నరఃపుంగవు గాన నరుండుఁ దక్కు ఘో
రాహవకేళి వాని నట • నాపించు బట్టెద ధర్మసూశినిన్

వ్యూహము లెన్నో పన్ని సురఃయోధులఁ జొచ్చిన నేల దూరినన్.
[తైలలోఁ గలకలధ్వని. అభిమన్యుఁడు సారథి రథ మెక్కి ప్రవేశము.]
అభిమన్యుఁడు—

చ. నిలు నిలు కర్ణ యోగురుడ • నిల్వ ము సైంధవ నాగకేతనా
నిలు నిలు ద్రోణపుత్ర కృప • నివ్వెరిబోకు సుయోధనానుజా !
వెలవెలఁ బోవ నేల ? నుదు • నీరుడ పద్మము జించి మిమ్ములన్
దలపడు పార్థనందనుడు • దాగక నిల్వఁడు పారిపోకుడీ.

సుమిత్రుడు—నీవు బాలకుడవు. పద్మవ్యూహము బొచ్చి మరల రాగ
లవో లేదో ?

క. మొగ్గరముఖమున ద్రోణం

డగైయున్నాఁడు మనల • నడ్డక విడునే ?

డగ్గరిఁ జూపుము నీదగు

పెగ్గేమొ ? సుభద్రకుమార • పెడముఖ మిడకన్.

అభి.—సూతుడా !

చ. సురనికరంబుతోఁ గ్రిదశ • సోముడు దాసిన, శూలహస్తఁడై
పురహరుఁ డేగుడెంచిన, న • భోమణి తేజుఁడు నవ్యసాచి భీ
కరశరవర్షాన్నిగవ్వు ననిఁ • గండను మార్కొని ద్రోణఁ డోర్పునే ?
బిటబిటఁ దేరు పోనమాపు • వీచమడఁచెద మీయోధులన్.

పాండవచమూనాయకులారా ! మొగ్గరముఖము ఛేదించి చెం
డాడఁ జొరఁబడుచున్నాడె. పాండవరాణు వెల్ల నావెంట నంటి రం
డు. తడయ మీకిందు దారి దొరకదు.

(పద్మవ్యూహము ప్రవేశించుచున్నాడు. పాండవసేన వెంట వచ్చును.)
ద్రోణ—పంచాననకీశోరముమాడ్కి యర్జునకుమారుఁడు మొగ్గరము
ఖము ఛేదించుచున్నాడు. ఒక్కమ్మడి దాకపలయు.

దుర్యోధ—బా! నికె యంత భయపడ నేటి?

ద్రోణ—వ్యూహము లోనికి బాలుఁడు రాగలఁడా యని యుపేక్షచేయ
కుఁడు. వీడు బాలుఁడా ? రిపుకలఁతకుఁడు. పాండవసేనలు రాక
ముందే వీని వధింపవలయు.

సైన్యంధవుఁడు—పాండవసేనల నడ్డుట నాపని

గీ. తొల్లి నేఁ జేయుతపమున ♦ కుల్లసిల్లి

శూలి వరమిచ్చె నొకనాఁడు ♦ సొక్కకేచు

పాండువీరుల నోడింప ♦ బనరమంచు

బాటదోలడఁ జూడుమీ ♦ పాండుసేన.

భండనోత్సకులగు నోపాండవసేనాతండములార ! ఇదే సింఘ
రాజు మీకడ్డుపడుచున్నాడు.

(నిష్క్రమించును.)

దుశ్శాసనుఁడు—నాగధ్వజా ! నే. నే. ద్రేంద్రపాత్రుని ధీకొని వాని విజ్రం
భణ నివారించెద.

(అభిమన్యున కెదురగుచున్నాడు.)

అభి—ఓహో ! సుయోధనానుజులో ! రంచు, రండు.

గీ. కుంతిభోజుని గూతుఁ ♦ కోడలనక

గండకావర మెగఁదట్టి ♦ కన్నుఁగప్ప

నాదుపైతల్లి కిఖిబట్టి ♦ నాఁడు వీడు

వీనిశిఖిబట్టి ఖండింతు ♦ వెంబడించి.

(తఱిమిపట్టుకొనుచున్నాడు.)

సుమి—వీరాగ్రణీ ! వీనిఁ జంపకుము. విడువుము. వీనిరక్తము పానము
జేయ మనపానని బంతమువట్టినాఁడు. సభోపాని దారులు దప్పినను,
సప్తశైలములు దిద్దిర ద్రిమ్మి నేలఁ గూలినను తనప్రతిజ్ఞ మానఁ
డు గాన వీని విడువుము.

అభి—ఘీ ! బ్రతికితివి. పామ్ము. (దుశ్శాసనుఁడు పాటిపోవుచున్నాఁడు.)

[దుర్యోధనుఁడు ప్రవేశము.]

అభి—దుర్యోధనచక్రవర్తులో !

సీ. జ్ఞాతివైరము బూని • జ్ఞానశూన్యత నీటఁ

బావని ద్రోసిన • బావబుద్ధి

యారగింపగనున్న • నన్నంబులోపల

విషముబెట్టిన యవి • వేకయుతుఁడు

కపటగృహంబునఁ • గాపురంబును బెట్టి

యనలముదాపిన • యసురబుద్ధి

మాయజూదము బన్ని • మారాజ్య మోడించి

వనముల కంపిన • వంచకుండు

గీ. కొప్పుబట్టించి యీడ్పించి • కొలువు జేర్చి

చీర లొలిపించి పాంచాలిఁ • జిక్కుబెట్టి

నట్టి యాసుయోధనుఁ డిపు • డవుతఁడెంచె

జిత్రవధఁ జేతుఁ దండుల • చిక్కుదీర్త.

ఒకరుకులాంబుధిబడబాసలుండ ! సౌభద్రుం డప్రతిహతక్షాత్ర
తేజం డని యెరుగకఁ గార్చిచ్చున కభిముఖమగు మృగము చా
డ్చున నాకెదురైతివి. పెద్దలసభలో మాపెత్తల్లిని యంకపీఠము
జేరరమ్మని బిలచిన యాసుద్దులఫల మనుభవించువు.

దుర్యో—ఒరీ ! డింభక ! ఒకచెంపఁ గొట్టిన నీరు మఱియొకచెంపఁ
గొట్టిన పాలు. నీ కీరాజసంపురీవి యెవరు నేర్పిరి. పసిబాలుఁడవని
నీముద్దుమాట లింతవరకు విని యూరకుంటిని. నోటికివచ్చినట్లు ప్రే
లక నీతండులఁ దోఁడుతెచ్చుకొనుము. లేదా! యాయనర్గళ కాల

వన్నిసన్నిభభయంకరగదాఘాతంబున కెరయయ్యెదిపు.

(గద ద్రిప్పుచున్నాడు.)

సుమి — సురేంద్రప్రతాప !

గీ. భీమగదబూని మనజటి • భీముఁ డితని

తోడలు తెగవేసి చంపఁగా • దొడ్డప్రతి

బట్టియున్నాడు మనకేల • పంతగింపు ?

విడచి పొమ్మను వివృత్తు • వీరపుత్ర !

అభి—నాన్నలప్రతిజ్ఞలు వీరిమరణమహోత్సవమున కడ్డుపడుచున్నవి.

కానిమ్ము ! పోపొమ్ము. బ్రతుకుము.

దుర్యో—బాలుఁడవని విడిచితిని. పొమ్ము. (దుర్యోధనుఁడు పాటిపోవుచున్నాడు.)

[కర్ణుడు ప్రవేశము.]

కర్ణ—అర్జునుని యద్భుత మేమనవచ్చు.

ఉ. బాలకుఁ డందఱన్ బలిమి • బాటగఁదోలగఁ జాతియుండె; యా

భీలదవానలోగ్రపటు • భీకరబాణనికాయ మోర్చె వీఁ

డాలములోనఁ బెద్ద కడు • పారగఁ గన్ననరుండు ధన్యఁడౌ

కాలమహాత్మ్యమేమొ ? ననుఁ • గాదని ధగ్మజఁ బెద్దఁ జేతురే.

గీ. పుత్ర రమ్మసి గౌఁగిటఁ • బూని పేర్చి

జంచు మద్దాడి సుఖరాసి • జూరఁగొనగ

నోచనై తిని పార్థుని • నోములెల్ల

ఫలము గాంచెను సౌభద్రుఁ • బడయుకతన.

అభి—సూతపుత్ర ! శాఢేయ !

కర్ణ—(స్వగతము) కౌంతేయగ్రజం డనుము. నాకంతటి భాగ్యమా ?

అభి—గీ. అసురభావము మదిబూని • యవుడు సభను

నోటవచ్చిన విధముగా • సూటిపోటి

మాట లంటివి పెత్తలి • మదిని కుండ

నామహాదోషఫల మిపు • డనుభవంపు.

(అటుమగా కర్ణుడు పాటిపోవుచున్నాడు.)

వీరవరు లందఱు నన్నుఁ జూచి పాటిపోవుచున్నారు. అదుగో!
సైన్యపుండు పెదనాన్నగారి కడ్డమై మనసై న్యములఁ దానివ్వకున్నాఁ
డు. అటు రథము నడుపుము. (నిష్క్రమించును.)

[ద్రోణుడు, కర్ణుడు ప్రవేశము]

కర్ణ—గురుతిలకా ! ఏమిచిత్ర మిది ? భీకరశరవహ్ని గుప్పి బాలకుం
డొకఁడు మన కౌరవసేనలఁ బిల్కుమార్చెను. పాగుని బాణసార
మెఱుంగనిది కాదు. సౌభద్రుని శరవిన్యాస మనదృశ్యము. దుర్యో
ధన దుశ్శాసన కర్ణులు నిలువజాలకఁ బాటివచ్చిరి.

ద్రోణ—అంగరాజా !

గీ. కవచధారణ మనువిద్య • గఱవినాను

బాధురకుఁ దొల్లి దానిని • ఒడసె నితఁడు

ధనువు చేత నుండఁగ వీనిఁ • దాకఁ దరమె ?

హరిహరాదుల కై న నా • యజుని కై న.

వంచించి మాయోపాయంబులఁ జంపవలెఁ గాని మఃఖాముఖిని

వీనిఁ దాక దేవదానవులకై న నలవి కాదు.

కర్ణ—మతేమిగతి ?

ద్రోణ—చాటుగా వెనుకనుండి వీని విల్లు నీవు దునిమితివా నేను విర
ధుని జేసెద ఘటియొకరు కవచమును ఛేదించవలయు. నిరాయు
ధుఁడు విరధుఁడు కాగా వశమగును.

కర్ణ—అందఱ మొక్కుమ్మడి వీని వంచితము. రారమ్ము.

(దాగుచున్నారు.)

[అభిమన్యుడు ప్రవేశము]

అభి—గీ. పాటిపోయిన క్షాత్రము • పలుచఁబడదె

నిలచి పోరుఁడు కౌరవా • నీక మెల్ల

రాక్షసుఁడు కాఁడు వీడు వీరాధివీర

పారుపటి జగజ్జటి • పందలార !

(చాటునుండి కర్ణుడు బాణమేసి యభిమన్యుని కార్ముకము ద్రుంచును)
అభి—

ఉ. చాటున దాగి దొంగవలెఁ • జాపము ద్రుంచితి వెట్టినేర్పు నా
చాటనిశాలు ! నా కెదుటఁ • జాలకఁ బంచలఁ బొంది వేయ నే
పాటిది ? నీదుశూరత విఁపాకము డెందెనె కర్మసంతతుల్
వేటున కోర్తు వేమొ ? నిలు • వీర్యసమేతము ఖడ్గ మోర్వరా !
హయశ్రేష్ఠములతో నారథము భగ్నుమై నేలఁ గూలుచున్నది.
సుమిత్రుడా ! ఇదే వచ్చుచున్నాడ. అయ్యో ! రథమువెంట పీపు
నేలంబడుచున్నావా ? అది యుక్తమే !

గీ. మేలు ! సూతుడ ! సుమిత్రుడ ! • మేలు మేలు !

తేరు గుఱ్ఱాల విడలేసఁ • దెగువఁబూని
యరగినాడవె ! స్వర్గ మో • యార్య నీకు
ముఖ్యమాయె స్వధర్మమా • మోసగాండ్ర
దివికఁ బంపెదఁ జూతువు • దివమునుండి.

శ్రీ

దుర్యో—వివృత్తునుతుడు సగము బచ్చె. విడువక వెంటనంటి తలు
ముడు.

(నిష్క్రమింతురు)

(అభిమన్యుడు గదబూని రక్తవస్త్రములతో)

అభి—అబ్బా ! దాహము ' నోటఁ దడి యారిపోవుచున్నది. పంచప్రా
ణములు బహిర్గత మగుచున్నవి. గతదయార్ద్రచూసనులు, లోభ
మనస్కులు కౌరవేయులు, తగదనుచూట లేక, రణధర్మము కాదని
తలుపక, విగతధనుర్ధరుని, సమరవీర్యదవానలుని, యెంటరిని నన్ను
వేటకాండ్రు మితిమీటి యొక మృగమును గొట్టువిధంబునఁ బట్టు
చున్నారు.

శ్రీ

[గదబూని యశ్వేధ్రామ ప్రవేశము]

చ. గురుడవు బ్రాహ్మణోత్తముడ ! • కూడదు నీకని తోచలేదే ? యీ
సరణిని శిష్యవర్గములఁ • జంపక విప్రత పూర్తి కాదే ? యీ
కురుకులనాశకుం డెరయఁ • గూరిమి కూర్చిన సోదరుండే ? యీ

పురహరు మించువాడు పరిపూర్ణుడు కుంభజుడంపెనే నినునీ ?
నిరాయుధుడు, విగ్రహుడు నై యేకాకియగు మీశిష్యపుత్రుని
భీనుగడచే మోది కృతకృత్యుడవు కమ్ము.

అశ్వ—సహింపజాల. సహింపజాల !

ఉ. జానెడుపాటకై శకుల • జంతుసమానులఁ గూతుట న్నదా
మానితశౌర్యరాశి నసమానపరాక్రమశాలి నెందఱో
పూనికతో ముఖముఖని • బోరకఁ జాటునఁ జంపనెంచఁగా
దానవ! చూడ నోర్చితివె ? • తాల్మివహించి మహీసురాధమా !
(నిష్క్రమించును.)

[ద్రోణుడు ప్రవేశము]

అభి — కరుపాండవగురుండవగు నోబ్రాహ్మణోత్తమా !

ఉ. మర్మము దెల్పి యీగతికి • మమ్ములఁ దెచ్చినవాడ వీవె యా
నిర్మలమూర్తి పార్థసకు • నీవిపు డెట్లెదు పుత్రశోకమున్
ధర్మమె ? పల్వ కేశమయి • తాకుట నొక్కనిఁ జాటుపోరు స
త్కర్మమె ? మోధవీరుడవు • కాదని చెప్పగ నెంతవాడనే !
జగదేశవీరుండవగు నోజనకా ! నీగురుండు నీయందు శిష్యవాత్స
ల్యతచే నీకఁ బుత్రశోకదానం బివ్వనచ్చినాడు.

ద్రోణ—అబ్బబ్బ ! యీబాలకుని వాక్యములు— వినజాల. వినఁ
జాల ! స్వపర్మము విడనాడి క్షత్రియపర్మము బూతుటచేఁ గదా
నా కీదురవస్థ పట్టినది.

సీ. బాలుని శత్రుభీకరుని • పార్థకుమారుని, శిష్యపుత్రకుఁ
జాలి దలంపకన్ బలిమిఁ • జంపగ నెంచితి భూసురుండనే ?
కూశసు పాపకర్మ్యుడవు • ఘోరిము జేసితి చేతులార యిం
కేల గురుండ నే ననుట • యెంతటి పాపినో, యెంత ద్రోహినో ?
(నిష్క్రమించును.)

అభి - జగజ్జటి సుభద్రాపట్టి నేఁ డధర్మపరుల బాంపబడి దిక్కులేక మ
డియుచున్నాఁడు. అన్నన్నా ! వీరాధివీరుండగు బౌండవమధ్యముని

పుశ్చిండు, దేవదేవుండగు శ్రీకృష్ణునిమేనల్లుండేకాకియైదిక్కులేకఁ జావమని నలువ తలవ్రాసె. అయ్యో! భరతఖండమా! శ్రీకృష్ణభగవాను లనతరించి యుండగనే నీయందధర్మము బ్రవేశించుచున్నదే! తూత్రమా ! నశించుచుంటివా ? ధర్మమా ! క్షీణించెదవా ? హిందూదేశమా ! హిందూదేశమా ! ముందు నీగతేమగును ? భూసురులు స్వధర్మము విడచిరి. క్షత్రియులు కులధర్మములు మరచిరి. భారతమాతా ! మేచ్ఛాధీనమయ్యెదవా ?—సావము—పుణ్యము కాలము—హా—హా—హా— (పడిపోవును.)

రంగము పూర్తి.

మూఁడవ యంకము—నాల్గవ రంగము.

ధర్మజుని శిబిరము.

[ద్రౌపది ధర్మరాజుల ప్రవేశము]

ద్రౌపది—గీ. భీష్ము డీల్లెను సైంధవు ♦ వీచముడగ
ద్రోణుడేగెను మదికింక ♦ ముఖమేల?
పాండవాగ్రజ ! యరుని ♦ బావనిసుతుఁ
డరగినారని కుందితే ♦ యశువిరహిత !

యుద్ధము మనకు సుముఖముగ నున్నది. మీ కడ్డుపడిన సైంధవుని మట్టిబెట్టిరి. మర్మములఁ దెల్పియందఱునేకముగఁ జేర్చి యధర్మమార్గమున నభిమన్యుకుమారుని జంపించిన ద్రోణుని బరిమార్చిరి. పార్థునికై దెచ్చిన కర్ణునికై చే ఘటోత్కచకుమారుఁడు మడసెను. కాని నేఁడో రేపో కర్ణునిఁ బాలికలనికి బలి యిడెదరు.

ధర్మ—నీ. కౌరవసభలోనఁ ♦ గాంత నీ పందిన

పరిభవ మొకచెంప ♦ బాధపెట్ట

సకలంకవీరుడా యభిమన్యుడొందిన
 మరణంబు నొకపక్క ♦ మాడ్చుచుండ
 కలికి! ఘటోత్కచ ♦ ఘనుడాజి బడినట్టి
 కప్టము లొకవైపు ♦ గాల్చుచుండ
 ద్రుపద విరాటులు ♦ ద్రోణునిచే బడి
 దూలుట నొకచక్క ♦ ద్రొక్కుచుండ

గీ. లేనలేనట్టి నామీద ♦ లేమ వినుము
 ఘేభుమని పడె కర్ణుడన్ ♦ పెద్దపిడుగు
 కదనసీమను న న్వాఁడు ♦ గాసిఁబెట్టె
 చావు తప్పెను బ్రతికియు ♦ జచ్చితెజుల!

[కృష్ణాగ్రులును ప్రవేశించి నమస్కరింప పెడముఖమిడును.]

అర్జు—అన్నగా రేటికో మారుముఖమిడిరి. పాంచాలి తల వంచినది.

అగ్రజా! సోదరునిఁ బాడవేమి?

ధర్మ—చ. బవరము మాని వచ్చితివె? ♦ పాండవమధ్యమ! కర్ణుఁజంపక
 న్నవముగ నున్న నన్నుఁ గన ♦ సంతస మాయెనె? కోర్కె దీరెనే?
 శీవుని బ్రసన్నుజేసుకొని ♦ చెందినశిష్యులు తిండికోసమా?
 కవచము విప్పితే ఖలుఁడు ♦ కర్ణుఁడు సంగరరాజ్య మేలగన్.

ఉ. దేవత లిచ్చినారు ఘన ♦ దివ్యశరాలి కిరీట శంఖముల్
 యేవలనుంచితో రిథము ♦ నెచ్చట దాచితో యస్త్రశస్త్రముల్
 చావకనుంటకున్ ఫలము ♦ సంగంమున్ విడి పాటవచ్చుటా
 నీ వనిఁ గర్ణుఁ గూల్చకనె ♦ నిర్మలకీర్తి పహించ నేర్తువే?

గీ. దేవదత్తము మకటము ♦ దీసివైచి
 గురుఁ డొసంగినవిద్యల ♦ గూటఁబెట్టి
 తూలియిచ్చిన యస్త్రమున్ ♦ జూరఁజెక్కి
 యెప్పగించుము గాండివ ♦ మెవరికై న.

అర్జు—హా! చచ్చితివి. చచ్చితివి. (కత్తిదూసి ధర్మజని వేయబో
 గా కృష్ణుడు క్రూపది పట్టకొందురు.)

ద్రౌపది— ఇదేమిచిత్రము !

గీ. కత్తిదూయంగ నేటికిఁ ♦ గానరాదు

శాత్రపు లిచట సంగర • స్థలము కాదు

కృష్ణ— ఖడ్గ మొరలోన వేయుము • కఠిన మేల ?

కర్ణఁ జంపగ రారమ్ము ♦ కదనమునకు.

అర్జు— బావా ! ఘోరపాతము దెచ్చుకొంటిని. నాగాంధీవ మితరుల

కర్పింపు మచువాని శిరము ఖండింతునని ప్రతిజ్ఞ జేసి యుంటినే !

ఏమిగతి ? నాప్రతిజ్ఞ చెల్లించి ధర్మముఁ గాపాడుము.

కృష్ణ— అర్జునా ! పెద్దల సిందించుట వారిఁ జంపుట ! అగ్రజుండా,

ధర్మపరుండు, సత్యసంఘుఁ డగునన్నను దూషించితివా నీప్రతిజ్ఞ

చెల్లును.

అర్జు— నీయాజ్ఞ నివర్తించెద.

ద్రౌపది— ఆహా ! ఏమిముప్పు వాటిల్లునో ?

అర్జు

శా. జూదంబాడి సుయోధనానమునిచే ♦ సొమ్మెల్లఁ గోల్పోయి నా

నాదైన్యంబుల నందఁజేతివి ని • న్నమ్మంగ నేనొల్ల నీ

చా ! దేశంబుల కంపినావు ఖలుఁడా ! • చాలావులు నీమాటలన్

వేదోక్తంబు లటంచు నమ్మి చెడఁగా • వెత్తెత్తెనే మాకికన్.

గీ. సత్యవాదిని నేనంచు ♦ నాటి నాటి

బొంకి ద్రోఁచుని జంపిన • పుణ్యమూర్తి

ధర్మమని పేరుఁబెట్టుకఁ ♦ దండ్రు తాత

సుతహితాదులఁ జంపెడి • జూదగాఁడ.

నీవు జూదరివి, కల్లగివి. కర్ణుని యడ్డుట పణముల నొడ్డుట యను

కొంటివా ?

నీ. అడ్డుసారెలఁ బూని ♦ యాడుట కాదని

కర్ణకార్యకముక్త ♦ ఘనశరాలి

మునిపుంగవులఁ గూడి • ముచ్చటించుట కాదు
 భార్గవశిష్యుని • బాణచయము
 నియతిఁ దెలిపించు • నీట నిల్చుటకాదు
 రాధేయుఁ గెల్చుట • రణమునందు
 సకలబ్రాహ్మణులకు • సంతర్పణము కాదు
 సూతపుత్రుని ధాక • జూడవలెను

గీ. అడవుల కడునిడుము లంది • యశలములఁ
 దినుచుఁ దిండి తిప్పలు లేకఁ • దిరుగుటెన ?
 కర్ణబాణానలవాల్ల • కదనభూమిఁ
 గప్పినప్పుడు నిల్చుట • కదలకుండ.

అహా ! ఏమివిత ! విడిబడి నోటికివచ్చినట్లు జనకసమానుండు,
 నిర్మలతేజాండు, నిత్యసత్యవ్రతుండు, ధర్మదేవుం డగు సగ్రజుని నిం
 దించుచుంటి. కట్టా ! నాకీదుష్కర్మ మెట్లు తొలగును ? నాదూ
 షణ చెవులకు ములుకులుకాగ ఖిన్నుడై, విచారసాగరనిమగ్నుడై
 తలవంచెయున్న నాప్రియసోదరు నెట్లు పలుకరింతు ? ముఖ మెట్లు
 చూడఁగలను ? ఛీ ! నాజన్మ నిరర్థకము ! వ్యర్థమగు నీజీవితయాత్ర
 ను వృద్ధిజేయుటకన్న నీకరవాలముచే నంతమొందించుట మేలు.
 (కత్తితోఁ గొట్టుకొనఁబోవ ద్రావదీ యడ్డుకడి)

ద్రావ—ఏమి ! ఇట్టి దారుణకార్యము ధనంజయుండు చేయనగునా ?
 ఆత్మహత్య యూర్ధ్వలోకగమనమున కభ్యంతరము కాదా ? అ
 యో ! అట్టినీచకర్మకు లోబడుచుంటిమేమి ? అన్నా ! శ్రీకృష్ణ !
 నీవైన వారింపవా ?

కృష్ణ—ఫల్గుణ ! చాలు. చాలు. నీకార్యము కట్టిపెట్టుము.

అర్జు—దేవా ! గురునిందకు దేహత్యాగమే ప్రాయశ్చిత్తము.

కృష్ణ—ఆత్మస్తోత్రము మరణముకన్న హేయమని యెఱుగవా ?

అర్జు—తన్నుఁ దాఁ బొగడుకొనుట తన్నుఁ జంపుకొనుట !

కృష్ణ—ఆత్మస్తోత్రము జేసుకొనుము. దాన గురునిందాదోషము నీకుఁ

దొలగును.

[ద్రావ—సకల ధర్మస్వరూపుడగు శ్రీమన్నారాయణుని మహాపదేశ మంగీకరింపుము.

అర్జు—వీడు సవ్యసాచి. దేవదాసవుల గెల్చిన మహావీరుడు. గరళకంఠుని మెప్పించి పాశుపతం బందిన దివ్యమూర్తి.

సీ. కాండవనమును ♦ గాల్చితి పనిబూని

యక్షయశరధుల ♦ నందినాడ

సకలాస్త్రసిద్ధుల ♦ సాధించి తెచ్చితి

దానవకోటను ♦ దరమినాడ

నిటలాక్షు మెప్పించి ♦ పటుబాణమునుఁ గొంటి

సంశప్తకులనెల్లఁ ♦ జంపినాడ

భీష్మభానునిబట్టి ♦ పీచం బడంచితి

కురుసైన్యముల నెల్లఁ ♦ గూల్చినాడ

గీ. శ్వేతవాహన, వాసవి, ♦ విజయ, కృష్ణ

సారథి, కిరీటి, భీభత్స, ♦ సవ్యసాచి,

పార్థ, యర్జున, నర యనఁ ♦ బరగువేళ్లఁ

గంటి నాకన్న ధీరుడు ♦ కలఁడె భువిని ?

ధర్మ—మీరు నామూలకమున సకలకష్టములఁ బడితిరి. నిజమే. నే లేకున్న మీకు సుఖము కలుగును. వనంబున కేగి తపోనిష్ఠఁ గాలము గడపెద. రాజ్యసుఖముల మీ రందుడు. (లేచి పోవుచుండ ద్రావడి యడ్చిగించి)

[ద్రావ—శమదమాదిసద్గుణభరితుడవు, ధర్మమున కపరమూర్తివి, యజాతశత్రుడవు—నీవే త్వరపడినఁ జెప్పువా రెవరు ? అర్జునుడునీకుఁ బరమభక్తుడు. విశ్వాసముగల నోదరుడు. కారణము లేక నిట్లా సర్చునా ?

కృష్ణ—కాంతేయ ! అర్జునుడు వృద్ధప్రలాపి కాడు. గాండీవ మితరుల కిమ్మని నీవు మాటవరుస కంటివి. అట్లనువానితలఁ గొట్టెద

నని పార్థుడు ప్రతిఁ బట్టియున్నాఁడు. ప్రతిజ్ఞాభంగము గాకుండ నిన్ను నిందించుముటి. గురుదూషణదోషం బంటకుండుటకు నాత్మస్థాత్రముజేసుకొనఁచుముటి. నీ వెఱుంగని ధర్మము కలదా ? అర్జునా! ఆకర్ణని జంపుటకు నగ్రజుని యనుమతి వడయుము.

అర్జు—కర్ణవధదీక్షాపరుండగు భీభత్సుఁ డగ్రజుని పాదంబుల కెరిగుచున్నాఁడు. మన్నించి యాశీర్వాద మిచ్చి పంపుము.

ధర్మ—అర్జునా ! తెమ్ము. కర్ణుని వధించిరమ్ము. నీకు జయ మగుఁగాక. [తెరలో] రక్షింపుము. రక్షింపుము. ఎవఁడో రాక్షసుఁడు భీభత్సాకారముతో శిబిరముఁ జొచ్చుచున్నాఁడు.

[భీముడు రక్తము నోటను చేతులఁ గొట్టుకొని వచ్చును.]

అర్జు—కృష్ణా ! రాక్షసుని వధించి శిబిరక్షణము చేసెద.

భీము—పాండవసేనలారా ! నే రాక్షసఁడ కాను. పాతిపోతఁడు.

ఉ. అసభ నాఁడు ద్రాపదిని • హాసముఁ జేయుచుఁ గొప్పుబట్టి యేక
వాసవి చూచుచుండఁ దన • వామకరంబున నీడ్చినట్టి దు
శ్శాసను గొట్టి నెత్తుటను • శాంతి వహించిన భీమసేనుఁ డా
యాశము లేక వచ్చి తన • యన్నకు మ్రొక్కెడువాఁడు గంటికే.

ధర్మ—తమ్ముఁడు— భీముఁడు— భీముఁడు !

ద్రావ—ఇతని భీభత్సాకారము నా కెంత మనోహరమై కాన్పించుచున్నది.

భీము—తలోదరి ! నిన్ను సభ కీడ్చితెచ్చిన దుస్ససేనుని వేడిరక్త మిది.

ద్రావ—రక్తచందనలేపనముకన్న మిన్నగా నున్నది.

భీము—దేవకీసందనా ! నీకటాక్షమున నావ్రతిన యొకటి చెల్లినది.

కృష్ణ—ధర్మజునిసోదరునకుఁ బ్రతిజ్ఞాభంగము కలుగునా ? ధర్మతనయా ! కర్ణుని సహరించుట కర్జునున కనుజ్ఞ యిమ్ము.

భీము—దుర్యోధనుని జంపుటకు నా కనుజ్ఞ యిమ్ము.

ధర్మ—సోదరులవాంఛితములు సిద్ధించుఁగాత !

రంగము పూర్తి.

మూడవ యంకము — అయిదవ రంగము.

యుద్ధ భూమి.

[కర్ణుడు, శల్యుడు ప్రవేశము.]

కర్ణుడు—హా హా! నేడేమి యీరణభైలనవిలాసము!

గీ. శ్వేత కేతన ఫేనంబు • చెలంగుచుండ
జళతరంగచయంబు తాండవము సల్పు
రథమదేభేంద్రక్షీంకార • రవము వెలయ
వీరసింధువు నామది • విందు జేసె.

మద్రరాజా! ఇట్టి వీరోత్సాహసమయమున, నాదురదృష్ట మేమో! నాయావేశ మడుగంటినది. నాయుత్సాహము నీరైపోయినది. నాదివ్యాత్రుములు నిస్తేజములై, సీర్వీర్యములై, నిస్సారములై, నిరుపయోగములై కాన్పించుచున్నవి. ఇదేమివిపరీతము! నా దేహము కంపించుచున్నది. నాశరము దిద్దిరఁ దిరిగిపోవుచున్నది. నామానసము వికలమై నై సర్గి క్షైర్యమును గోలుపోవుచున్నది. శల్యుడు—అంగరాజా! వీరాధిపరుడవగు నీకీటివికార ముదయించుటకుఁ గారణ ముండదా?

కర్ణుడు—అ! జ్వలికి వచ్చుచున్నది.

శల్యుడు—అది పరమరహస్యము కాదు గదా?

కర్ణుడు—తొల్లి నే నొకనాఁ డత్రువిద్య నేర్చుకొనుటకుఁ గోరిక జనింప, చ. ఇరునదియుక్కమారు పుష్పమీశుల పీచ మడంచినట్టి యా పరుశుధరుండ విద్య గరుఁపన్ దగునొజ్జ యటంచు నెంచి నే పరుగున నేగి దండమిడి బాఁపడ • నేనని మోసగించితిన్ సరగున నత్రుసంచయము సాంగముగా • వినుపించె నాతడు.

శిష్యులకు మేటివై ప్రవర్తించుచుండ నొకనాఁడు మద్గురుడు నిద్రానకుండై నాతోడపై శరమిడి నిద్రించుచుండ మద్రాధిపా!

కాలమహిమ యెట్టిదో ! అప్పుడొక కీటకము నాతోడ చేరింపనా రంభించె. నాకు కలిగిన బాధ యింతయని వర్ణింప నలవికాదు.

గీ. గునపములు వెయ్యి తోడలోనఁ • గ్రుచ్చినట్లు
రంపముల కోటి తోడకింద • రాచినట్లు
కాచి కరగించి నీనము • కార్చినట్లు
దోచె మదికెంతో భారము • తోచె నధిప.

ఆదుష్ట కీటకమున కెట్టి దంతములున్నవోకాని, నాతోడనుండి రక్తము కాలువై, ప్రవాహమై, వెల్లువై గురుతిలకుని సర్వాంగముల ముంచివైచె. గురు నిద్రాభంగమున కోర్వక నేకదలనైతి.

శత్రు—నీ మనోనిబ్బరము కడు వర్ణనీయము.

కర్ణ—పరశురాముడంత మేల్కూరినది సామోర్కి బరికించి, సంశయించి “ నీవు నిజముగా బ్రాహ్మణుడవా యని ” ప్రశ్నించె, పిదుగు వంటి యావ్రశ్న విన్నంతనే నాగుండె ఝల్లుమనియె. నిజము చెప్పి తుదొంప వేడితిరి గాని యాబ్రాహ్మణుండు కోపోద్దీపితుడై తన యొద్ద నేర్చిన విద్య సమయమునకు జ్ఞానికి రాకుండు నని శపించె. తశ్శాపఫలమే యిది.

శత్రు—గీ. అస్త్రగురువులు లేనట్లు • యంగరాజ !

పరశురాముని నేవించఁ • బట్టి నీదు

యస్త్రనుహిమలు పూర్తిగా • సంతమొందే

కట్టికుడిపించు మనపూర్వ • కర్మఫలము.

నీయస్త్రములు నేడు పని చేయవన్నమాట ! అర్జునుడు మనల వెన్నంటి తలుచుకముందే గృహంబున కరుగుదము రమ్మ.

కర్ణ—శత్రూ ! ఏమనుచుంటివి ? అర్జునునకు భయపడి పాటిపోవుదు నను కొంటివా ? పుట్టుకతో నా కమరియున్న కవచకుండలము లుండువలకు నన్నెవఁడు జయించఁగలఁడు ?

[తెఱలో బ్రాహ్మణుండు]

[బ్రా—అంగరాజా! అసహనదాసభౌలేయ ! యాచకుండ-యాచకుండ.

కర్ణ—బ్రాహ్మణోత్తమా ! వేవేగ విచ్చేయుము. నే ధన్యుడ.

(సూర్యుడు బింబమందు పత్యక్షము.)

సూర్యుడు—దానవీరకర్ణా ! ఆ వచ్చువాడు సురేంద్రుడు. నీ కవచ కుండలముల సవహరించుటకు వచ్చుచున్నాడు. త్వరపడకుము.

(సూర్యుడదృశ్యుడగును.)

కర్ణ—గీ. వాసపుండట యర్ధింప • వచ్చువాడు

వెనుకఁదీయఁడు కర్ణుడు • వె కలి కాఁడు

దేహమైనను నిశ్శంక • దేవవతికి

ప్రాణమైనను సర్పించు • పరమభక్తి.

అర్ధించవచ్చిన యోయాచకశిరోమణి ! వేవేగ విచ్చేసి నన్నుఁ

గృతార్థుని జేయుము.

బ్రాహ్మ—నీవు దానకర్ణుడ వని నీకీర్తివంద్రికలు దిగంతవ్యాప్తంబు లగుట విని ని న్నొకయర్థం బడుగ వచ్చితి.

కర్ణ—భూసురేందుని సంతృప్తిజేయుటకన్న వేఱుపరమార్థ మేమున్నది ? కర్ణుడు బ్రాహ్మణోత్తములకు సదా విధేయుడు,

బ్రాహ్మ—నీవు వెనుకతీయుదు వేమో సని నామది సంశయాకుల మగుచున్నది.

కర్ణ—మహాత్మా ! మీ కట్టిసంశయముతోఁ బనిలేదు.

గీ. అంగరాజ్యము గోరిన • సధికప్రీతి

సర్పనాము చేతు నిప్పుడే • యఘనిరిహిత !

ప్రాణ మర్ధింపు మిచ్చెద • పాకనై రి

యడ్డపడ రాని దివినుండి • యబ్జనై రి.

అడ్డపడినను కర్ణుఁ డాడితప్పువాఁడు కాఁడు. మీరు కోరున

దేట్టిదైన నివ్వ సిద్ధముగా నున్నాఁడు.

బ్రాహ్మ—మీరాజ్యముతో, మీఘనములతో, మీప్రాణములతో సగుల కేమిచని. నేకోరునది నీకవచకుండములు.

కర్ణ—మహాత్మా ! నేడుకదా నాజన్మ సార్థకమైనది. ఈకవచకుండల

ముల నేను పుట్టుకతోఁ జెచ్చుకున్నవి. మీరు గ్రహించుటచేఁ బరమపవిత్రము లగు. చేకొనుఁడు. మనఃపూర్వముగ నిచ్చుచున్నాఁ డ. (ఇచ్చివేయును.)

[బ్రాహ్మ—దాతవన్న నీవే దాతవు. నీకు సాటి కలరా ? పోయివచ్చె దను,

కర్ణ—దేవా ! మీపాదపద్మముల కిదే వందనములు.

[బ్రాహ్మ—నీవు దానకర్ణుఁడ వనుకొని యాచంద్రార్కము బ్రహ్మాండ మున నిత్యమై నెలయుఁగాత. (నిష్క్రమించును.)

శల్య—(స్వగతము) అబ్బా ! ఇప్పుడుకదా నా కూపిరి నలిపినది. పార్థునకు జయము తప్పదు. (ప్రకాశముగా) అంగేశ్వరా ! ఇప్పుడు నీ వేమిచేయఁదలచితివి. నీయస్త్రములా - బ్రాహ్మణశాపంబున ని స్తేజంబులు కదా ! నీ విప్పుడు కవచకుండములఁ గోల్పోతివి కదా ! కర్ణ—మద్రాధిపా ! సహజశక్తిగలవారికి యుపకరణములతో నేమిపని ? నిజక్షాత్రము నాసర్వాంగముల నిండియుండి నా కేమి భయము.

శల్య—రాధేయ ! నీమాటలు నాకు నవ్వు పుట్టించుచున్నవి. తాత్రము క్షత్రియులసామృత సుమా !

ఉ. సారము లేని యస్త్రములు • సారవిహీనము నీదు తేజమున
సారము లేని విద్య గురు • శాపనమేతము నీదుశాస్త్రమునీ
సూరవశేణ్యుఁ డర్జునుఁడు • సూరివరాధ్యులశక్తియుక్తుఁ డా
వీరవరాగ్రగణ్యు సరి • వీరభయంకరుఁ నెట్లు దాకెదో ?

కర్ణ—కులముతో నేమిపని ? గుణము ప్రధానము.

[తెరలో కృష్ణార్జునులు]

అర్జు—కౌరవచమూనాయకులారా ! దుర్యోధనుని పరమమిత్రుఁ డంగ రా జెచ్చట నున్నాఁడు ?

కర్ణ—శల్యరాజా ! రథమారోమింపుము పార్థున కెదు రేగుదము.

శల్య—ఇదేమివిపరీతము ! రథచక్రములు భూమిలో దిగిపోవుచున్న వేమి ?

(కర్ణుఁ డెత్తుచుండును. రథము దిగిపోవుచుండును.)

కర్ణు—మద్రాధిపా ! నేఁడు భూమిసహితము నాకు విరోధయైనది. తొల్లి భూదేవి నారథము యుద్ధభూమిని క్రింగిపోవునని శపించినది. శాపఫల మనుభవించక తీరునా ?

శల్యు—నీజీవితమంత శాపములతో నిండినది. అర్జునుని జీవిత మనుగ్రహములతో నిండినది.

[కృష్ణార్జునులు—ప్రవేశము.]

అర్జు—అంగరాజా ! రథ మెత్తుటకు సహాయము కావలెనా ?

కర్ణు—(స్నేహపీడితుడై స్వగతము) పరిస్పరసహాయము మనకు కఁడు దూరమయ్యె కదా ? నాకుఁ దమ్ముడనై జన్మించిన ఫల మనుభవించలేకపోయితిని. బంధుజనులకు దూరమై, దూరమగుటేకాదు విరోధినై, సోదరులఁ బ్రేమించి కౌగలించుటకు మారుగా వారిపై దివ్యాస్త్రములఁ బ్రయోగించి వారిప్రాణములఁ బలిగోరుచుంటి. నాజన్మమల ? కాల్పనా ?

గీ. నాదు ముద్దులతమ్ముఁడు ♦ సన్నుఁ దాకి
కదసమున నుంట నాపూర్వ ♦ కర్మఫలమె;
బంధునాశము జేసెడి ♦ పుదసగుట
కన్నుఁ బ్రాణము విడుచుట ♦ కర్జ మిప్పుడె;

దేవదేవుండవగు నోగోపాల ! సీలీలావిలాసమునకు మేఱ కలదా? ఇట్టివిపరీతములఁ గల్పించి లోకసమరసత్వమునకై పాటుపడి యాసందింతువు. నీకు మిత్రులు శత్రులు కలరా ? నాజీవాత్మ నీకై పరితపించుచున్నది. చేకొనుము. చేకొనుము. ప్రత్యక్షమున జగదీశ్వరుండవగు నిన్నుఁ గన్నులారఁ గాంచుచుండ నాదుష్కర్మ నశించుకుండునా ? నశించుకుండునా ?

శల్యు—కర్ణా ! ఇదేమి విపరీతచర్య ? పార్థుఁడు రణార్థియై యెదుట నిలిచియుండ నీకు మతి పోయినదా యేమి ?

కర్ణు—దేవాదిదేవా ! జగన్నాటకసూత్రధారి ! నన్ను నీలో నైకము

జేసుకోవా ! దయ లేదా ! నాపై నింకను కృప రాదా ?
అర్జు—బావా ! కర్ణుడు పలుకఁజేసి ? మతిభ్రమ కాదుకదా ? అంగ
రాజా ! పాటిపోవుటకా యోచనలు ?

కర్ణ—పాండవమధ్యమా !

గీ. ఆడితప్పని ధర్మజుఁ ♦ డన్న నీకు
నండపిండము లాడించు ♦ హరి సఖుండు
అట్టి నీనిపు డవిసీతుఁ ♦ కైతి వేల
నంచు చింతించుచున్నాడ ♦ యరిమృగేంద్ర.

శల్య—ఇతఁ డస్త్రశూన్యుఁడు. విరఘుఁడు. కొంచె మాగుము.

గీ. గురుని శాపానలంబున ♦ గుణము లేని
వి యితనిమహిమ లర్జున ! ♦ వింతశాప
ములకు గురియయ్యె పార్థ ! నీ ♦ ముందు నిలువ
లేడు కొంచె మాగు రథము ♦ లేవనిమ్ము.

అర్జు—దుర్యోధనసఖ ! ధర్మమనుమాట నేటికికదా నీనోట వెడలినది.

నీ. మాయజూడమునందు ♦ మమ్ము గెల్చిననాఁడు
ధర్మంబు నీమదిఁ ♦ దట్టలేదా ?
వననీమలకు మమ్ము ♦ వంచింది పంకగా
ధర్మంబు నీమదిఁ ♦ దట్టలేదా ?
పాంచాలి సభలోన ♦ పరిభవించిననాఁడు
ధర్మంబు నేమూలఁ ♦ దఱిమినావు ?
విషము మెసవ మాకు ♦ విందొసర్చిననాఁడు
ధర్మంబు నేదారిఁ ♦ దఱిమినావు ?

గీ. ధర్మశూన్యుడ ! నీవిట్లు ♦ ధర్మమంచుఁ
బెద్దసూద్దులఁ బలుకుట ♦ బుద్ధికాదు
రమ్ము రారమ్ము రణమిమ్ము ♦ రణవిలాస
ఫేలనమునకు సమయము ♦ బాలవైరి!

కర్ణ—ఓరీ ! గర్వాంధ ! నా కస్త్రములతోఁ బని లేదు. రథముతోఁ

బని లేదు. నాచేత నీఖడ్గ ముండెనేని—

గీ. దేవదానవసంఘముల్ • తెఱిపాటి
చూడఁజాలవు నీవెంత • శూన్యబలుడ,
నిలచి పోరుము నాథాక • నీకుఁ దెలియ
వచ్చు నిప్పుడే వ్యర్థంపు • వాదు లేల ?

కృష్ణ—అర్జునా ! ఏల సంశయించెదవు ? తరుణము మించనివ్వకుము.

గీ. మించనివ్వకు తరుణము • మించెనేని
తరము గాదయ్య నీతని • దరికిఁ జూడ
శాపమహిమను గోల్పోయె • శస్త్రబలము
పాశుపతమునఁ గొట్టుమీ • పార్థ ! యిపుడె.

అర్జు—సూతజా ! పాశుపత మిదే వచ్చుచున్నది.

(కర్ణుడు నేలఁ గూలును. కృష్ణార్జునులు నిష్క్రమింతురు.)

కర్ణ—శ్రీకృష్ణా ! నన్ను నీలోఁ జేర్చుకొనుము. సిద్ధముగ నున్నాను.

[దుర్యోధనుఁడు ప్రవేశము]

దుర్యో—అంగరాజా ! నన్ను విడచి పోవుచుంటివా ? నీవెంట నన్నేలఁ
గొనిపోవు ? నీవు లేకున్న నీభూలోకము నిబిడాంధకారబంధురము
సుమా ! నాప్రాణమిత్రుఁడవు. నాయనుంగుచెలికాఁడవు. ఇక
నాకు యోచనలు దెలుపువాఁడెవరు ? నాకు రాజనీతి బోధించు
వాఁడెవరు ? నాప్రాణమునకన్న మిన్నయని యెవని నెంచితినో, నా
సర్వరాజ్యమైన నెవనివాత్సల్యతకు సమర్పింప వెనుదీయకుంటినో,
యెవని భుజపరాక్రమమునకు సంతసించి యుద్ధము జ్ఞాతులతోఁ బెం
చితినో, యేమహామహునియకాదార్యన్నహసంపత్తికి వశుఁడనై మై
మఱచియుంటినో యట్టి వీరాధివీరుఁడ, దానశీలుఁడు, సకలశాస్త్రా
స్త్రవేది, నాపిన్ననాటిసఖుఁడు, నేమెచ్చిన ప్రియమిత్రుఁడు నన్ను
విడచి నేఁ డరుగుచున్నాఁడు. నేనేల యీనిస్సారమగు భూమండల
మున నుండవలయు ? కర్ణా ! నన్ను మఱువకు— ఇదే నీవెంటనే వ
చ్చుచున్నాఁడు.

గీ. శాంతి నొందుము మిత్రమా ! ♦ శాశ్వతంపు.
 క్షీర్తి పుడమిపై నెలకొల్పి ♦ క్షీర్తిశేషం
 డను పదము సార్థకము జేసి ♦ యరగినావె ?
 జంటఁ బాయక నీవెంట ♦ నంటివచ్చు
 వాడఁ చెలికాడ ! నీవాడ ♦ నీడ తోడ !

కర్ణ—శ్రీకృష్ణభగవానులా ? దేవా ! వచ్చితివా, వచ్చితివా ?
 దుర్యో—కర్ణ ! నేను నీమిత్రుడను. దుర్యోధనుడను.
 కిగ్గు-- మిత్రమా ! శ్రీకృష్ణదేవుని బిలుచుకడమ్ము. రమ్మనుము. రమ్మ
 నుము—హా ? కృష్ణా ! (పాణము విడచును.)
 దుర్యో—మరణవేదనచే మతి తప్పినది. మిత్రం డస్తమించినాడు.
 యుద్ధము నిలుపవలయు.

(నిష్క్రమించును.)

రంగము పూర్తి.

మూడవ యంకము—ఆరవ రంగము.

ద్వైపాయనప్రహడము.

[ఇద్దఱు కిరాతవేటకాండ్రు ప్రవేశము]

1 కిరా—మామా ! దయ్యమా ? భూతమా ?

2 కిరా—అబ్బో ! నీళ్లలో బొబ్బలిడుతుంది.

1 కిరా—ఊరుకో ! వినరా ! ఒళ్లు దడెడుతున్నది.

2 కిరా—మనిసికూత ! ఏంటాపిలుపు ?

దుర్యో—(చెరువులోనుండి) భీష్మ ద్రోణ కర్ణ శల్యులు నిహతులైరి.
 సకలబాంధవసంహారము జరిగె.

1 కిరా—అయితే ఏంటిహారము చాలదంటావా ? ఇదో వీణ తిను.

(2 షో కిరాతుని ముందుకొచ్చి దోయును.)

2 కిరా—వీణ తింటు నీటికలి తీరుతుంది. బలసినాడు. చూసుకో !

దుర్యో—కృప కృతవ ర్మాశ్వధామలు బ్రతికియుందురా ?

1 కిరా—వారిని తింటావా ? బాబో ! మన్న వదలదురో !

(ఇద్దఱు కౌగలించుకొని యేడ్చుట)

దుర్యో—భీముడు నేఁ గన్నారఁ జూచుచుండ దుశ్శాసనుని రక్తము

బీల్చినాడు. తమ్ముడా ! సీవుండిన నా కీగతి పట్టనా ? కర్ణా !

యెచ్చట నుంటివి ? నీవు లేకున్న నా కీరాజ్య మేల ?

1 కిరా—ఏమవకు ధనిమనం విన్న దేరా ! భీమదేవఁ దుశ్శాసనయ్య

నెత్తురు వీలప్పుడా లేదా ?

దుర్యో—రాజ్యము ధర్మజుఁ జేయను ఏలుకోనిమ్ము.

1 కిరా—దొరికాడురా దొరికాడు. (సంతోషించును.)

2 కిరా—యెల్లు దగ్గిరకు మింగుతాడు.

1 కిరా—రాజుగారు దొరికాడు.

2 కిరా—ఏరాజసె ! భీమన్న దొఱ ?

1 కిరా—ఏడిశావు ! పాటిపోయాడే పెద్దదొఱ.

2 కిరా—ధర్మరాజుంటా ?

1 కిరా—నీమొకం దుర్యోధనమహారాజురా !

2 కిరా—ఏకీ ! ఏకీ ?

1 కిరా—విను—

దుర్యో—గీ. కర్ణుఁడేగిన మార్గము • కలఁజెనాకు ?

దొంగచాడ్పున నీటిలో • దూరవలసె

కంపమెత్తెను దేహము • గగనుఁ బాల

నేలికోనిమ్ము రాజ్యము • లేల మనకు.

1 కిరా—నిజం ! దొఱ దొరికాడు.

2 కిరా—మనకొట్ట నేతబడ్డది. నేను పరుగెత్తి ధర్మయ్యతో చెప్పాను.

ఆరాలు. పుసారాలు. దానాలు, ధర్మాలు. అబ్బ. తెక్కా. ఇల్లం
తా బంగారమే.

1 కిరా—నేను ముందు చెప్పాలె. బ్రహ్మనాలన్ని నాకే.

2 కిరా—నీకేమిటి. నాకే.

1 కిరా—పెద్దాణ్ణి నాకు.

2 కిరా—చిన్నాణ్ణి నాకు.

1 కిరా—నాకు. (కొట్టకొనుచున్నారు)

2 కిరా—నాకు.

[ధర్మరాజు, భీముడు, కృష్ణుడు మొదలగువారు ప్రవేశము.]

1 కిరా—బాబు ! నాకు.

2 కిరా—దేవర ! నాకు.

1 కిరా—నాకే.

2 కిరా—నాకే సంతె.

ధర్మ—మతిపోయినదా ? తెలియఁ జెప్పఁడు.

1 కిరా—నేను చెప్పతాను.

2 కిరా—వద్దు నేను చెప్పేది.

ధర్మ—ఎవరో యువకులు స్వప్నముగాఁ జెప్పఁడు.

1 కిరా—బాబయ్యా ! ఉన్నాఁడు.

2 కిరా—ఊరుకో—బాబు ! దొరికాడు.

ధర్మ—ఎవరురా ?

1 కిరా—నామాటిసండ్రి. వాడు చెప్పలేడు.

2 కిరా—వాడికేం తెలుసు. నే చెప్పతా యీసండ్రి.

ధర్మ—మీపంతములు మాని నిజముఁ జెలుపుఁడు.

1 కిరా—వీడు కుట్రెదవ. నామాటసమ్మండి

2 కిరా—వీడు చెవికెదవ. నామాటంతాసత్యం.

ధర్మ—ఉన్నవాఁడు దొరికిన వాఁ డెవఁడు ?

1 కిరా—మన బొట్టబాబు.

శ్రీ

2 కిరా — మన దొడ్డదొర. మీసాలపోతు.

ధర్మ — వీరేదో సంగోషవార్త చెప్పెదరు — వాడెవడు ?

1 కిరా — మన పెద్దదొర.

2 కిరా — అరే ఊరుకో — మనద్రాపతమ్ముగారి చీరెలు లాగించాడె

ధర్మ — దుర్యోధనుడా ? ఎక్కడెక్కడ ?

1 కిరా — ఈచెఱువులో — బాబు.

2 కిరా — నీళ్లలో రండిరండి,

కృష్ణ — దుర్యోధనుడు యుద్ధవిద్యల నేర్పినవాడు. జలస్థంభన ప్రజ్ఞ
చే నీరు పామాణ మగు నట్లొనర్చి జలాంతర్గతుడై యుండవచ్చు.

ధర్మ — మన కెల్లు గోచరమగును.

కృష్ణ — మాయకాని మాయవలనే సంహరించవలయు. రోషము పుట్టు
నట్లు పలికితివా నీటచుండి వెలువడును.

ధర్మ — గీ. సకలబంధుల మిత్రులఁ • జంపినట్టి

సార్వభౌముడు మడుగున • జలక మాడఁ

జొచ్చెనో ? మమ్ము వంచింప • సూర్య సుతుని

జీవితుని జేయఁ దవమును • జేయునేమొ !

చ. అలసథ నోటవచ్చినటు • లాశినధీరవమ్ము పోయినే ?

కలకల నవ్వి మాతకుణి • కట్టినపుట్టము విప్పనేర్తువే

చలము నశించెనే ? బలము • జచ్చెనె ? దాగిన బోరు మానునే ?

బలుక నె కృష్ణుతో వసుధ • భాగము లివ్వనటంచు గర్జివై .

జలముల దాగిన బనరంబుడుగునా ? ధైర్యము విడచి పాటిపో
యిన మరణంబుఁ దప్పనా ? దుర్యోధనమహారాజా ! జలమునఁ
బ్రవేశించి శ్రమ దీర్చుకొనుచుంటిరా ? పాపము ! భీష్మ దోహ
ద్యశల్యాదులు వీరశయనంబంద దుర్యోధనచక్రవర్తులు జలశయనం
బందిరి కాబోలు ?

ఉ. జ్ఞాదము కాదు పిల్చుటకు • నూరులతో రణభూమిఁ బోరుటల్

వాదము కాదు బంధులతో • వాడికతారులపోట్ల కోర్పుటల్

మోదమున స్సతీమణుల * ముగ్ధుల నస్త్రము లూడదీయుటలో
కాదు సుమీ మహాహసము * కారవనాయక ! లేచి రాగదే.

దుర్యో—సోదరా !

ఉ. రాజ్యము లొల్ల నేను రణరాజ్యము లొల్లకు నీతికోవిదా !

పూజ్యుడ వీచె రాజ్యమును * బోషణ చేయుము దాన విచ్చెదన్
ధర్మ—భోజ్యము యోధవీరులకు * భూధన్య ! రాజ్యము దానమందగాఁ
జూజ్యుల లేదు రాజులకుఁ * బోరుము గెల్పుము పేచిరమ్మికన్.

నా వెజ్జితమ్ముడా ! భీష్మద్రోణాదిమహావీరులు నీకొఱకుఁ బ్రా
ణము లర్పించిరి. బంధుమిత్రాదులు మడసిరే ! పకలక్షత్రియవినాశ
కుండవు నీవుమాత్రము బ్రాణము దక్కించుకొన్న రాజానీకము పక
పక నవ్వరా ? నీవారందఱు నశించ నీవుండినఁ బ్రత్యూజన మేమి ?
దుర్యో—ఈవినాశమునకు వీధర్మశాస్త్రము కృష్ణుని రణనీతియుఁ గార
ణములు. ఈమహాశ్మశానవాటిక నెలిగొనుట కీవే యర్హుండవు.

ధర్మ—నీబోటిదుష్టులు మడసినఁ గలుపుతీసిన చేనువలె శిష్టులు వృద్ధి
జెందఁగలరు. క్షత్రియుండవు దాగిన ఫల మేమి ? లేచి రమ్ము.
పాండవుల జయించి కీర్తి నిలుపుకొనుము.

దుర్యో—నే నొంటరిగ నున్నాను. సైన్యములు లేవు. నిరాయుధుఁ
డను. మీరు చతురంగబలములతో సర్వాముధములతో నున్నారు.
శ్రమచే గడు డస్సితని.

ధర్మ—నుయోధనా ! నీ కాభయమేల ? రథము లిచ్చెదము. ఆయు
ధముల నిచ్చెదము. ఒంటరినని సంశయింపకు. మాయన్నదమ్ముల
లోనవరినై ననాకరి వెన్నుకొనుము. వానినోడించితీవా రాజ్యమునీడే.

కృష్ణ—(ధర్మరాజును జూటకుఁ బిలచి)

గీ. మఱపు రాదేమి జూదపు * మాట బావ !

పందెమేయుటకు మనసు * పాతెనేమొ

మరల ? వీలు బక్కిన వీడు * మాయ నిన్ను

ముంచి నై చును విడుచునా * మూగఁ డితఁడు.

దుర్యోధ—(గద త్రిప్పుకొనుచు లేచివచ్చి)

ఉ. సోదర ! నాకు నీడు సరిజోడు వ్యకోదరు, డంపు వాని నా

మీదకు వారును రనగ • మెచ్చునె లోకము కీర్తి హెచ్చునే ?

భీ—మోదముఁజెందె మాననము మూర్ఖుఁడ ! నిల్వము పాటిపోకుమా !

నాదుగదా ప్రహారములు • నాళములెల్ల విదల్చి చీల్చువో ?

దుర్యోధ—రమ్ము-రమ్ము ! సిద్ధముగ నున్నాఁడ.

భీము—రారమ్ము. సర్వసిద్ధముగ నున్నాఁడ.

(యుద్ధమునకు లోనఁ బ్రవేశింతురు)

అర్జు—చ. గగనమునుండి చూచియొక • కాంక్షజనింపగ ఆత్మప్రతిప్రసన్నః

దిగి తలక్రిందుగా మనలి • తీర్చెడు క్రూరపు జేగకై వడిన్

పగ విడకుంటచే శశిని • బట్టగ వచ్చెడి రాహుమాడ్కి రా

జ కను మఠే వ్యకోదరుని • హర్షము చేయదలంచె. మాధవా !

కృష్ణ—ధర్మశా ! చూడు, చూడు. సుయోధనుఁడు భీముని నుగ్గు

గాఁ గొట్టి యాకాశమున కెగిరి దిగుచున్నాఁడు. తోడలు తెగవె

యుమని భీమునకుఁ కౌపుకున్న మనభీముఁడు లేనివాఁడ. పోదము

రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(తోడలు తెగి దుర్యోధనుఁడు పడును.)

దుర్యోధ—హతోస్మి-హతోస్మి ! ఎట్టిధర్మము కృష్ణా ? నాభి, కథోము

ఖమునఁ గొట్టుట గదాయుధమున నధర్మము కాదా ? ఇంతకు దై

వసాహాయము పొందవుల కున్నది. సర్వేశ్వరుండవని యెలుగక,

మోసపోతి.

[అశ్వధామ ప్రవేశము]

అశ్వ—అహ ! చిత్రము !

చ. కపటగృహంబునం దనలకాండము దాసిన ఘోరకార్యమే

ద్రుపదతనూజకేశముల • దుష్టతఁ బట్టిన పాపపుంజమే

యపరమితార్థటికా హరిని • యుడ్డగఁ జూచిన దోషభావమే

సఫలము జెందె నేడు • ఘనసాధులపంచన రిత్తజోవునే.

రాజాధిరాజ ! దుర్యోధనచక్రవర్తి ! నేను గురుపుత్రుడ. నీ
యాజ్ఞ నివర్తింప సిద్ధముగ నున్నాను.

దుర్యోధ్య—ద్రోణనందనా ! మీయువదేశముల గణింపక, శ్రీకృష్ణభగవా
నుని నిజతత్వ మెఱుంగక తుద కీదురవస్థకు లోనైతి. మీరు విశ్వా
సముగల పరమమిత్రులు. నే మిమ్ముల నాజ్ఞాపింప నెంతవాడను.

చ. గురుబల ! పాండవాధములు • కూలినమాటలు విన్నగాని నా
చురచుర మాన దింక రణశూరుడు భీముడు జావకుండినకా
దిరమెఱుగాండు మానసము? • ధీరుడు పార్థుడు నిల్చియుండ భూ
సురవర శాంతిగాంతునొకొ • చూడగ నేర్తునె వారియుద్ధతిన్.

గురునందనా ! కృపకృతవర్మలు నీపై స్యములు. సీవు నాయకుం
డవు. అపాండము గావించిరమ్ము.

అశ్వ—రాజచంద్ర ! మాయమంత్రములనో, మందు మాకులనో మా
యోపాయములఁ బన్ని పాండవ సంహారము గావించి వచ్చెద.

(నిష్క్రమించును.)

దుర్యోధ్య—రాజభక్తిచే నీ బ్రాహ్మణోత్తముడు ప్రతిజ్ఞజేసెను. గాని
కృష్ణార్జును లడ్డుపడిన వీని చేత నేమగును.

[అశ్వద్ధామ భీభత్సకారముతో వచ్చి.]

అశ్వ—రాజా ! బీరుపోకుండ నందఱ సంహరించితిఁ గాని శుంచపాండ
వులు, ద్రౌపది, కృష్ణుడు కానరారైరి.

దుర్యోధ్య—నిష్క్రయోజనము. భూసురోత్తమా ! మీరు శాంతింపుడు.
గురుకులేశ్వరుఁ డ స్తమించుచున్నాడు.

అశ్వ—రాజసేవ యెంతసేవమైనది.

సీ. పాలు త్రాగుచు నున్న • పసికూనలను బట్టి
నేలపైఁ గొట్టించు • నెనరు లేకఁ

బలివ్రతామణులను • బంధించి బలిమినిఁ

గతినుల కర్పించు • కరుణ లేక

సత్యంబు విడువక • సంచరించుబుధుల

నెట్టించ్చు మూలకు • నీతి లేక

సభిమానధనులను • నదళించి బెదరించి

పెడమార్గమునఁ బెట్టు • భీతి లేక

గీ. నీచవృత్తులఁ జేయించు • నీతి లేని

జాతివారిని గవఁ గూర్చు • భుక్తికొలుకుఁ

బెప్పరాసట్టి చైద్యముల్ • చేయఁ బంచు

రమ్య మనరాదు కష్టము • రాజ సేవ.

నిద్రించుచున్న పసివాండ్రు గొంతులు గోసెతినే నా జన్మ వ్యర్థము.

తపంబొచరించి శిశుహత్య దోషము మాపుకొనెద.

(నిష్క్రమించును)

మర్యో—కృష్ణా ! దేవదేవుండవని యెఱుగక నాడు సభ నీ కొనరించిన

పరాభవము మన్నింతువుగాక ! నీకై పరితపించు నాయుతరాత్న

సంగీకరింపుము. దేవా ! క్షమింపుము. నీవాడ - రక్షింపుము.

[కృష్ణుఁడు ప్రవేశము]

కృష్ణ—ఉ. నీవును సీసహౌదరులు • నీచెలికాఁడు దినేశసూతియున్

నీవశులెల్ల దానవులు • నేదనుజాంతిఁజూట జంపితిన్

భావము శూన్యమత్సరము • పండిత మాన్యము సేయవయ్యనీ

జీవితయాత్రకున్ ఫలము • జెందకమానవు శాంతినొందుమా.

గీ. శాంతి చేకూరుగావుత • భ్రాంతి యుడిగి

శాంతులౌ గతరాజులు • సకల జనులు

శాంతియాగాక ! హైందవ • సంఘమునకు

శాంతి భారతమాతకు • శాంతి శాంతి.

రంగము పూర్తి.

అంకము సమాప్తము.

7 వ పేజీలో 7 వ పంక్తికి తరువాత.

దృశ్యదృశ్యములు:—

పీ. హోమగుండము నుండి • హోమానలంబునఁ

బుట్టె నా వెంట యీ పూతగాత్రి

దుగ్ధదేశ్యుని పూర్వ • పుణ్యపుంజంబీమ

పూర్ణబింబాస్యయా • పువ్వుబోడి

పకలవిద్యల రావు • సంపూర్ణ జవ్వని

కులగోత్రముల కీమ • గొప్పతావు

పరస సద్గుణ శీల • సౌందర్య ఘనరాని

కన్యా లలామ యీ • కంజ నేత్రి

గీ. సింధుగంధర యీన యీ • సింహమధ్య

సుగుణములదొంతి శీలంపు • సౌబగుబంతి

మాయ మర్మము నెఱుగని • మాన్య చరిత్ర

పరమపావని బంగారు • ప్రతిమ సుండి !

22వ పేజీలో 1వ పంక్తికి తరువాత.

శిశుపాలుడు

శా. ఏడీ చూపుము మూడులోకములలో • నేరాక్షసుం డీలె నీ

చాడికోరునిచే ముఖముఖ నసన్ • సాఫ్ఫిని జరాసంధునిన్

చెండాడెన్ దనమాయనేర్పునఁ గదా • ఛేదిచె నేపోరునన్

వీడె శూరుఁడు మృచ్ఛుగాని బలుఁడే • వెయ్యొట్ట లాడించినే.

15230